

HE 212/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön osalta siten, että puhelimen käyttö oppitunnin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana.

Esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.

Esityksessä ehdotetaan, että liikunnallinen elämäntapa lisätään osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita.

Esityksessä ehdotetaan, että perusopetuslain niin kutsuttu yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla perusopetuslaissa asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Lakiin ehdotetaan tehtäväksi myös muuta säädöshuoltoa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025. Opetuksen tavoitteita koskeva muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö kouluissa	5
2.1.1 Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä määrääminen koulun järjestyssäännöissä	5
2.1.2 Tieto- ja viestintäteknologia perusopetuksessa	8
2.2 Aluehallintovirastojen toimivalta koulujen laillisuusvalvonnassa	10
2.3 Liikunnallinen elämäntapa	11
2.4 Perusopetuslain säädöshuolto	11
2.5 Nykytilan arviointi	12
2.5.1 Puhelimet ja muut mobiililaitteet	12
2.5.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta	15
2.5.3 Liikunnallinen elämäntapa	17
2.5.4 Perusopetuslain säädöshuolto	18
3 Tavoitteet	18
3.1 Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö	18
3.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta	19
3.3 Liikunnallinen elämäntapa	19
3.4 Perusopetuslain säädöshuolto	19
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	20
4.1 Keskeiset ehdotukset	20
4.1.1 Puhelimet ja muut mobiililaitteet	20
4.1.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta	20
4.1.3 Liikunnallinen elämäntapa	20
4.1.4 Perusopetuslain säädöshuolto	20
4.2 Pääasialliset vaikutukset	21
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	21
4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	21
4.2.2.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	21
4.2.2.2 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	22
4.2.2.3 Lapset ja nuoret	23
4.2.2.4 Vaikutukset viranomaisiin	26
4.2.2.5 Vaikutukset hyvinvointiin	28
4.2.3 Vaikutukset tietosuojaan ja tiedonhallintaan	30
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	30
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	30
5.1.1 Puhelimen ja mobiililaitteiden käyttö koulussa	30
5.1.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta	32
5.1.3 Liikunnallinen elämäntapa	32
5.2 Puhelimet ja muut mobiililaitteet ulkomaiden lainsäädännössä	32

6 Lausuntopalaute.....	35
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	36
8 Lakia alemman asteinen sääntely	44
9 Voimaantulo	44
10 Toimeenpano ja seuranta.....	45
11 Suhde muihin esityksiin	45
11.1 Suhde talousarvioesitykseen	45
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	45
12.1 Yhdenvertaisuus	47
12.2 Sivistykselliset oikeudet	48
12.3 Sananvapaus	49
12.4 Omaisuuden suoja.....	54
12.5 Oikeusturva.....	55
12.6 Kuntien tehtävät.....	56
12.7 Asetuksen antaminen	57
LAKIEHDOTUS.....	58
Laki perusopetuslain muuttamisesta.....	58
LIITE	65
RINNAKKAISTEKSTI	65
Laki perusopetuslain muuttamisesta.....	65

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Orpon hallitus on linjannut, että: ”Hallitus vahvistaa opettajien ja rehtoreiden toimivaltuuksia puuttua opetusta häiritsevään ja kouluaikana tapahtuvaan toimintaan. Hallitus tekee tarvittavat lainsäädäntömuutokset, joilla voidaan nykyistä tehokkaammin rajoittaa esimerkiksi mobiililaitteiden käyttöä koulupäivän aikana ja näin vahvistaa oppilaiden keskittymistä opetukseen.”

Hallitusohjelmassa todetaan lisäksi, että ”Hallitus vahvistaa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia koulujen laillisuusvalvonnassa.”

Hallitusohjelmassa todetaan, että ”Hallituksen tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä. Tämän toteutumiseksi laaditaan liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollinen ohjelma.” Hallitusohjelmassa todetaan lisäksi, että ”Lisätään perusopetuslakiin liikunnallisen elämäntavan edistäminen.”

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot keskeisiltä ministeriöiltä, viranomaisilta ja muilta sidosryhmiltä. Esitysluonnos oli lausuntokierroksella lausuntopalvelu.fi -palvelussa 28.10.2024—22.11.2024, jossa kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa luonnoksesta. Kiireellisestä aikataulusta johtuen lausuntoaika oli ohjeellista kuuden viikon lausuntoaikaa lyhyempi. Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa 10.12.2024. Lainsäädännön arviointineuvosto on arvioinut esityksen.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat nähtävillä osoitteessa <https://okm.fi/kaikki-okm-hankkeet> tunnuksella OKM051:00/2024.

Lasten ja nuorten kuuleminen liittyen puhelimen ja muiden mobiililaitteiden käyttöön

Lasten ja nuorten mielipiteitä puhelimen ja muun mobiililaitteen käytöstä kuultiin Motiva OY:n toteuttamalla kyselyllä marraskuussa 2024. Kuulemista valmisteltiin yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja Motiva Oy:n kanssa. Lasten ja nuorten kuulemisen hanke liittyy oikeusministeriön kansallisen lapsistrategian toimeenpanoon. Kyselyn tavoitteena oli kerätä lasten ja nuorten ajatuksia puhelimen käytön vaikutuksista hyvinvointiin ja oppimiseen sekä puhelimen käytön rajaamisesta koulussa.

Kyselyyn vastasi yhteensä 883 oppilasta 20 eri opetuksen järjestäjän alueelta. Vastaaajissa oli yhdeksän alakoululuokkaa ja yhdeksän yläkoululuokkaa. Kahdeksan opetuksen järjestäjän osalta tiedot vastaajien vuosiluokasta puuttuivat. Lisäksi aiheesta järjestettiin kaksi Digiraatia (oikeusministeriön verkkopalvelu), joihin osallistui yhteensä 35 oppilasta.

Puhelimen käytön osalta yli 70 prosenttia vastanneista vastasi, että ei käytä puhelinta lainkaan oppitunneilla omaan viihtymiseen, joka ei liity opetukseen. Hieman yli 10 prosenttia vastasi, että käyttää monta kertaa päivässä tai jatkuvasti. Opettajan antamiin tehtäviin suurin osa

vastanneista (yli 80 prosenttia) käyttää puhelinta ei lainkaan tai kerran tai pari päivässä. Opetuksessa puhelinta käytetään kerran tai pari viikossa.

Välituntien osalta yli puolet vastaajista kertoi käyttävänsä puhelinta viestittelyyn, pelaamiseen tai videoiden katseluun ainakin kerran tai pari päivässä. Lähes 20 prosenttia vastaajista ilmoitti käyttävänsä puhelinta näihin tarkoituksiin välitunnilla jatkuvasti. Koulutehtäviin tai johonkin muuhun puhelinta käytettiin vähemmän, noin 60 prosenttia vastaajista ei lainkaan.

Avoimissa vastauksissa oppilaat nimesivät seuraavia puhelimen käytön hyötyjä koulupäivän aikana. Oppitunnilla oppilaat mainitsivat mahdollisuuden etsiä tietoa koulutehtäviä varten tai katsoa Wilmasta tietoja. Lisäksi puhelimella haetaan kuvataidetunnilla kuvia inspiraatioksi. Oppitunneilla erilaiset pelit, sanakirjat ja laskin tukevat oppimista.

Välitunnilla puhelin mahdollistaa viestimisen ystävien ja perheen kanssa, minkä vastaajat kokevat tärkeäksi. Joillekin puhelin on tärkeä yksinäisyyden vähentämiseen. Puhelimen käyttö koetaan välttämättömäksi tietojen tarkistamisessa esimerkiksi seuraavan tunnin aikataulu tai muut koulupäivän yksityiskohdat. Oppilaat pitävät tärkeänä mahdollisuutta lähettää tai vastaanottaa viestejä tärkeissä tai ajankohtaisissa tilanteissa, esimerkiksi jos tulee muutoksia aikatauluun. Lisäksi oppilaat pitävät puhelinta tärkeänä hätätilanteissa tai tarpeessa ottaa yhteyttä huoltajiin.

Enemmistössä avoimista vastauksista nousi esiin, että puhelimen käytöstä ei ole oppilaille haittaa sillä perusteella, että he eivät käytä puhelinta koulupäivän aikana. Osa vastaajista ei nähnyt puhelimesta olevan haittaa. Osa vastaajista toi esiin, että puhelimen käyttö häiritsee keskittymistä oppituntien aikana. Muita mainittuja haittoja olivat päänsärky ja silmien väsyminen. Muutamat mainitsivat, että kavereiden kanssa tulee juteltua vähemmän tai ruutu-aika kasvaa kokonaisuudessaan korkeaksi.

Oppilaiden mielipiteitä puhelimen käytön säännöistä

Moni piti hyvänä sääntönä, ettei puhelimia käytettäisi oppitunneilla, jotta oppilaat voisivat keskittyä opetukseen ja oppimiseen ilman häiriötekijöitä.

Vastaajat toivoivat, että välituntien aikana puhelimen käytön olisi sallittua, koska sen ei koettu häiritsevän opiskelua. Moni kokee tarvitsevansa taukoa opiskelusta ja haluaa käyttää puhelimia rentoutumiseen ja yhteydenpitoon kavereiden kanssa. Jotkut ehdottivat, että voisi olla tiettyjä välitunteja, jolloin puhelinta saa käyttää.

Useissa vastauksissa mainitaan, että puhelimen käyttö pitäisi sallia oppitunneilla vain erityistilanteissa tai opettajan luvalla.

Pieni osa vastaajista toivoi, että puhelinta saisi käyttää vapaasti.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö kouluissa

2.1.1 Puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä määrääminen koulun järjestyssäännöissä

Perusopetuslain (628/1998) 29 §:n 4 momentissa säädetään järjestyssääntöjen tarkoituksesta. Pykälän mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa

tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Perusopetuslain 29 §:n 5 momentissa säädetään järjestyssääntöjen sisällöstä. Pykälän mukaan järjestyssäännöissä voidaan antaa koulu yhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Hallituksen esityksen (HE 205/2002 vp) mukaan järjestyssääntöjen tarkoituksena oli parantaa oppilaiden turvallisuutta kouluissa.

Kouluilla on nykyisen lainsäädännön perusteella mahdollisuus järjestyssäännöissään kieltää puhelimen käyttö oppituntien aikana. Järjestyssäännöissä voidaan puuttua myös välitunnilla tapahtuvaan puhelinten häiritsevään käyttöön. Välituntien aikana puhelinten käyttöä ei kuitenkaan voida kokonaan kieltää, sillä asiassa tulee punnita myös muita oppilaille kuuluvia perusoikeuksia. Perustuslaissa jokaiselle on taattu omaisuuden suoja, joka koskee myös oppilaiden puhelimia. Mobiililaitteiden käytön rajoittamista tulee harkita sananvapauden sekä puhelun tai muun luottamuksellisen viestin suojan näkökulmasta. Lisäksi järjestyssäännöissä mobiililaitteiden käytön rajaamista on hyvä pohtia terveydellisten syiden näkökulmasta, sillä oppilaan sairauden hoitaminen on voinut edellyttää terveyden seuranta mobiililaitteen avulla. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan (EOAK/7166/2017) pitänyt ongelmallisena sitä, että samalla kun oppilaat ovat joutuneet luovuttamaan puhelimensa opettajalle, on heidän viestiensä huoltajille edellytetty kulkevan opettajan kautta. Opetuksen järjestäjä voi kuitenkin suositella, että puhelimet pidetään välitunnillakin repussa. Jos mobiililaitteiden käyttöä työpäivien aikana rajoitetaan, on koulun varmistettava, että oppilaalla on mahdollisuus pitää tarvittaessa itse yhteyttä huoltajaansa kiireellisissä asioissa.

Järjestyssäännöt ovat koulu- sekä kuntakohtaisia, eikä voimassa olevassa perusopetuslaissa ole säännelty järjestyssääntöjen sisällöstä. Järjestyssääntöjen tarkoituksena on ohjata koulussa lainsäädännön nojalla järjestettyä opetusta ja koulutyöhön liittyvää muuta ohjelmaa. Sivistysvaliokunta on pitänyt tärkeänä, että tasa-arvoisen kohtelun ja oikeusturvan kannalta olisi tärkeää, että kouluissa olisi mahdollisimman yhteneväiset ohjeet ja käytännöt. Sivistysvaliokunta on mietinnössään perusopetuslain muuttamisen yhteydessä antanut Opetushallitukselle kehotuksen laatia kuntia varten järjestyssääntömalli. (SiVM 10/2013 vp s. 5.) Jokaisessa koulussa on kuitenkin omat erityispiirteet ja olosuhteet vaihtelevat kunnittain, joten Opetushallitus on päätenyt mallin sijasta laatimaan ohjeet järjestyssääntöjen laatimista varten.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään todennut, että järjestyssäännöissä tulisi määrätä, että matkapuhelimet tulisi pitää suljettuina, ellei niitä käytetä opetustarkoituksessa. (SiVM 10/2013 vp s. 5) Opetushallituksen antamien ohjeiden perusteella kouluilla on mahdollisuus kieltää mobiililaitteiden käyttö opetusta häiritsevänä oppituntien tai muun opetussuunnitelman mukaisen toiminnan aikana. Kouluilla on näin mahdollisuus edellyttää, että kouluun tuodut matkapuhelimet pidetään äänettömällä tai muuten häiriöttömässä tilassa opetuksen aikana. (OPH 2016:10)

Lainsäädännön kanssa ristiriidassa olevaa järjestyssääntöä ei tule soveltaa. Järjestyssääntöjen laatija on vastuussa siitä, etteivät määräykset ole ristiriidassa lainsäädännössä turvattujen oikeuksien kanssa. Koulun järjestyssääntöihin on mahdollista sisällyttää määräyksiä oppilailta edellytettävästä käytöksestä. Asianmukaisen käytöksen kriteereistä päätettäessä on huomioitava kunkin ikäkauden tyypilliset käyttäytymistavat ja haasteet. Käyttäytymistavoitteiden on kuitenkin oltava linjassa perus- ja ihmisoikeuksien vaatimusten kanssa.

Järjestyssääntöjen rikkomisen kurinpitokeinot

Mobiililaitteiden epäasialliseen käyttöön ja järjestyssääntöjen rikkomiseen voidaan kouluissa puuttua perusopetuslaissa säädetyillä kasvatus- ja kurinpitokeinoilla. Perusopetuslain 35 a §:n mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestäväan kasvatuskeskusteluun. Lisäksi oppilaaseen, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä, voidaan laissa säädettyjen edellytysten täytyessä soveltaa perusopetuslain 36 §:ssä säädettyjä kurinpitokeinoja, esimerkiksi määrätä jälki-istuntoon.

Perusopetuslain 36 d §:n mukaan rehtorilla tai koulun opettajalla on myös oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta sellainen esine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista. Jos oppilas ei opettajan pyynnöstä huolimatta laita häiritsevää puhelinta pois tai anna sitä opettajalle, voi opettaja ottaa puhelimen oppilaalta. Laitteen haltuunottoa on harkittava aina tapauskohtaisesti, ja se saa kohdistua ainoastaan siihen oppilaaseen, joka häiritsee oppituntia. Haltuun otettu, häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai tilaisuuden jälkeen, viimeistään kuitenkin työpäivän päätteeksi. Oppilaalla saattaa olla tarve pitää hallussa esimerkiksi puhelinta välitunneilla, jolloin esineen takavarikointi pidemmäksi aikaa ei ole opetuksen tai oppimisen turvaamiseksi ei ole perusteltua. Takavarikointi pidemmäksi aikaa saattaa rajoittaa tarpeettomasti oppilaan omistusoikeutta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että perusoikeuksien rajoittaminen järjestyssäännöissä voi olla perusteltua tilanteissa, jossa tarkoituksena on turvata oppilaan itsensä tai toisten perusoikeuksia tai oikeutta turvalliseen oppimisympäristöön. Yksilön oikeuksiin voidaan puuttua vain rajoitetusti. Määräyksistä on selkeästi käytävä ilmi rajoituksen välttämättömyys muiden oikeuksien turvaamiseksi. Perusopetuslain perusteella jokaiselle tulee taata mahdollisuus häiriöttömään oppituntiin sekä turvalliseen oppimisympäristöön. Oppimisympäristön turvallisuuden käsite voidaan nähdä laajana. Koska kyseinen turvaamisvelvoite on kirjattu perusopetuslakiin, voi se olla yksi perusoikeuden rajoitusedellytyksistä. Mikäli järjestyssäännöllä vedotaan oppimisympäristön turvallisuuteen, on rajoituksessa huomioitava myös muut rajoitusedellytykset.

Järjestyssäännöt käytännössä

Voimassa olevan perusopetuslainsäädännön mukaan opetuksen järjestäjä järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voi antaa koulu yhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä. Järjestyssääntöjen valmisteluun osallistuvat koulun henkilökunnan lisäksi oppilaat ja huoltajat. Järjestyssääntöjen seuranta tehdään vuosittain opettajien ja oppilaskunnan kesken. Huoltajien kanssa sääntöjä voidaan käsitellä esimerkiksi vanhempainilloissa. Järjestyssäännöt tarkistetaan tarvittaessa. Tarkistamisen tarvetta voidaan arvioida lukuvuosittain henkilökunnan, oppilaiden ja huoltajien kesken. Järjestyssääntöjen laatiminen puhelinten tai mobiililaitteiden käytöstä ei ole kouluille pakollista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti syksyllä 2024 selvityksen esi- ja perusopetuksen digitalisaation nykytilasta. Selvityksessä kysyttiin, onko koulujen järjestyssäännöissä rajattu oppilaiden omien puhelinten käyttöä. Kyselyn alustavien tulosten mukaan opetuksen järjestäjistä 85,2 prosenttia oli rajannut oppilaiden omien puhelinten käyttöä järjestyssäännöillä kaikissa sen alakouluista, 10,2 prosenttia ilmoitti, että osassa alakouluista oli koulukohtaisesti rajattu käyttöä ja 4,5 prosenttia ei ollut rajannut käyttöä järjestyssäännöillä, mutta rajaus oli suunnitteilla (vuosiluokat 1—6 vuosiluokat, n=88). Vastaavasti opetuksen järjestäjistä 87,6 prosenttia oli rajannut käyttöä järjestyssäännöillä kaikissa sen yläkouluissa, 9 prosenttia ilmoitti, että osassa yläkouluista oli koulukohtaisesti rajattu käyttöä ja 3,4 prosenttia vastasi, ettei

yhdessäkään yläkoulussa ole rajattu käyttöä, mutta rajausta oli suunnitteilla (vuosiluokat 7–9, n=89). Kaikki vastanneet opetuksen järjestäjät siis totesivat sekä ala- että yläkoulujen osalta, että jonkinlaisia rajoituksia järjestyssäännöissä oppilaiden puhelinten käytölle oli tehty tai rajoitukset olivat suunnitteilla.

Uusea opetuksen järjestäjä on löytänyt oppilaiden omien puhelinten käytön rajaamiselle toimivia toimintamalleja laatimalla puhelinten käytöstä säännöt järjestyssääntöihin. Järjestyssäännöissä koulut ovat voineet itse päättää esimerkiksi rajaamisen käytännön toteutuksesta. Osassa kuntia järjestyssäännöissä on hyvin kattavasti kuvattu omien puhelinten käyttöä. Järjestyssäännöissä on esimerkiksi määrätty, että omia puhelimia voi käyttää oppitunneilla vain opettajan niin erikseen ohjeistaessa, ja että ne tulee työpäivän ajan säilyttää laukussa tai lukitusoppilaan kaapissa häiriöttömässä tilassa. Järjestyssäännöissä on todettu, että jos puhelimia käytetään oppitunnin aikana opettajanohjeesta, kaikenlainen opetusta häiritsevän kuvan tai äänen lähettäminen suoratoistona on kielletty. Lisäksi puhelinten käyttö kiusaamiseen on osassa sääntöjä kielletty. Osassa järjestyssäännöistä on myös todettu, että oppilas voi luvan saatuaan käyttää puhelinta terveydellisten syiden takia, esimerkiksi jos oppilaan lääkehoitosuunnitelma niin edellyttää. Näin on toimittu esimerkiksi diabeteksen omaseurannan niin edellyttäessä.

Osassa järjestyssääntöjä on otettu kantaa myös välitunteihin ja ruokailuihin. Välitunneilla puhelinten käyttöä on eräiden kuntien säännöissä rajattu vain sellaisten välttämättömien henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen, jotka edellyttävät huoltajan kanssa keskustelua tai joita ei voi siirtää myöhemmäksi. Ruokailusta järjestyssäännöissä on esimerkiksi todettu, että puhelimia ei saa käyttää lainkaan ruokailun aikana.

Lisäksi osassa järjestyssäännöistä on kuvattu, miten järjestyssääntöjen rikkomiseen reagoidaan. Esimerkiksi jos oppilas käyttää omaa puhelintaan järjestyssäännöissä sovitun vastaisesti esimerkiksi oppitunnilla tai ruokailussa, opettaja pyytää tällöin oppilasta laittamaan laitteen reppuun tai laukkuun. Jos oppilas ei noudata ohjetta, opettaja soittaa rehtorille, joka pitää perusopetuslain 35 a §:n mukaisen kasvatuskeskustelun oppilaalle.

2.1.2 Tieto- ja viestintäteknologia perusopetuksessa

Digitaaliset laitteet ja palvelut ovat osa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaista oppimisympäristöä. Opetuksen järjestäjä vastaa oppimiseen tarkoitetuista digitaalisista laitteista ja palveluista. Yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä digitaalisen osaamisen merkitys kasvaa ja koulun tehtävä on huolehtia oppilaiden digitaalisten taitojen kehittymisestä. Digitaalisten laitteiden ja palvelujen käytön tavoitteena on tukea opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden toteutumista. Mobiililaitteiden käytössä perusopetuksessa tulee erottaa toisistaan kaksi eri käyttötapaa: osana opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta tapahtuva laitteiden käyttö sekä opetustilanteessa tapahtuva opetukseen tai oppimiseen liittymätön laitteiden käyttö, joka on opetusta tai oppimista häiritsevää. Mobiililaitteella tarkoitetaan mobiililaitesanan mukaan ”kannettavaksi suunniteltua laitetta, joka soveltuu tiedon käsittelyyn tai langattoman tiedon siirtoon”. Mobiililaitteita voi olla esimerkiksi puhelin, tabletti, kannettava tietokone tai puettava laite kuten älykello.

Perusopetuslaissa tarkoitettuna opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 4 §:n 2 momentin mukaan oppilaita ohjataan ja kannustetaan omatoimiseen ja kriittiseen tiedonhankintaan ja heille annetaan valmiudet sitä edellyttävän tieto- ja viestintäteknologian käyttöön. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet lähtee siitä, että kaikilla oppilailta tulee olla mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologian osaamisen, monilukutaitoon sisältyvän medialukutaidon sekä

ohjelmointiosaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on yksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden seitsemästä laaja-alaisesta osaamiskokonaisuudesta. Tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden kuten mobiililaitteiden käytön harjoittelu on osa opetussuunnitelmien mukaista opetusta. Opetussuunnitelman mukaan perusopetuksessa tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella:

- 1) Oppilaita ohjataan ymmärtämään tieto- ja viestintäteknologian käyttö- ja toimintaperiaatteita ja keskeisiä käsitteitä sekä kehittämään käytännön tv-taitojaan omien tuotosten laadinnassa.
- 2) Oppilaita opastetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.
- 3) Oppilaita opetetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä.
- 4) Oppilaat saavat kokemuksia ja harjoittelevat tv:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa

Lisäksi eri oppiaineiden tavoitteissa on määritelty digitaalisten välineiden ja menetelmien käyttö osana opetusta. Tavoitteena on laaja-alaisen osaamisen kartuttamisen lisäksi oppia soveltamaan teknologiaa oppiaineelle sekä tiedon- ja tieteenaloille ominaisella tavalla. Opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita digitaalisen osaamisen kehittämiseksi on tarkennettu vuonna 2022 julkaistuilla digitaalisen osaamisen kuvauksilla, jotka muodostavat kansallisen digitaalisen osaamisen viitekehysten ja jotka konkretisoivat vuosiluokkakokonaisuuskohtaisesti miten ja millaisessa ympäristössä oppilaan digitaalinen osaaminen kehittyy. Opetuksen järjestäjiä on tuettu paikallisten digisuunnitelmien ja -strategioiden laatimiseen kansalliseen viitekehykseen pohjautuen. Osaamisen kuvaukset on laadittu tieto- ja viestintäteknologiaan, medialukutaitoon ja ohjelmointiosaamiseen. Osaamisen yksityiskohtaisella määrittelyllä edistetään lasten ja nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia saavuttaa opiskelussa, jatko-opinnoissa, työelämässä ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa tarvittava digitaalinen osaaminen. Lähtökohtana on, että opetuksessa käytetään koulun laitteita, mutta myös oppilaiden omia mobiililaitteita voidaan käyttää huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla oppimisen tukena. Digitaalisten laitteiden opetuskäytöstä oppitunnilla päättää aina opettaja. Opetuksen järjestäjän tarjoamat laitteet voivat olla esimerkiksi tabletteja, kannettavia ja pöytätietokoneita, VR-laitteita, robotteja ja 3D tulostimia.

Oppilaan hyvään digitaaliseen osaamiseen kuuluu kyky käyttää digilaitteita tarkoituksenmukaisesti opiskelun välineenä ja kyky säädellä digilaitteiden käyttöä myös vapaa-ajalla. Digitaalinen osaaminen, kuten muukin osaaminen, kehittyy harjoittelemalla. Digitaalisella osaamisella voidaan tutkitusti vahvistaa digitaalista hyvinvointia.

Digitaalisten laitteiden, kuten puhelimien, osalta on otettava myös huomioon, että teknologisen kehityksen myötä niitä voidaan oppimis- ja opetustarkoitusten lisäksi yhä lisääntyvässä määrin käyttää myös esimerkiksi oppilaiden terveydenhoidollisiin tarkoituksiin.

On huomattava, että voimassa olevan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laatimisen jälkeen digitalisaation etenemisen myötä digitaalisten merkitys on entisestään kasvanut. Kyberturvallisuuteen ja muuhun digitaaliseen turvallisuuteen liittyvän osaamiseen merkitys ja tarve korostuu erityisesti. Samaan aikaan mahdollisuudet hyödyntää digilaitteita oppimisen välineinä ovat monipuolistuneet.

2.2 Aluehallintovirastojen toimivalta koulujen laillisuusvalvonnassa

Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 4 §:n mukaan aluehallintovirastot hoitavat niille erikseen säädettyjä tehtäviä koulutuksen ja varhaiskasvatuksen toimialoilla. Varhaiskasvatuksen ja opetuksen tehtävät muodostuvat erityisesti aluehallintovirastojen valvonta- ja ohjaustehtävistä. Toimialan keskeisimpiä tehtäviä on toimiminen muutoksenhakuviranomaisena eräissä koulutuslainsäädännön mukaisissa asioissa, sekä opetukseen ja koulutukseen liittyen kantelujen käsittely ja varhaiskasvatukseen liittyvät lupa- ja valvontatehtävät.

Varhaiskasvatustalain (540/2018) 52 §:n mukaan aluehallintovirasto toimii varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisena. Lain 53 §:n mukaan valvontaa on toteutettava ensisijaisesti antamalla varhaiskasvatuksen järjestäjälle tarpeellista ohjausta ja neuvontaa. Varhaiskasvatustalain 54 § säättää oikeudesta tehdä muistutus tai kantelu. Valvontaviranomainen voi 55 §:n mukaisesti tarkastaa varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan varhaiskasvatustalain tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimipaikat ja toimitilat. Valvira tai aluehallintovirasto voi määrätä kunnan toimielimen perustellusta syystä tarkastamaan yksityisen palveluntuottajan toimipaikan. Lisäksi varhaiskasvatustalain säättää tarkastuksen toimittamisesta (56 §) sekä huomautuksen ja huomion kiinnittämistä (57 §).

Perusopetuslaki ei sisällä varhaiskasvatustalain mukaisia aluehallintovirastolle osoitettuja valvontatehtäviä. Perusopetuslain 42 §:n mukaisesti aluehallintovirastolta saa vaatia oikaisua muun muassa päätöksestä, joka koskee oppilaaksi ottamista, oikeutta saada uskonnon ja elämäntutkimuksen opetusta, 17 §:n mukaista erityisen tuen järjestämisestä ja 18 §:n mukaisia erityisiä opetusjärjestelyjä.

Aluehallintovirasto voi kuntalain (410/2015) 10 §:n mukaan kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Vastaava säännös yksityisten ja valtion koulujen osalta on valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain (634/1998) 6 §:ssä. Kyseisen lainkohdan mukaan aluehallintovirasto voi kantelun perusteella tutkia, onko tässä laissa tarkoitettua koulutusta järjestettäessä toimittu säännösten ja määräysten mukaan. Hallintokantelun tekemisestä valvovalle viranomaiselle säädetään myös hallintolain (434/2003) 53 a §:ssä.

Kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta annetun lain (618/2021) 56 §:n mukaisesti, jos kunta, kuntayhtymä tai opetuksen järjestäjä on valtiosuustehtäviä järjestäessään jättänyt noudattamatta laissa tai lain nojalla säädetyn tai määrätyn velvoitteen, aluehallintovirasto voi, asianomaista ministeriötä kuultuaan, sakon uhalla määrätä kunnan tai kotikuntakorvauksen saajan noudattamaan velvoitetta. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 64 §:n 1 momentin 5 kohdan perusteella sovelletaan kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta annetun lain 56 §:n säännöstä aluehallintoviraston toimivallasta uhkasakon asettamiseen.

Vuonna 2023 aluehallintovirastojen opetus- ja kulttuuritoimi -vastuualueelle tuli vireille 484 opetustoimen kantelua. Vastuualue ratkaisi yhteensä 444 opetustoimen kantelua. Kantelujen määrän kasvu kohdistui kaikkien aluehallintovirastojen opetus- ja kulttuuritoimi -vastuualueille. Jatkuvasta kasvusta huolimatta ratkaisuja on pystytty edelleen tekemään kohtuullisen tehokkaasti, mutta ratkaisemattomien kantelujen määrä on ruuhkautunut. Kokonaisuudessaan käsittelyajat edelleen lyhenivät, vaikka kantelujen määrä nousi. Opetustoimessa vuonna 2022 keskiarvo oli 7,1 kuukautta ja vuonna 2023 puolestaan 6,4 kuukautta.

Yli vuoden vireillä olleita opetustoimen kanteluja oli vuoden 2023 lopussa yhteensä kahdeksan. Syksyllä 2022 voimaan tulleiden varhaiskasvatus- ja perusopetuslain muutosten myötä aluehallintovirastojen tehtäväkokonaisuus laajeni oikaisuvaatimuksissa. Opetustoimen oikaisuvaatimusten määrä kasvoi hieman yli sadalla. Samalla keskimääräinen käsittelyaika piteni 2,8 kuukaudesta 3,1 kuukauteen.

Kieku-työajanseurannan tietojen mukaan vuonna 2023 aluehallintovirastojen opetus- ja kulttuuritoimen vastuualueella oli yhteensä 98 henkilötyövuotta. Lisäksi ruotsinkielisessä opetustoimessa oli 13 henkilötyövuotta.

2.3 Liikunnallinen elämäntapa

Perusopetuksen yhteydessä tapahtuva liikkuminen voi tapahtua koulumatkoilla, välitunneilla ja oppitunneilla. Oppitunneilla liikkuminen voi olla oppiaineeseen integroitua liikuntaa tai taukoliikuntaa oppimisen lomassa. Kokonaisvaltaiseen liikunnalliseen elämäntapaan tiedostetaan kuuluvan olennaisesti myös kotien rooli, jota esi- ja perusopetuksessa tuetaan. Perusopetuslain 3 §:n mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

Liikunta kuuluu perusopetuslain 11 §:n mukaisesti perusopetuksen oppimäärään. Perusopetuksen tuntijaosta annetun asetuksen 6 §:n mukaan liikuntaa opetetaan yhteensä vähintään 20 vuosiviikkotuntia perusopetuksen aikana. Opetuksen järjestäjä voi tarjota liikuntaa tuntijakoasetuksen mukaisesti myös taide- ja taitoaineiden valinnaisina tunteina tai valinnaisena aineena.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on liikunnallisen elämäntavan edistämiseen kytkeytyviä kirjauksia liikunta-oppiaineen lisäksi seuraavissa luvuissa: Tavoitteena laaja-alainen osaaminen, Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuri sekä Oppimisympäristöt ja työtavat.

Käynnissä on valtakunnallinen Liikkuva koulu -toiminta, jonka tavoitteena on kehittää perusopetuksen toimintakulttuuria liikkumista tukevaksi ja liikkumiseen kannustavaksi. Liikkuva koulu -ohjelma alkoi pilottivaiheella 21 kunnassa vuosina 2010—2012, ja ensimmäisessä ohjelmavaiheessa 2012—2015 toiminta laajeni 171 kuntaan. Vuosina 2016—2018 Liikkuva koulu oli osa Suomen hallitusohjelman osaamisen ja koulutuksen kärkihanketta, ja laajeni kattamaan yli 90 prosenttia Suomen kouluista, kunnista ja peruskoululaisista. Vuonna 2024 Liikkuva koulussa on mukana 292 Suomen kuntaa eli 94 prosenttia kunnista. Lisäksi 1941 peruskoulua eli 92 prosenttia kouluista on rekisteröitynyt Liikkuvaksi kouluksi ja puoli miljoonaa peruskoululaista (96 prosenttia) käy koulua Liikkuvassa koulussa. Toiminnan edistäminen ja vakiinnuttamisen tukeminen on osassa kouluissa ja kunnista kesken.

2.4 Perusopetuslain säädöshuolto

Perusopetuslaki on alkuperäiseltä muodoltaan ajalta ennen nykyistä perustuslakia. Perusopetuslain 48 §:ssä on jäljellä niin sanottu yleisvaltuus, jonka mukaan tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. Tällaisen niin kutsutun yleisvaltuuden perusteella ei nykyisin voida yleensä antaa asetuksia tai muuttaa jo voimassa olevia asetuksia. Perusopetuslain nojalla on annettu muun muassa perusopetusasetus (852/1998) ja opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annettu asetus.

Oppilaan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevaan perusopetuslain 7. lukuun on vuosien saatossa tehty useita lisäyksiä koskien muun muassa kurinpitoa ja turvaamistoimia. Opetuksen epäminen lisättiin perusopetuslain 36 §:än lailla 477/2003. Lain perusteluiden (HE 205/2002

vp) mukaan opetuksen epääminen on tarkoitettu äärimmäisen poikkeuksellisia tilanteita varten, jolloin oppilas vaarantaa muiden oppilaiden tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevien turvallisuuden taikka häiritsee kohtuuttomasti opetusta tai siihen liittyvää toimintaa. Kyseessä on turvaamistoimenpide eikä ole tarkoitus, että sitä käytettäisiin tavanomaisena ohjantamiskeinona.

2.5 Nykytilan arviointi

2.5.1 Puhelimet ja muut mobiililaitteet

Opetuksen järjestäjä voi järjestyssäännöissään edistää koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säädetty, että järjestyssääntöjen olisi koskettava myös oppilaiden puhelimia ja mobiililaitteita. Koska järjestyssääntöjen laatiminen oppilaiden puhelinten tai mobiililaitteiden käytöstä ei ole koululle pakollista, on koulujen välillä vaihtelevuutta järjestyssääntöjen sisältöjen osalta. Myöskään laintasoisia säännöksiä puhelinten tai muiden mobiililaitteiden käytön osalta ei ole.

Tutkimustuloksia tieto- ja viestintäteknologian opetus- ja oppimiskäytöstä

Puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytössä perusopetuksessa tulee erottaa toisistaan kaksi eri käyttötapausta: osana opetussuunnitelman perusteiden mukaista opetusta tapahtuva laitteiden käyttö sekä opetustilanteessa tapahtuva opetukseen tai oppimiseen liittymätön laitteiden käyttö, joka on opetusta tai oppimista häiritsevää.

Perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (422/2012) 4 §:n 2 momentin mukaan oppilaita ohjataan ja kannustetaan omatoimiseen ja kriittiseen tiedonhankintaan ja heille annetaan valmiudet sitä edellyttävän tieto- ja viestintäteknologian käyttöön. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet lähtee siitä, että kaikilla oppilailla tulee olla mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen, medialukutaidon ja ohjelmointiosaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on yksi opetussuunnitelman perusteiden laaja-alaisista osaamiskokonaisuuksista. Lähtökohtana on, että opetuksessa käytetään koulun laitteita, mutta myös oppilaiden omia mobiililaitteita voidaan käyttää huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla oppimisen tukena. Viimeaikaista tutkimusta siitä, missä määrin oppilaiden omia laitteita hyödynnetään oppitunneilla opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen ei kansallisella tasolla ole. Tutkimusta digitaalisten laitteiden ja sovellusten käytöstä perusopetuksessa opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti sen sijaan on.

Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä -tutkimuksen (2024) mukaan digitaalisia laitteita ja sovelluksia käytetään perusopetuksessa opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti edelleen varsin vähän ja yksipuolisesti niin, että käyttö kohdistuu yleisimmin tiedonhakuun, tiedon muokkaamiseen ja tallentamiseen. Lisäksi oppilaat ovat harvoin aktiivisia toimijoita digitaalisten laitteiden ja materiaalien hyödyntämisessä. Tutkimuksen aineistoissa havaittiin heikko negatiivinen yhteys digitaalisen teknologian koulukäytön sekä oppilaiden pistemäärien välillä, mutta tutkijoiden mukaan käyttö ei silti selitä oppimistuloksia, sillä heikoimmin suoriutuneet sekä tehostettua ja erityistä tukea saaneet oppilaat raportoivat käyttäneensä muita enemmän digitaalista teknologiaa koulussa. Tutkimuksessa havaittiin myös, että oppitunnin digitaalisuus lisäsi erityisesti poikien kiinnostusta oppitunnin aikana sekä oppitunnin digivälitteisyys lisäsi poikien pystyvyyden kokemusta matematiikan oppiaineessa. Lisäksi oppitunnin digitaalisuuden havaittiin lisäävän oppilaiden välistä myönteistä yhteistyötä ja

kuulumisen tunnetta. Keskeistä myönteisten vaikutusten saavuttamiselle on, miten digitaalista teknologiaa käytetään oppitunneilla.

Tutkimuksen mukaan oppilaiden mahdollisuus digitaalisen osaamisen kehittämiseen ei tällä hetkellä toteudu tasa-arvoisesti vaan on yhteydessä opettajan digitaaliseen osaamiseen. Lisäksi pieni joukko oppilaista kokee digitaaliseen teknologiaan ja osaamiseensa liittyvää ahdistusta. Perustaitoja tulisikin tulosten mukaan vahvistaa koulussa digitaalisen osaamisen tasa-arvoisen kehittymisen toteutumiseksi. (Oinas, Sanna ja Vainikainen Mari-Pauliina (toim.) 2024. Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/96937>). Vastaavan kaltaisia tuloksia on saatu myös ICILS 2023 -tutkimusraportista (Fagerlund ym., 2024). Raportin mukaan suomalaisten 8.-luokkalaisten digitaalinen osaaminen on heikentynyt ja yksilöiden väliset erot kasvaneet vuoden 2018 tuloksiin verrattuna. Osaamistasoja selittää sosioekonominen asema sekä kielitaito. Tämä kehitys voi eriarvoistaa oppilaiden mahdollisuuksia kehittää taitojaan.

Tässä esityksessä keskitytään opetussuunnitelman perusteiden mukaisen tieto- ja viestintäteknologian käytön sijaan laitteiden häiriökäyttöön ja sen vaikutuksiin.

Tutkimustuloksia puhelimen ja mobiililaitteen opetusta häiritsevistä käytöstä oppimiseen ja hyvinvointiin

Digitaalisten laitteiden käyttöä koulupäivän aikana ja vapaa-ajalla voidaan tarkastella joko oppimisen kannalta tarkoituksenmukaisen käytön tai muun käytön näkökulmista. On huomattava, että myös vapaa-ajalla tapahtuva digitaalisten laitteiden käyttö voi edistää oppimista. Digitaalisten laitteiden käyttöä voidaan tarkastella myös oppimista häiritsevän käytön näkökulmasta, jonka vähentämiseen tällä lakiesityksellä pyritään. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa on erotettava digitaalisten laitteiden käyttö opetussuunnitelman perusteiden mukaisessa opetuksessa laitteiden muusta käytöstä.

OECD maiden uusimmassa PISA (Programme for International Student Assessment) -tutkimuksessa selvitettiin oppilaiden näkemyksiä työrauhasta matematiikan tunneilla. Työrauhan yhtenä osatekijänä oli digitaalisten laitteiden häiritsevyys. Suomalaisoppilaista 41 prosenttia vastasi, että oppilaiden digitaalisten resurssien käyttö häiritsee heidän keskittymistään kaikilla tai useimmilla matematiikan tunneilla, mikä oli selkeästi suurempi osuus kuin OECD-maissa keskimäärin (31 %) Kyselyssä oppilaiden digitaalisilla resursseilla tarkoitettiin esimerkiksi älypuhelin, verkkosivustojen ja sovellusten käyttöä. Kyselyssä ei eritelty oppilaiden omien puhelinten oppituntiin liittymätöntä käyttöä opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta käytöstä. Vuoden 2022 arvioinnissa työrauhaindeksi oli Suomessa -0,22, mikä oli paljon OECD-maiden keskiarvoa (0,02) heikompi. Muista Pohjoismaista vain Ruotsissa oppilaat kokivat työrauhan heikommaksi kuin Suomessa. Oppilaiden kokeman työrauhan yhteys matematiikan osaamiseen oli tilastollisesti merkitsevä. Yhden yksikön nousu työrauhaindeksissä vastasi Suomessa 5 pisteen nousua matematiikan pistemäärässä.

Matematiikan oppituntien työrauhalla oli myös yhteys oppilaiden kokemaan matematiikka-ahdistukseen. Mitä paremmaksi työrauha matematiikan tunneilla koettiin, sitä vähemmän oppilailla oli matematiikka-ahdistusta. Suomessa yhteys näiden välillä oli verrattain voimakas. Suomessa matematiikka-ahdistuksen indeksi laski 0,23 yksikköä työrauhaindeksin noustessa yhdellä yksiköllä. OECD-maissa keskimäärin matematiikka-ahdistus muuttui 0,15 yksikköä yhtä työrauhaindeksiä kohden.

Vaikka useat oppilaat kokevat digitaalisten resurssien käyttämisen keskittymistä häiritseväksi, on niistä PISA-tutkimuksen mukaan myös hyötyä oppimiselle. Tulosten mukaan oppilaat, jotka

ilmoittivat, etteivät he käytä digitaalisia resursseja lainkaan koulun oppimistilanteissa, menestyivät matematiikassa selvästi heikommin kuin ne, jotka käyttivät jonkin verran, mutta korkeintaan kaksi tuntia päivässä. Lähes kaikissa maissa oppilaat kokivat digitaalisten laitteiden käytön häiritsevän enemmän käyttäjän itsensä keskittymistä kuin muiden oppilaiden keskittymistä. (<https://okm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-949-3>)

Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä -tutkimuksessa (2024) toteutetuissa haastatteluissa ”oppilaat kertoivat pelaavansa, viestittelevänsä ja katsovansa videoita oppitunneilla salaa tai opettajan hiljaisella hyväksynnällä.” Enemmistö haastatelluista oppilaista raportoi omaan puhelimeen uppoutumisen oppituntien aikana häiritsevän opiskelua ja aiheuttavan tilanteita, joissa opettajan kertoma asiaa on jäänyt vaille huomiota. Martikaisen ja Saarikiven tutkimuksen mukaan runsas älylaitteiden häiriökäyttö lasten ja nuorten osalta voi haitata oppimistuloksia ja joidenkin tutkimusten mukaan myös psyykkistä hyvinvointia. Nuorten päivittäinen älylaitteiden käyttö muussa kuin oppimistarkoituksessa saattaa heikentää oppimistuloksia, varsinkin jos laitteita käytetään muuhun kuin oppimiseen tai opiskeluun yli tunti arkisin ja yli neljä tuntia viikonloppuisin. Toisaalta sosiaalisella medially on nähty olevan myös positiivisia vaikutuksia muun muassa nuorten yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Vuorovaikutus digilaitteiden välityksellä ei kuitenkaan vielä ole samanlaista kuin kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutus ja yhdessäololle kasvotusten olisikin hyvä varata tarpeeksi aikaa. (Martikainen, S., & Saarikivi, K. A. (2021). Älylaitteet ja lasten hyvinvointi. Teoksessa Älykäs huominen: Miten tekoäly ja digitalisaatio muuttavat maailmaa (s. 149—165). (Tiedekulmapokkari; No. 4). Gaudeamus.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa on tullut myös esiin älylaitteiden ja ruutuajan negatiiviset vaikutukset oppimistuloksiin. Runsaalla päivittäisellä ruutuajalla on katsottu olevan huonompia oppimistuloksia lisäävä merkitys. Tutkimuksissa on kuitenkin nähty, että puhelinten kieltämisellä kouluissa on ollut oppilaiden oppimistuloksia parantavia vaikutuksia erityisesti heikommin menestyvien oppilaiden osalta. Tutkimuksissa on myös havaittu, että oppilaan keskittymisen palaaminen opetukseen voi viedä jopa 20 minuuttia, kun oppilas käyttää älypuheliniaan oppituntien aikana muuhun kuin oppimistarkoitukseen. Samankaltaisia negatiivisia vaikutuksia on havaittu myös muiden digilaitteiden osalta, kun niitä käytetään muuhun kuin oppimistarkoitukseen. (Unescon raportti: Global education monitoring report, 2023: technology in education: a tool on whose terms? - UNESCO Digital Library, mm. s. 66—85 ja 144—161)

Tutkimuksissa on osoitettu, että älypuhelimien ja muiden digitaalisten medialaitteiden päivä- ja iltakäytöllä on yhteys riittämättömään uneen. Digitaalisen median käyttö ja altistuminen erilaisten näyttöjen siniselle valolle ennen nukkumaanmenoaikaa nostavat vireystilaa ja lyhentävät unen määrää. Myös syksyllä 2024 julkaistussa Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä -tutkimuksessa (DigiVOO) selvitettiin, miten nuorten vuorokausirytmii ja uni ovat yhteydessä digitaalisten laitteiden ja sovellusten käyttöön ja toisaalta miten digitaalisten laitteiden tai sovellusten käytön määrä oppitunneilla on yhteydessä nuorten uneen ja väsymykseen. Digitaalisten laitteiden tai sovellusten oppituntikäytöllä ei todettu olevan yhteyttä kouluuamujen tai työpäivien aikaiseen väsymykseen. Digitaalisten laitteiden tai sovellusten käytön määrä oppitunneilla ei ollut yhteydessä myöskään oppilaiden itseraportoimaan unen pituuteen, nukkumaanmenoaikaan, riittämättömään uneen tai huonoon uneen kouluasioiden takia. Sen sijaan tulokset iltaan painottuvasta digitaalisten laitteiden tai sovellusten käytöstä vahvistavat samoja havaintoja aiempien tutkimusten kanssa ja etenkin iltavirkkuilla on suurempi ongelmallisen mediankäytön sekä riittämättömän unen ja sen kielteisten vaikutusten riski. (Oinas, Sanna ja Vainikainen Mari-Pauliina (toim.) 2024. Digitalisaatio oppimisen ja oppimistulosten selittäjänä <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/96937>)

Älypuhelinien käytöllä on nähty olevan myös välittömiä vaikutuksia fyysiseen terveyteen esimerkiksi päänsärkyjen sekä niska-hartiavaivojen osalta. Runsaalla päivittäisellä laitteiden käytöllä ja ruutuajalla on myös nähty olevan negatiivisia vaikutuksia muun muassa silmien terveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Runsaan päivittäisen ruutuajan on nähty kansainvälisissä tutkimuksissa vaikuttavan niin mielenterveyteen kuin uneen negatiivisesti. Välillisesti älypuhelimet voivat vaikuttaa myös liikuntaa vähentävänä seikkana, vaikka älypuhelinien käyttöä ja sen vaikutuksia lasten ja nuorten liikkumiseen on tutkittu melko vähän. Kuitenkin on arvioitu, että älypuhelinien käytön säätelyllä voi olla nuorten fyysistä aktiivisuutta ja hyvinvointia edistävä merkitys (mm. Lahti 2020 ym. https://www.lts.fi/media/liikunta-tiede-lehden-artikkelit/4_2020/lt_4_2020-s79-85.pdf, s.79—85). Älypuhelinien osalta tutkimuksissa on tuotu esiin tärkeänä sitä, että arjessa erityisesti lasten ja nuorten osalta tarjottaisiin myös luonnollisia vuorovaikutustilanteita ilman älylaitteita. (Kosola 2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01305#s7>; Unescon raportti: Global education monitoring report, 2023: technology in education: a tool on whose terms? - UNESCO Digital Library, mm. s. 144—161)

Tutkimuksissa on selvitetty myös älypuhelinien häiriökäyttöä koskevien kieltöjen vaikutuksia oppimiseen ja oppilaiden kokemaan hyvinvointiin. Älypuhelinien kieltämisen on havaittu vaikuttavan myönteisesti hyvinvointiin ja vähentävän oppilaiden kokemaa kiusaamista. (Böttger, Tobias, ja Klaus Zierer. 2024. To Ban or Not to Ban? A Rapid Review on the Impact of Smartphone Bans in Schools on Social Well-Being and Academic Performance. *Education Sciences* 14 (8): 906 <https://doi.org/10.3390/educsci14080906>.) Erityisesti heikompien osaajien oppimistulokset ovat tutkimusten perusteella nousseet älypuhelinien kiellon myötä. Parantunut opiskelurauha tukee oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Beland, Louis-Philippe, ja Richard Murphy. 2016. Ill Communication: Technology, distraction & student performance. *Labour Economics* 41: 61—76. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2016.04.004>) Beneito, Pilar, ja Oscar Vicente-Chirivella. 2022. Banning mobile phones in schools: evidence from regional-level policies in Spain. *Applied Economic Analysis* 30 (90): 153—75. <https://doi.org/10.1108/AEA-05-2021-0112>)

Tutkimusten perusteella digitaalisten laitteiden, kuten älypuhelinien, tablettien ja digitaalisten pelien käyttö kouluissa ja opetuksessa voivat pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti käytettynä myös tukea oppilaiden oppimistulosten sekä luku- ja laskutaidon vahvistumista. (Dorris, Claire, Karen Winter, Liam O'Hare, ja Edda Tandi Lwoga. 2024. Mobile Device Use in the Primary School Classroom and Impact on Pupil Literacy and Numeracy Attainment: A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews* 20 (2): e1417. <https://doi.org/10.1002/cl2.1417>, Tingir, S., B. Cavlazoglu, O. Caliskan, O. Koklu, ja S. Intepe-Tingir. 2017. Effects of Mobile Devices on K—12 Students' Achievement: A Meta-Analysis.)

2.5.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta

Suomessa on viimeisten vuosikymmenten aikana siirrytty tiukemmasta ja keskitetystä ohjauksesta kohti kuntien sekä koulujen vahvempaa itsenäistä päätösvaltaa. Valvonnan osalta painottuminen omavalvontaan on ollut osa yleisempää kehityskulkua, jossa on vahvistettu kunnallista itsehallintoa ja suosittu normiohjausta kevyempiä ohjauskeinoja, kuten informaatio-ohjausta.

Esi- ja perusopetuksen järjestäjällä on vastuu siitä, että opetus toteutetaan lainsäädännön mukaisesti. Opetusta ja koulutusta koskevassa lainsäädännössä ei käytetä termiä omavalvonta toisin kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kuitenkin tosiasiallisesti opetuksen järjestäjän toiminnan valvonta tapahtuu omavalvonnan kautta. Omavalvonnan toimia voidaan toteuttaa esimerkiksi laatimalla erilaisia suunnitelmia, kuten opetussuunnitelma tai suunnitelma

kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista sekä arvioimalla niiden toteutumista.

Toisin kuin varhaiskasvatuksessa, Suomessa valtion muilla viranomaisilla kuin ylimmillä laillisuusvalvojilla ei ole lainsäädäntöön perustuvaa toimivaltaa tutkia omasta aloitteestaan esi- ja perusopetuksen toimintaa lukuun ottamatta oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) tarkoitettua yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Aluehallintovirastot voivat kanteluiden pohjalta jälkikäteisesti tutkia esi- ja perusopetuksen opetuksen järjestäjän toimien lainmukaisuutta. Jälkikäteisellä viranomaisvalvonnalla tarkoitetaan valvontaa, jolla selvitetään, onko lainsäädännön vaatimuksia noudatettu. Aluehallintovirastoilla ei ole toimivaltaa tutkia omaaloitteisesti esimerkiksi mediasta nousevien havaintojen pohjalta toimien lainmukaisuutta esi- ja perusopetuksessa.

Puutteena voidaan pitää myös sitä, että perusopetuslakiin, toisin kuin varhaiskasvatustalakiin, ei sisälly säännöksiä valvontaviranomaisen käytössä olevista sanktioista. Hallintolain 53 a §:n mukaisen huomautuksen ja rahoituslakeihin perustuvan uhkasakon lisäksi valvontaviranomaisella ei ole käytettävissään keinoja, jos kantelun yhteydessä kävisi ilmi, että opetusta ei järjestettäisi lain mukaisesti. Huomautus on sanktiona kevyt eikä se välttämättä ole tehokas tapa saada muutos aikaiseksi. Uhkasakko puolestaan on sanktiona järeä ja se voi tulla kyseeseen vain kaikkein vaativimmissa tilanteissa.

Niina Mäntylän ja Ville Karjalaisen vuonna 2022 ilmestynyt artikkeli Perusopetuksen valvonnan kehittäminen osana oppilaan oikeuksien toteutumisen tehokkaampaa turvaamista (referee-artikkeli, Edilex 2022/33, www.edilex.fi/artikkelit/27948) tuo esiin valvonnan kehittämistarpeita ja niiden perusteluja. Heidän havaintonsa empiirisestä aineistosta toivat esiin vakavia ongelmia oppilaiden oikeuksien toteutumisessa. Valvonnalla näihin ongelmiin voitaisiin puuttua, ja valvonta turvaisi erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksia. Kirjoittajat tuovat esiin ongelmia kuntien ennakkolisessä toiminnassa, jota he nimittävät omavalvonnaksi, sekä kanteluihin perustuvassa jälkikäteisessä valvonnassa.

Opetuksen järjestäjille on säädetty velvollisuuksia laatia tiettyjä suunnitelmia ja arvioida niiden toteutumista, mutta sääntely on vähäistä ja hajanaista, jolloin myös lopputulokset vaihtelevat. Kanteluihin perustuva valvonta edellyttää oppilaiden tai huoltajien aktiivisuutta, jolloin erot perheiden voimavaroissa, osaamisessa tai pelossa joutua vastatoimien kohteeksi vaikuttavat siihen, käytetäänkö kantelua oikeussuojakeinona. Kantelu koetaan hyödyllään vähäiseksi, koska seuraus on hallinnollista ohjausta.

Mäntylä ja Karjalainen tuovat esiin myös, että opettajilla ja rehtoreilla on nykyistä enemmän valtuuksia käyttää oppilaisiin voimakeinoja, tarkistaa heidän tavaroitaan tai ottaa oppilaiden omaisuutta haltuunsa. Valtuuksien lisääminen korostaa oikeusturvakeinojen tärkeyttä. Opettajan tai rehtorin ja oppilaan väliseen suhteeseen liittyvään julkisen vallan käyttöön tulee olla tehokkaat oikeussuojakeinot. Lapsiin kohdistuvilla oikeudenloukkauksilla voi olla pitkäkestoisia ja myös ylisukupolvisia vaikutuksia. Lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeusturvan toteutuminen edellyttää ulkopuolisen tahon valvontaa. Suurin osa opetuksesta on tosiasiallista hallintotoimintaa, josta ei tehdä valituskelpoista päätöstä. Silloinkin kun päätös tehdään, tarvitaan huoltajan osaamista ja voimavaroja valituksen tekemiseen. Hallintolain mukaan 15-vuotias voi myös itse valittaa, mutta edellyttää lapselta vastaavaa osaamista ja voimavaroja kuin huoltajaltakin.

Oppilaiden oikeuksien toteutumisessa esi- ja perusopetuksessa esiintyy haasteita. On selvää, että huoltajien osaaminen ja voimavarat tehdä kanteluita vaihtelevat. Lasten oikeuksien toteutumisen ei kuitenkaan tulisi olla pelkästään huoltajien osaamisen, aktiivisuuden ja toimien

varassa. Lapset ovat myös keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa johtuen siitä, että huoltajien valmiudet tehdä kanteluita vaihtelevat. Nykyinen tilanne ei ole lasten oikeuksien kannalta tyydyttävä.

2.5.3 Liikunnallinen elämäntapa

Lasten ja nuorten liikkumissuosituksen (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:19) mukaan kaikille 7—17-vuotiaille suositellaan monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikkumista vähintään 60 minuuttia päivässä yksilölle sopivalla tavalla, ikä huomioiden. Runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää.

Vuoden 2022 Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (ns. LIITU-tutkimus) mukaan 7—15-vuotiaista vain noin kolmasosa (36 %) raportoi saavuttavansa liikkumissuosituksen. Vastaava osuus vuonna 2018 oli 38 %. Kun 7-vuotiaista vielä reilusti yli puolet (59 %) saavutti suosituksen, 15-vuotiailla osuus oli enää 9 prosenttia. Tulos on 15-vuotiaiden kansanterveyden ja -talouden kannalta huolestuttava. Liikkumisessa on tulosten mukaan nähtävillä selvä sukupuoliero. Pojat saavuttivat suosituksen tyttöjä yleisemmin (pojat 43 %, tytöt 24 %). (Kokko, Sami ja Martin, Leena (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2023/03/Lasten-ja-nuorten-liikuntakayttaytyminen-Suomessa-2022-2.pdf>)

Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen toteuttaman Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2023 neljäsosa perusopetuksen 8. ja 9. luokan pojista sekä kolmasosa tytöistä ilmoitti harrastavan hengästyttävää vapaa-ajan liikuntaa korkeintaan tunnin viikossa. (Nuorten arki – Kouluterveyskysely 2023. Moni nuori ei syö arkisin aamupalaa tai koululounasta. Tilastoraportti 51/2023, THL.)

Työpäivän aikaisen liikkumisen hyödyistä on kansallista kuin kansainvälistä tutkimusnäyttöä. Positiivisten terveysvaikutusten lisäksi voidaan kiinnittää huomiota liikunnallisen elämäntavan edistämisen koulu yhteisön arkea ja toimintakulttuuria tukeviin hyötyihin, kuten esimerkiksi oppimisen edistämiseen, yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. OECD:n raportin mukaan liikunnan lisääminen muille kuin liikunnan oppitunneille tai liikuntavälitunteihin edisti matematiikan oppimista. (Making Physical Education Dynamic and Inclusive for 2030 International Curriculum Analysis. OECD. <https://doi.org/10.1787/7abe6b02-en>) Liikunnalla on todettu olevan positiivinen merkitys muun muassa keskittymiseen, oppimiseen sekä fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Liikunnan on osoitettu olevan vahvasti yhteydessä hyvinvointiin, resilienssiin ja masennuksen vähenemiseen. Lisäksi myönteinen yhteys on todettu muun muassa koulussa viihtymiseen, vähäisempään ahdistuneisuuteen sekä mielenterveyteen. (Andermo, S. et al. 2020. School-related physical activity interventions and mental health among children: a systematic review and meta-analysis. *Sports Med - Open* 6, 25; Ryan, D. et al. 2017. School-based physical activity interventions and physical activity enjoyment: A meta-analysis. *Preventive Medicine*, 103, 84—90; Spruit, A. et al. (2016). The effects of physical activity interventions on psychosocial outcomes in adolescents: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 45, 56—71.)

Vertailtaessa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2014) voimassa oleviin uusimpiin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014) ja Lukion opetussuunnitelman perusteisiin (2019), on Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa liikunnallista elämäntapaa kuvattu vähemmän.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti Liikkuva koulu -toiminnan osalta arvioinnin vuonna 2018. Arvioinnissa todettiin, että Liikkuva koulu -toiminnalla voidaan tukea koulujen toimintakulttuurin muutosta ja työpäivien rakennetta liikkumisen lisäämistä ja istumisen vähentämistä suosivaksi. Arvioinnin perusteella Liikkuvassa koulussa on onnistuttu vahvistamaan kapasiteettia edistää liikkumisen lisäämisen edellytyksiä kouluissa. Arvioinnissa nostettiin esille, että koulut ovat toiminnassaan eri vaiheissa, jolloin myös edellytykset toiminnan jatkumiselle kouluissa ovat erilaiset. Isoaho, Kati ja Summanen Anna-Mari. Liikkuva koulu -ohjelman kärkihankekauden 2015—2018 ulkoinen arviointi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:4. Tutkimustulokset liikkumisen, oppimisen ja hyvinvoinnin yhteydestä osoittavat, että liikkumista on tarkoituksenmukaista lisätä rakenteisiin ja toiminnan sisältöihin perusopetuksessa. Ohjaavien asiakirjojen, kuten Perusopetussuunnitelman opetussuunnitelman perusteiden, merkitys toimintakulttuurin johtamisessa sekä ohjaamisessa liikkumista ja hyvinvointia tukevaksi on ratkaisevan tärkeä. Kouluilla on tehty rakenteellisia muutoksia Liikkuva koulu -toiminnan myötä. Tämä näkyy esimerkiksi pitkien toimintavälituntien yleistymisenä, oppilaiden aktiivisissa rooleissa ja henkilökunnan uusina toimintatapoina koulun arjessa. Toimintatapojen vakiinnuttamista vahvistaisi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden sekä Liikkuva koulu -toiminnan tavoitteiden yhtenäisyys ja johdonmukaisuus toisiinsa nähden.

2.5.4 Perusopetuslain säädöshuolto

Nykyisen perusopetuslain asetuksenantovaltuudet pohjautuvat osittain vanhan valtiosäännön mukaisille yleisvaltuuksille, joilla ei voida enää antaa tai muuttaa asetuksia. Nykytila on voinut johtaa tilanteisiin, jossa asetuksia ei ole aina pystytty muuttamaan niiden riittävän valtuutuksen puuttumisen vuoksi. Tällöin lakiin on täytynyt lisätä riittävät asetuksenantovaltuudet ennen kuin asetuksen muuttaminen on ollut mahdollista. Tämä on voinut hidastaa säädösprosesseja merkittävästi. Näin ollen perusopetuslakiin on täsmennettävä asetuksenantovaltuussäännökset perustuslain 80 §:n ja sitä koskevan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan.

Oppilaan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevaan perusopetuslain 7. lukuun on vuosien saatossa tehty useita lisäyksiä koskien muun muassa kurinpitoa ja turvaamistoimia, mikä on tehnyt luvusta osittain vaikeaselkoisen. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt asiaan huomiota (EOAK/1989/2024). Etenkin opetuksen epäämisen asema luvun mukaisia toimia koskevassa hierarkiassa on epäselvä.

Perusopetuslain 3 a §:än on lailla 163/2022 lisätty säännös, jonka mukaan perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Jälkeenpäin on havaittu, että pykälän tulisi koskea myös esiopetusta.

3 Tavoitteet

3.1 Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö

Esityksen tavoitteena on vahvistaa opettajien ja rehtoreiden toimivaltuuksia puuttua puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön työpäivän aikana. Oppituntien aikana puhelinten tai muiden mobiililaitteiden käyttö olisi pääsääntöisesti kielletty ja sallittu vain esityksessä säädetyin edellytyksin. Esityksen mukaan koulujen tulisi määrätä järjestyssäännöissään puhelimen tai muun mobiililaitteen käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana. Jos kuitenkin oppilas häiritsee opetusta tai oppimista puhelimella tai muulla mobiililaitteella, olisi rehtorilla tai koulun opettajalla yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaan puhelin tai muu mobiililaitte.

Lainsäädäntömuutosten tavoitteena olisi vahvistaa ja parantaa oppilaiden keskittymistä opetukseen ja koulun muuhun toimintaan. Lisäksi vahvistettaisiin opetukseen osallistuvan oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön. Perusopetuslaissa säädettyjä kurinpitokeinoja ei esityksellä muutettaisi.

Esityksen tavoitteena ei ole myöskään rajoittaa tieto- ja viestintäteknologista opetusta, josta on säädetty mm. perusopetuksen tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Myöskään perusopetuksen opetussuunnitelmaa tieto- ja viestintäteknologian käytöstä ei ole tarkoitus muuttaa. Tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden käytön harjoittelu ja digitaalisten osaamisen edistäminen olisi edelleen osa opetussuunnitelmien mukaista opetusta.

3.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta

Esityksen tavoitteena on parantaa oppilaiden oikeusturvaa antamalla aluehallintovirastoille lainsäädännön kautta oikeus ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, järjestetäänkö esi- ja perusopetus lainsäädännön mukaisesti. Esitys vahvistaisi lasten ja oppilaiden oikeutta saada esiopetusta ja perusopetusta lainsäädännön tarkoittamalla tavalla. Lapsen näkökulmasta nykyistä ennakkollisempi puuttuminen vahvistaisi oikeusturvaa. Valvontaa vahvistamalla varmistetaan palveluiden lainmukaisuus ja laatu sekä oppilaiden oikeuksien ja oikeusturvan toteutuminen. Esityksen tavoitteena oma-aloitteisen valvonnan mahdollisuuden avaaminen painopisteen säilyessä jälkikäteisessä kantelujen tutkimiseen perustuvassa valvonnassa.

3.3 Liikunnallinen elämäntapa

Esityksen tavoitteena on, että lisäämällä liikunnallinen elämäntapa esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin, liikunnan merkitys esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuurissa vahvistuu sekä liikunnan merkitys kokonaisvaltaisena elämäntaitona paranee. Esityksen tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten liikkumista esiopetuksen ja koulupäivän aikana sekä tätä kautta vahvistaa heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. Muutoksen tavoitteena on myös varhaiskasvatusta, esiopetusta, perusopetusta ja lukiokoulutusta koskevien opetussuunnitelman perusteiden välisen jatkumon vahvistaminen.

3.4 Perusopetuslain säädöshuolto

Esityksen tavoitteena on asetuksenantovaltuuksia täsmentämällä parantaa perusopetuslain perustuslainmukaisuutta huomioimalla paremmin perustuslain 80 §:n vaatimia täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Nykyinen lainsäädäntö on vanhentunutta asetuksenantovaltuutta koskevilta osin, eikä perusopetuslaki vastaa sitä, mitä perustuslain 80 §:n perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan valtuudelta edellytetään. Asetuksenantovaltuuksia täsmentämällä edistettäisiin hallinnon lainalaisuuden periaatteen ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumista.

Opetuksen epäämistä koskevien säädösteknisten muutosten tavoitteena on selventää perusopetuslain 7. lukua siten, että siitä olisi jatkossa selvemmin nähtävissä, mitkä toimet ovat kurinpidollisia ja mitkä turvaamistoimenpiteitä. Selventämällä perusopetuslain 7.lukua säädösteknisesti edistetään osaltaan myös hallitusohjelmakirjausta koskien opettajien ja rehtoreiden toimivaltuuksia puuttua opetusta häiritsevään ja kouluaikana tapahtuvaan toimintaan.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Puhelimet ja muut mobiililaitteet

Perusopetuslain 29 §:n säännöstä oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja 36 d §:n säännöstä oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita esitetään muutettavaksi. Näillä säännösmuutoksilla parannettaisiin opetuksen järjestäjän toimivaltuutta puhelimen ja muun mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla ja järjestyssäännöillä koulun työpäivän aikana. Oppitunnilla puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö on sallittu vain oppimistarkoitukseen tai oppilaan terveydenhoitoon.

Esityksen mukaan perusopetuksen järjestäjän olisi määrättävä oppilaan puhelimen ja mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana. Työpäivällä tarkoitettaisiin oppitunteja ja muita kuin oppitunteja (välitunnit, ruokailu ja esimerkiksi siirtymiset paikasta toiseen).

Lisäksi rehtorilla tai koulun opettajalla olisi yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa puhelin ja mobiililaitte, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

Esitys noudattaisi perusoikeuksien rajoittamisten osalta tarkkarajaisuuden näkökulmaa, kun rajoittamisista säädetään selkeästi lain tasolla. Tällöin opetuksen järjestäjät pystyvät riittävällä tavalla puuttumaan mobiililaitteiden käyttämiseen tilanteissa, jotka häiritsevät opetusta.

Lain tasoiset muutokset katsotaan tarpeellisiksi sen vuoksi, että perustuslain mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista.

4.1.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta

Perusopetuslakiin esitetään lisättäväksi säännös, joka antaisi aluehallintovirastolle oikeuden ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko opetuksen järjestäjä järjestänyt perusopetuslaissa tarkoitettua opetuksen perusopetuslain ja sen nojalla annettujen normien mukaisesti. Lisäksi perusopetuslakiin esitetään lisättäväksi säännökset aluehallintoviraston käytössä olevista sanktioista tilanteissa, joissa opetusta ei ole järjestetty normien mukaisesti.

4.1.3 Liikunnallinen elämäntapa

Perusopetuslain 2 §:n mukaisesti esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin ehdotetaan lisättäväksi liikunnallinen elämäntapa. Opetushallitus tekisi lainsäädännön muutoksen myötä tarvittavat muutokset esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin liikunnallisen elämäntavan vahvistamiseksi osana esiopetuksen ja koulun toimintakulttuuria.

4.1.4 Perusopetuslain säädöshuolto

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia siten, että perusopetuslain 48 §:n yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla perusopetuslaissa asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi perusopetuslain 14 §:n 1 momenttia siten, että valtuutuksen sisältö vastaa paremmin perustuslain täsmällisyyden vaatimuksia.

Opetuksen epäämisen asemaa turvaamistoimenpiteenä selvennetään säädösteknisesti perusopetuslain 7.luvussa. Opetuksen epäämisen tai muiden kurinpitotoimien sisältöä ei ehdoteta muutettavaksi.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi perusopetuslain 3 a §:n mukaiseen lapsen edun ensisijaisuutta koskevaan säännökseen myös esiopetus, joka on epähuomiossa aiemmin puuttunut pykälästä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esitys toteutetaan nykyisten taloudellisten resurssien puitteissa, joten sillä ei ole vaikutuksia valtion tai kuntien talouteen.

Hallituksen käynnistämän poikkihallinnollisen ja valtioneuvostotasaisen Suomi liikkeelle -ohjelman tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä. Ohjelmaan on tällä hetkellä varattu 80 miljoonaa euroa koko hallituskaudelle eli noin 20 miljoonaa euroa vuosittain. Vuonna 2024 rahoitusta kohdennetaan muun muassa Liikkuva koulu ja Liikkuva opiskelu -toimintaan, liikuntaneuvonnan laajentamiseen, innovaatioihin ja kokeiluihin sekä lähivirkistysalueiden kunnostamiseen ja kehittämiseen, liikunnan ja toimintakyvyn lisäämiseen osaksi kutsuntojen sisältöä ja elintapaohjauksen vahvistamiseen hyvinvointialueilla.

4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.2.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Puhelimet ja muut mobiililaitteet

Perusopetuslain perusteella jokaiselle tulee taata mahdollisuus häiriöttömään oppituntiin sekä turvalliseen oppimisympäristöön. Esitys vahvistaisi oppilaan oikeutta perusopetukseen ja turvalliseen oppimisympäristöön siten, että puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö kiellettäisiin oppitunnilla sekä koulun olisi laadittava järjestyssäännöt puhelimen tai muun mobiililaitteen säilytyksestä oppitunnilla sekä käytöstä ja säilytyksestä muuna kuin oppitunnin aikana. Esitys vahvistaisi myös oppilaiden yhdenvertaisuutta.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonta

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Myös yhdenvertaisuus on turvattu perustuslaissa. Aluehallintovirastojen toimivallan laajentamisen voidaan nähdä parantavan sekä oppilaan oikeutta saada perusopetuslain ja sen nojalla annettujen normien mukaista perusopetusta että myös lisäävän lasten yhdenvertaisuutta. Erityistä merkitystä esityksellä on niiden haavoittuvaisessa asemassa olevien lasten yhdenvertaisuuden kannalta, joiden vanhemmat eivät pysty käynnistämään valitusprosessia normien mukaisen opetuksen turvaamiseksi.

Liikunnallinen elämäntapa

Liikkumisella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia oppimiseen, kognitiiviseen toimintaan ja aivojen terveyteen lapsilla ja nuorilla. Tutkimusten mukaan reippaan ja rasittavan liikkumisen, erityisesti koulupäivän aikaisen liikkumisen, on havaittu vaikuttavan myönteisesti oppimistuloksiin. Koulupäivän aikaisella liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia oppimisen

mahdollistaviin tekijöihin, kuten tehtäviin keskittymiseen, käyttäytymiseen ja kouluviihtyvyyteen. Myönteisillä vaikutuksilla oppimiseen, kouluviihtyvyyteen ja hyvinvointiin edistetään samalla useita perus- ja ihmisoikeuksia, jotka turvaavat lapsen koulunkäynnin sekä hyvinvoinnin ja kehityksen. Liikunnallisen elämäntavan paikallisessa toteutuksessa ja toiminnan suunnittelussa on tärkeää huomioida lasten osallistumisoikeudet.

Niin ikään tärkeää on huomioida toteutuksessa erilaiset liikkumisen rajoitteet. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin nro 17 mukaan kaiken urheilu-, virkistys- ja vapaa-ajan toiminnan toteuttamisessa on huolehdittava, että toiminta on turvallista ja esteetöntä komitean esiin nostamille haavoittuville ryhmille; tytöille, vammaisille lapsille, turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajalapsille, heikossa sosiaalis-taloudellisessa asemassa oleville lapsille ja maaseudun lapsille.

YK:n vammaisoikeuksien yleissopimuksen 30 artiklan 5. kohdan mukaan, jotta vammaiset henkilöt voisivat osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa virkistys-, vapaa-ajan- ja urheilutoimintaan, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla: d) varmistetaan, että vammaiset lapset voivat yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa osallistua leikki-, virkistys-, vapaa-ajan- ja urheilutoimintaan, mukaan lukien koulujärjestelmässä tarjottava toiminta.

4.2.2.2 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Puhelimet ja muut mobiililaitteet

Esitys selkeyttäisi puhelimien ja mobiililaitteiden käyttöä oppituntien aikana. Lisäksi koulujen pitäisi laatia puhelimien ja mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä järjestyssäännöt. Tämä parantaisi oppilaiden yhdenvertaisuutta ja yhdenvertaista kohtelua, koska koulujen välillä on ollut vaihtelevuutta järjestyssääntöjen laatimisen osalta. Kun oppituntien aikana puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä säänneltäisiin lain tasolla, yhdenmukaistaisi se koulujen käytäntöjä merkittävästi ja parantaisi yhdenvertaisuutta.

Kaikki lapset ja nuoret eivät ole taloudellisesti yhdenvertaisessa asemassa eikä kaikilla oppilailla ole käytössään samoilla ominaisuuksilla varustettuja mobiililaitteita tai mobiililaitteita lainkaan. Kun omien puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttöä koulussa rajoitetaan, voidaan tämän olettaa parantavan myös erilaisessa taloudellisessa tilanteessa olevien perheiden lasten keskinäistä yhdenvertaisuutta työpäivän aikana.

Digitaaliset taidot ovat opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaisesti osa perusopetuksen aikana opeteltavista taidoista, ja digitaalisten taitojen oppiminen on jokaisen oppilaan oikeus. Perusopetuksen yhtenä tehtävänä on antaa oppilaille valmiudet sellaisiin digitaalisiin perustaitoihin, joita tarvitaan jatko-opinnoissa, työelämässä ja yhteiskunnassa. Oppilaille digitaaliset laitteet ja etenkin puhelin on keskeinen oppimisen, osallisuuden ja ilmaisuuden väline.

Koulut käyttävät oppilaiden omia laitteita koulun laitteiden rinnalla mm. tilanteissa, joissa koulun laitteita ei riitä kaikille. Mikäli oppilaiden omien laitteiden opetuskäyttöä vähennetään, saattaa se edellyttää opetuksen järjestäjiltä lisäresursointia koulun laitteisiin. Mikäli digitaalisten laitteiden opetuskäyttöä vähennetään kouluissa ylipäätään, saattaa seurauksena olla, ettei perusopetuksen päättävien oppilaiden digitaaliset taidot kehity sellaiselle tasolle, jota tarvitaan esimerkiksi toisen asteen opinnoissa ja työelämässä. Koulun tulee opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti harjaannuttaa oppilaita vastuulliseen, turvalliseen ja eettiseen digilaitteiden ml. puhelimen käyttöön. Mikäli koulussa ei ole mahdollista näitä taitoja harjoitella, voi seurauksena olla, että digitaaliset taidot opitaan yhä vahvemmin vapaa-ajalla kaikkine lieveilmiöineen.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonta

Valvontasääntelyn puutteellisuus ja ongelmat oppilaiden tosiasiallisen oikeusturvan toteutumisessa koskevat erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia lapsia. Kuten jo edellä kohdassa 2.5.2 on todettu, tutkijat Mäntylä ja Karjalainen ovat tuoneet esiin valvonnan kehittämistarpeita ja niiden perusteluja. Tutkijoiden havainnot empiirisestä aineistosta toi esiin vakavia ongelmia oppilaiden oikeuksien toteuttamisessa. Ongelmia havaittiin niin kuntien ennakollisessa toiminnassa kuten myös kanteluihin perustuvassa jälkikäteisessä valvonnassa. Kanteluihin perustuva valvonta edellyttää oppilaiden tai huoltajien aktiivisuutta. Perheiden osaaminen ja muut mahdollisuudet ryhtyä kantelun tekemiseen, vaihtelevat suuresti. Erityisen haavoittuvaisessa asemassa ovat ne lapset, joiden vanhemmat eivät joko osaa ryhtyä kantelun tekemiseen tai jotka mahdollisten vastatoimien pelon vuoksi eivät uskalla ryhtyä kantelun tekemiseen. Kantelu myös koetaan hyödyllään vähäiseksi, jos seurauksena on vain hallinnollista ohjausta.

Lisäämällä lakiin aluehallintovirastoille oikeus myös oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko opetus järjestetty normien mukaisesti, voidaan lisätä oppilaiden välistä yhdenvertaisuutta. Tästä hyötyvät erityisesti haavoittuvaisessa asemassa oleva lapset.

Liikunnallinen elämäntapa

Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda mahdollisimman tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuuria. Muun muassa erilaiset liikkumisen rajoitteet tulee huomioida. Näin voidaan tosiasiaassa edistää kaikkien lasten ja oppilaiden liikunnallista elämäntapaa. Perusopetuslain 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

Liikunnallinen elämäntavan lisäämisessä esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuuriin on huomioitava myös perusopetuslain 29 §:n mukainen opetukseen osallistuvan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Koska kaikilla lapsilla ei ole esiopetus- tai koulupäivän jälkeen harrastuksia, esiopetuksessa ja kouluissa tapahtuva liikunnallisen elämäntavan edistäminen on samalla myös lasten välistä yhdenvertaisuutta edistävää.

Yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset liikkumisen mahdollisuudet esiopetuksessa ja koulussa tukevat oppilaiden opiskelukykyä ja hyvinvointia. Liikunnallista elämäntapaa edistää turvallinen opiskeluympäristö, joka perustuu yhdenvertaiseen, kunnioittavaan ja avoimuutta tukevaan toimintakulttuuriin. Oppilaiden osallisuus liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa osana esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuuria on keskeistä.

4.2.2.3 Lapset ja nuoret

Puhelimet ja muut mobiililaitteet - vaikutuksia oppimiseen

Käytännössä suurella osalla yli 7-vuotiailla lapsilla on Suomessa käytössään älypuhelin. Tutkimukset ovat osoittaneet, että pelkästään puhelimen näkyvillä pitäminen oppitunnin aikana vaikuttaa opetuksessa keskittymiseen. Oppimisen osalta tutkimuksissa on selvinnyt, että useiden tietoista ajattelua vaativien asioiden samanaikainen suorittaminen ei ole mahdollista. (Kosola 2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01305#s7>)

OECD maiden Pisa-tutkimuksen tulosten mukaan suomalaisoppilaista 41 prosenttia katsoo, että oppilaiden digitaalisten resurssien käyttö häiritsee heidän keskittymistään kaikilla tai useimmilla matematiikan tunneilla, mikä oli selkeästi suurempi osuus kuin OECD-maissa keskimäärin (31 %) Kyselyssä oppilaiden digitaalisilla resursseilla tarkoitettiin esimerkiksi älypuhelin, verkkosivustojen ja sovellusten käyttöä. Vuoden 2022 arvioinnissa työrauhaindeksi oli Suomessa -0,22, mikä oli paljon OECD-maiden keskiarvoa (0,02) heikompi. Muista Pohjoismaista vain Ruotsissa oppilaat kokivat työrauhan heikommaksi kuin Suomessa. Oppilaiden kokeman työrauhan yhteys matematiikan osaamiseen oli tilastollisesti merkitsevä. Yhden yksikön nousu työrauhaindeksissä vastasi Suomessa 5 pisteen nousua matematiikan pistemäärässä. OECD-maissa keskimäärin vastaava nousu oli 10 pistettä.

Mobiililaitteiden käytöstä johtuvien häiriöiden ehkäiseminen opetuksessa voi tutkimustulosten perusteella vahvistaa oppilaiden mahdollisuuksia keskittyä opetukseen. Tutkimustulosten mukaan oppilaiden kokemaa hyvää työrauhaa matematiikan tunneilla vähentää oppilaiden tuntemaa matematiikka-ahdistusta ja vahvistaa tätä kautta oppimistuloksia.

Rajoittamalla oppilaiden puhelinten ja muiden mobiililaitteiden erityisesti häiriökäyttöä esityksessä ehdotetulla tavalla voidaan arvioida, että esityksellä on positiivisia vaikutuksia oppimisessa suoriutumiseen ja oppitunnilla keskittymiseen. Tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten oppimistulokset vahvistuisivat.

Vaikka useat oppilaat kokevat digitaalisten resurssien käyttämisen keskittymistä häiritseväksi, ei digitaalisten laitteiden käyttö ole pelkästään haitaksi oppimiselle. On tutkimuksia, joiden mukaan digilaitteet ovat hyödyksi opetuksessa ja oppimisessa. PISA-tutkimuksen tulosten mukaan oppilaat, jotka ilmoittivat, etteivät he käytä digitaalisia resursseja lainkaan koulun oppimistilanteissa, menestyivät matematiikassa selvästi heikommin kuin ne, jotka käyttivät jonkin verran, mutta korkeintaan kaksi tuntia päivässä. Esityksen tavoitteena ei ole rajoittaa tieto- ja viestintäteknologista opetusta. Tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden käytön harjoittelu olisi edelleen osa opetussuunnitelmien mukaista opetusta.

Vammaiset oppilaat voivat tarvita puhelinta tai muuta mobiililaitetta apuvälineenä opetukseen osallistumisessa. Esityksellä ei rajoitettaisi puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöä silloin, kun se on apuvälineenä vammaisen oppilaan opiskelussa, koulussa liikkumisessa tai tiedonhaussa.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonta

Aluehallintovirastojen oma-aloitteisella oikeudella ottaa tutkittavaksi, onko opetus järjestetty voimassa olevien normien mukaisesti, voidaan parantaa lasten asemaa. Näin voidaan omaksua lapsilähtöinen näkökulma, joka ei jätä epäkohtiin puuttumista yksin vanhempien aktiivisuuden varaan. Lapsen oikeudet perustuvat YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan lapsi on itsenäinen oikeussubjekti. Tämän perusteella lapsella tulee olla käytössään yhtä tehokkaat oikeussuojakeinot kuin aikuisillakin. Keinojen tulee olla tosiasiallisesti tehokkaita siten, että lapsen puuttuva oikeustoimikelpoisuus, asema kehittyvänä ihmisenä ja julkisen vallan käytön kohteena eivät aseta esteitä oikeuksien toteutumiselle. Olemassa olevien oikeussuojakeinojen rinnalla valvontaviranomaisella tulee olla mahdollisuus puuttua epäkohtiin oma-aloitteisesti. Myös Mäntylä ja Karjalainen ovat tuoneet esiin, että opettajilla ja rehtoreilla on nykyistä enemmän valtuuksia käyttää oppilaisiin voimakeinoja, tarkistaa heidän tavaroitaan tai ottaa oppilaiden omaisuutta haltuunsa. Myös näiden valtuuksien lisääminen korostaa oikeusturvakeinojen tärkeyttä.

Liikunnallinen elämäntapa

Esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin lisättävä liikunnallinen elämäntapa voi lisätä lasten ja nuorten liikkumista koulujen arjessa esimerkiksi siten, että eri oppiaineiden sisälle rakennetaan liikunnallisia oppimisen tapoja, kuten ulkona tapahtuva opetus sekä muut toiminnalliset opetusmenetelmät. Koulupäivään liittyvissä siirtymisissä voidaan hyödyntää liikunnallisuutta edistäviä toimintatapoja. Opetushallitus tulee konkretisoimaan liikunnallisen elämäntavan tavoitteen toteutumista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Koulujen toimintakulttuurissa liikunta tarjoaa mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen. Myönteinen ilmapiiri ja toimivat vertaissuhteet edistävät oppilaiden jaksamista ja parhaimmillaan myös koulumenestystä. Koulupäivän aikaisella liikunnalla voidaan vaikuttaa myönteisesti oppilaiden keskittymiseen, oppimiseen, käyttäytymiseen ja kouluviihtyvyyteen.

Tämänhetkisen tutkimustiedon mukaan liikkuminen vaikuttaa myönteisesti kouluun kiinnittymiseen (Alvarez-Bueno, C. et al. 2017. Academic Achievement and Physical Activity: A Meta-analysis. *Pediatrics* 17; 140 (6).; Owen, K. et al. 2016. Physical Activity and School Engagement in Youth: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Educational Psychologist*. 51.1—17.). Erityisesti oppituntien aikainen liikkuminen lisää tunneperäistä kiinnittymistä eli iloa ja oppitunneista pitämistä (Bedard, C. et al. 2019. A systematic review and meta-analysis on the effects of physically active classrooms on educational and enjoyment outcomes in school age children. *PLoS ONE* 14(6), e0218633. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0218633>; Riley, N. et al. 2017. Movement-based Mathematics: Enjoyment and Engagement without Compromising Learning through the EASY Minds Program. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(6), 1653—1673. <https://doi.org/10.12973/eurasia.2017.00690a>) sekä voi vähentää ahdistusta (Alanazi, H.M.N. 2020. The Effects of Active Recreational Math Games on Math Anxiety and Performance in Primary School Children: An Experimental Study. *Multidisciplinary Journal for Education, Social and Technological Sciences*. 7(1), 89—112. <https://doi.org/10.4995/muse.2020.12622>). Oppituntien aikaisen liikkumisen on havaittu edistävän myös toiminnallista kiinnittymistä eli tehtäviin käytettyä aikaa, niihin keskittymistä ja niihin aktiivisesti osallistumista (Bedard ym. 2019; Masini, A. et al. 2020. Evaluation of school-based interventions of active breaks in primary schools: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Science and Medicine in Sport* 23, 4, 377—384.; Watson, A. et al. 2017. Effect of classroom-based physical activity interventions on academic and physical activity outcomes: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Behavioural Nutrition and Physical Activity* 14, 114. <https://doi.org/10.1186/s12966-017-0569-9>). Syväoja H, Takalo S, Mäkitalo K, Koskinen S, Tammelin T. 2024. Liikkuminen osaksi oppituntia. *Jamk Arena Pro*.

Liikkuminen voi olla keino vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja vähentää yksinäisyyttä. Liikkuminen lisää muun muassa itseluottamusta (Collins, H. et al. 2019. The Effect of Resistance Training Interventions on ‘The Self’ in Youth: a Systematic Review and Meta-analysis. *Sports Medicine - Open* 5, 29. <https://doi.org/10.1186/s40798-019-0205-0> ; Ekeland, E., et al. 2005. Can exercise improve self-esteem in children and young people? A systematic review of randomised controlled trials. *British Journal of Sports Medicine* 39(11), 792—8. doi: 10.1136/bjism.2004.017707. PMID: 16244186; PMCID: PMC1725055.), vähentää masennusoireita ja tukee mielen hyvinvointia (Singh, B. et al. 2023. Effectiveness of physical activity interventions for improving depression, anxiety and distress: an overview of systematic reviews. *British Journal of Sports Medicine* 57(18), 1203—1209. doi: 10.1136/bjsports-2022-106195.), mitkä voivat edesauttaa sosiaalisten tilanteiden sujumista.

Positiivisten terveysvaikutusten lisäksi voidaan kiinnittää huomiota liikunnallisen elämäntavan edistämisen koulu yhteisön arkea ja toimintakulttuuria tukeviin hyötyihin, kuten esimerkiksi oppimisen edistämiseen, yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. Oppimista, terveyttä ja hyvinvointia tukevien pedagogisten menetelmien käyttö voi parhaimmillaan myös tukea oppimismotivaatiota ja mielenkiintoa eri perusopetuksen oppiaineita kohtaan. Voidaan arvioida, että liikkumisen lisääminen esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuuriin voi joillekin lapsille ja nuorille olla jopa vaikuttavampaa liikunnallisen elämäntavan vahvistamiseksi kuin varsinaisilla liikunnan oppitunneilla.

4.2.2.4 Vaikutukset viranomaisiin

Puhelimet ja muut mobiililaitteet

Esityksen mukaan pääsääntö olisi, että oppilas ei saisi käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana. Tähän esitetään säädettäväksi kuitenkin poikkeuksia. Oppilas voisi käyttää puhelinta tai mobiililaitetta oppimistarkoitukseen tai jos puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö olisi välttämätöntä oppilaan terveydenhoidossa.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan puhelimen tai mobiililaitteen häiritsevään käyttöön on voitu puuttua. Esityksellä vahvistettaisiin koulun valtuuksia puuttua jo ennaltaehkäisevästi puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla. Tällä hetkellä koulut ovat vaihtelevasti rajoittaneet järjestyssääntötasoisesti puhelinten käyttöä kouluissa, nyt kiello puhelinten tai muiden mobiililaitteiden käytöstä oppitunnilla tulisi lain tasoisesti säänneltyksi.

Esityksessä säädettäisiin, että puhelinta tai muuta mobiililaitetta saisi käyttää oppitunnilla opettajan tai rehtorin luvalla oppimistarkoituksessa. Jo tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden mukaan tieto- ja viestintäteknologian opetus on osa muuta opetusta. Voidaankin sanoa, että esitys ei muuta sitä perustetta, että puhelimia tai muita mobiililaitteita käytettäisiin opetuksessa oppilaiden oppimistarkoitukseen. Lisäksi ei muuteta perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita oppilaiden digitaalisen osaamisen kehittämiseksi.

Esityksen mukaan puhelinten tai muiden mobiililaitteiden käyttö olisi sallittu oppitunnilla opettajan tai rehtorin luvalla. Opettaja antaisi luvan mobiililaitteen käyttöön oppimistarkoituksessa osana opetustaan oppitunnin alkaessa tai sen aikana. Luvan antaminen olisi tosiasiallista hallintotoimintaa eikä edellyttäisi opettajalta lisätyötä tai kirjaamista. Mobiililaitteiden opetus käyttö edellyttäisi opetuksen oppituntikohtaista suunnitelmallisuutta, mikä on nykyisinkin tavoitteena ja tarkoituksena opetuksen toteutuksessa. Jotta mobiililaitteiden käyttö oppimistarkoituksessa olisi sujuvaa, olisi oppitunnit, joilla laitteita käytetään, hyvä olla etukäteen suunniteltuna ja tiedotettuna oppilaille. Suunnittelun ja tiedottamisen voidaan arvioida edistävän mobiililaitteiden käytön johdonmukaisuutta ja vähentävän laitteiden häiritsevää ja kiellettyä käyttämistä, mikä osaltaan helpottaa opettajan työtä ja lisää työrauhaa. Voidaan kuitenkin arvioida, että kun asiasta säädettäisiin lain tasolla ja järjestysmääräyksissä, joutuisi opettaja myös valvomaan, että näitä sääntöjä noudatetaan. Todettakoon, että osassa kouluja työrauha oppimiseen on hyvä, jolloin esitys ei lisäisi olennaisella tavalla opettajien työmäärää. Koulunkäyntiavustajilla ei ole oikeutta käyttää julkista valtaa, jolloin esitys ei lisäisi koulunkäyntiavustajien vastuita. Jos luvan mobiililaitetta käyttämiseen terveyssyiden vuoksi antaisi koulun rehtori, se edellyttäisi oppilaskohtaiseen asiaan ja tilanteeseen perehtymistä, tilanteen arvioimista sekä luvan myöntämistä. Tämän ei arvioida lisäävän rehtorien työtä merkittävästi, sillä tilanteet, jotka edellyttäisivät mobiililaitteen käyttöä koulussa terveyssyistä johtuen, ovat yleensä koulukohtaisesti harvalukuisia.

Useat koulut ovat jo järjestyssäännöissään määränneet puhelimien käytöstä välitunnilla ja ruokailun aikana. Tämä ei ole kuitenkaan ollut kouluille pakollista. Esityksessä velvoitettaisiinkin, että koulun olisi laadittava järjestyssäännöt tai muut tarpeelliset määräykset puhelimien tai muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä oppitunnin, välitunnin ja ruokailun aikana. Osassa kouluja tämä tarkoittaisi järjestyssääntöjen laatimista ja osassa kouluja järjestyssääntöjen päivittämistä. Tällä hetkellä voimassa olevan perusopetuslain 29 §:n 4 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaiikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluuyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Kun järjestyssääntöjä paikallisesti laaditaan, on silloin hyvä miettiä konkreettisia esimerkkitaupauksia ja tilanteita suhteessa laadittaviin järjestyssääntöihin.

Voimassa olevan 36 d §:n mukaan rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus yhdessä tai erikseen ottaa haltuun esineitä tai aineita, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista. Esityksen mukaan rehtori tai koulun opettaja voisi ottaa haltuunsa myös puhelimen tai muun mobiililaitteen, jos oppilas häiritseisi sillä opetusta tai oppimista. Tämä sääntely ei lisäisi merkittävästi sitä työtä, mitä kouluissa tosiasiallisesti nykyin jo tehdään.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonta

Esityksellä on vaikutusta aluehallintovirastojen opetus- ja kulttuuritoimen vastualueen henkilöstöön.

Esityksessä ehdotettu aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan vahvistaminen edellyttäisi henkilöstöltä juridista osaamista. Tämä saattaa jossakin määrin vaikuttaa aluehallintovirastojen henkilöstörakenteeseen. Osana henkilöstösuunnittelua sekä henkilöstön kouluttamista ja kohdentamista eri tehtäviin tulisi jatkossa ottaa huomioon laillisuusvalvonnan vahvistaminen.

Osana tulevaa aluehallinnon uudistamista tavoitteena on, että uusi lupa- ja valvontavirasto keskittyisi nykyistä vahvemmin lakisääteisiin perustehtäviin, joka varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen osalta olisi lupa-, oikeusturva- ja valvontaviranomaisena toimiminen. Tehtävä osana valtakunnallista lupa- ja valvontavirastoa muotoutuisi tulevan aluehallinnon uudistuksen edetessä.

Esitys toteutetaan olemassa olevien henkilöstöresurssien puitteissa. Henkilöstösuunnittelu vaikuttaa viraston osaamiseen ja henkilöstörakenteeseen hitaasti. Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan laajentaminen edellyttää, että aluehallintovirastot kohdentavat henkilöstöresurssiaan jatkossa entistä vahvemmin laillisuusvalvonnan vahvistamiseen. Keskittyminen jatkossa aiempaa selkeämmin lakisääteisiin perustehtäviin mahdollistaisi henkilöstöresurssien suuntaamisen valvontaviranomaisena toimimiseen. Se, minkälaiseksi aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan vahvistaminen muotoutuu, riippuu pitkälti siitä, minkälaiset henkilöstöresurssit aluehallintovirastoilla on ja miten ne kohdentavat henkilöstöresurssiaan. Henkilöstörakenteen muuttuessa tavoitteena on, että painopiste voisi siirtyä nykyistä vahvemmin ennakolliseen oma-aloitteiseen valvontaan oikeudellisen osaamisen vahvistuessa.

Liikunnallinen elämäntapa

Opetushallitus päivittäisi esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin liikunnallisen elämäntavan. Erityisesti toimintakulttuuria koskevaan normiohjaukseen olisi tarkoituksenmukaista tehdä lisäkirjauksia. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman

perusteiden lisäysten toimeenpanon tukemisessa voidaan hyödyntää olemassa olevia verkostoja (esim. Liikkuva koulu) ja toimintoja.

Paikalliset opetuksen järjestäjät päivittäisivät paikalliset opetussuunnitelmat vastaamaan lakimuutosta sekä päivitettyjä esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Muutoksilla on kertaluonteisia lisäyksiä opetussuunnitelmatyöhön. Varsinainen muutos tapahtuisi esiopetuksen ja perusopetuksen toimintakulttuurissa sekä nykyisten opetustuntimäärien sisällä kustannusneutraalisti. Olennaista toimeenpanossa on myös kaikkien opettajien osaaminen liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi.

Perusopetuslain säädöshuolto

Perusopetuslain nojalla annettavien asetusten antaminen olisi opetus- ja kulttuuriministeriössä jatkossa selkeämpää ja ennakoitavampaa, kun asetuksenantovaltuudet olisivat ajantasaisia ja perustuslakia vastaavia. Koska voimassa olevat asetukset jäisivät edelleen voimaan, ei yleisvaltuutuksen kumoaminen ja olemassa olevien asetustenantovaltuutuksien lisääminen ja muokkaaminen täsmällisiksi ja tarkkarajaisiksi vaikuttaisi vallitsevaan oikeustilaan.

Perusopetuslain 7. luvun selkeytymisen arvioidaan parantavan säädösten soveltamista lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla sekä parantavan oppilaan oikeusturvaa.

4.2.2.5 Vaikutukset hyvinvointiin

Puhelimet ja muut mobiililaitteet

Esityksessä säädettäisiin, että koulun olisi laadittava järjestyssäännöt puhelimen ja mobiililaitteiden säilytyksestä oppitunnilla sekä käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana eli muuna kuin oppitunnin aikana. Voidaan arvioida, että puhelimen ja muun mobiililaitteen käytön säätelyllä voitaisiin edistää lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta ja hyvinvointia sekä liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallisen elämäntavan vaikutuksia on arvioitu tarkemmin muualla esityksessä. Puhelimen tai muun mobiililaitteen käytön säätely lisäisi oppilaiden välistä vuorovaikutusta, edistäisi liikunnallista elämäntapaa, jotka osaltaan parantaisivat oppilaiden keskittymistä opetukseen. Liikunnallisen elämäntavan lisäämisestä säädetään tässä esityksessä.

Teknologian kehittyminen on mahdollistanut osaltaan kiusaamisen uusia muotoja kuten esimerkiksi somekiusaaminen. Kiusaaminen voi ilmetä esimerkiksi loukkaavina viesteinä tai kommentteina, uhkailuna, yksityisyyden loukkaamisena tai kuvien ja tietojen levittämisenä ilman lupaa. Puhelimen välityksellä tapahtuva esimerkiksi kunnianloukkaus tai uhkailu ovat rikoslainsäädännössä rangaistavia tekoja.

Rajoittamalla puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöä työpäivän aikana voitaisiin osaltaan vähentää työpäivän aikana tapahtuvaa puhelimen käyttöä kiusaamiseen ja sitä kautta parantaa turvallisuuden tunnetta koulussa. Voidaan arvioida, että mobiililaitteiden säätelyllä vahvistettaisiin koulujen työrauhaa ja oppilaiden kokemaa hyvinvointia.

Lisäksi arvioidaan, että esityksellä voidaan vähentää myös taloudellisten resurssien vähäisyydestä johtuvaa hyvinvoinnin vajetta, poissulkemista tai kiusaamista. Kaikilla lapsiperheillä ei ole samanlaisia taloudellisia mahdollisuuksia hankkia lapsille mobiililaitteita, mikä voi aiheuttaa lapselle ulkopuolisuuden tunnetta, poissulkemista tai kiusaamista. Näiden tilanteiden arvioidaan vähenevän ja lasten hyvinvoinnin siten paranevan, kun mahdollisuudet käytössä olevien puhelinten tai mobiililaitteiden vertailuun työpäivän aikana vähenisivät.

Tutkimuksen mukaan digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää oppilaiden digitaalista hyvinvointia, joten kouluissa on edelleen edistettävä digitaalista osaamista ja digitaalisten laitteiden käyttöä opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Liikunnallinen elämäntapa

Lisäämällä liikunnallinen elämäntapa perusopetuslain tavoitteisiin tullaan lisäämään liikunnan merkitystä esiopetuksen ja koulun toimintakulttuurissa. Oppilaiden esiopetuksen ja koulupäivän aikaisella lisääntyvällä liikkumisella arvioidaan olevan positiivisia vaikutuksia oppilaiden fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin.

Oppitunnin aikaisen liikkumisen tiedetään edistävän vireystilaa ja kognitiivista toimintaa, kuten tarkkaavaisuutta ja toiminnanohjausta (Donnelly, J.E. et al. 2016. Physical activity, fitness, cognitive function, and academic achievement in children: A systematic review. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 48 (6), 1197—1222. doi: 10.1249/MSS.0000000000000901), jotka ovat tärkeitä oppimisen edellytyksiä (Best, J. R., Miller, P. H., & Naglieri, J. A. 2011. Relations between executive function and academic achievement from ages 5 to 17 in a large, representative national sample. *Learning and Individual Differences*, 21(4), 327—336.). Liikkuminen voi vaikuttaa myös oppimiseen liittyviin tunteisiin ja asenteisiin, kuten pitämiseen, minäpystyvyyteen ja ahdistukseen (Hannula, M. S., Bofah, E., & Tuohilampi, L. 2014. A Longitudinal Analysis of the Relationship between Mathematics-Related Affect and Achievement in Finland. North American Chapter of the International Group for the Psychology of Mathematics Education.; Hannula, M. S. 2019. Young learners' mathematics-related affect: A commentary on concepts, methods, and developmental trends. *Educational Studies in Mathematics*, 100(3), 309—316.), sekä laajemmin oppimiseen kiinnittymiseen (Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. 2004. School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59—109.; Fredricks, J. A., Filsecker, M., & Lawson, M. A. 2016. Student engagement, context, and adjustment: Addressing definitional, measurement, and methodological issues. *Learning and Instruction*, 43, 1—4.), mitkä vaikuttavat motivaatioon ja oppimiseen (Owen, K. et al. 2016. Physical Activity and School Engagement in Youth: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Educational Psychologist*. 51. 1—17.; Riley, N. et al. 2017. Movement-based Mathematics: Enjoyment and Engagement without Compromising Learning through the EASY Minds Program. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(6), 1653—1673. <https://doi.org/10.12973/eurasia.2017.00690a>). (Syväoja H, Sneek S, Kukko T, Asunta P, Tammelin T. 2024. Liikkuvat matematiikan oppitunnit tukevat oppimiseen kiinnittymistä sekä oppimiseen liittyviä tunteita ja asenteita. *Jamk Arena Pro*.)

Liikunnallisen elämäntavan vakiintumisen osaksi esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuuria arvioidaan lisäävän oppilaiden ymmärrystä liikunnan, ravinnon, unen ja muiden terveellisten elämäntapojen merkityksestä oppilaiden fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin, kuten oppimiseen, jaksamiseen ja palautumiseen.

Nuorena omaksutun liikunnallisen elämäntavan vaikutukset voivat ulottua laajalle ja liikunnallisella elämäntavalla arvioidaan olevan merkitystä esimerkiksi töissä jaksamiseen. Tällä on suuri merkitys yksilön elämässä, mutta myös laajemmin yhteiskunnassa, esimerkiksi sairaspöissaolojen vähentymisenä ja pidempinä työurina.

Liikunnallisen elämäntavan lisäämisellä perusopetuslain tavoitteisiin arvioidaan olevan pitkällä aikavälillä parhaimmillaan myönteisiä vaikutuksia myös maanpuolustuskuntoon niin yksilöiden kuin laajemmin koko yhteiskunnan tasolla.

4.2.3 Vaikutukset tietosuojaan ja tiedonhallintaan

Esityksellä ei ole mainittavia tietosuoja- tai tiedonhallintavaikutuksia. Sääntelyn kohteena ei ole uusi viranomainen, uusi tietojärjestelmä eikä uusi tietovaranto. Pieniä teknisiä muutoksia voi tulla korkeintaan aluehallintovirastojen oma-aloitteisen valvonnan osalta aluehallintovirastojen käytössä olevaan asianhallintajärjestelmään. Oma-aloitteisen valvonnan tietosisällön arvioidaan vastaavan pitkälti kantelupohjaisen valvonnan sisältöjä. Järjestelmään kirjattavia oma-aloitteisia valvonta-asioita varten tarvittaneen uusi luokittelu tai kategorisointi. Henkilötietojen käsittely ja käsittelyperuste oma-aloitteisessa valvonnassa on vastaava kuin kanteluiden käsittelyssäkin.

Opetuksen järjestäjät käsittelevät jo tälläkin hetkellä oppilaiden terveystietoja siltä osin kuin se on opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä. Esitys ei laajentaisi käsiteltäviä henkilötietoryhmiä. Kun opettajalta tai rehtorilta pyydetäisiin lupaa puhelimen tai mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla oppilaan terveydenhoitoon, jouduttaisiin oppilaan terveystietoja koskevia tietoja käsittelemään. Luvan saamiseksi oppilaan tai tämän huoltajan olisi annettava välttämättömät oppilasta koskevat terveystiedot. Henkilötietojen käsittelyssä opettajan ja rehtorin olisi noudatettava mm. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiä ja periaatteita sekä salassapitoa koskevia säännöksiä. Terveystiedon käsittelyn tarkoituksena olisi mahdollistaa oppilaan terveydenhoito ja oppilaan terveystietoja ei saisi käyttää muuhun käyttötarkoitukseen.

Rekisterinpitäjällä on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen osoitusvelvollisuus tietosuojalainsäädännön noudattamisesta. Rekisterinpitäjän on myös toteutettava toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jokainen rekisterinpitäjän alaisuudessa toimiva luonnollinen henkilö, jolla on pääsy henkilötietoihin, käsittelee niitä ainoastaan rekisterinpitäjän ohjeiden mukaisesti ja että henkilöstöllä on riittävä osaaminen henkilötietojen käsittelystä.

Perusopetuslain 29 §:ään ehdotetun uuden 4 momentin mukaan opettaja voisi antaa luvan oppilaalle puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön oppitunnin aikana oppimistarkoituksiin. Rekisterinpitäjän (opetuksen järjestäjän) tehtävänä on etukäteen asianmukaisella tavalla varmistaa, että opetuksessa käytettäväksi suunnitellut sovellukset käsittelevät oppilaiden henkilötietoja lainmukaisesti, jotta sovellukset voidaan ottaa käyttöön.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Puhelimen ja mobiililaitteiden käyttö koulussa

Vaihtoehtona lakiesitykselle olisi myös nykyisen tilan ylläpitäminen, joka ei kuitenkaan vastaisi hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita. Sivistysvaliokunta on kiinnittänyt huomiota tasa-arvoisen kohtelun ja oikeusturvan näkökulmasta siihen, että opetuksen järjestäjien järjestyssääntöjä tulisi yhtenäistää (SiVM 10/2013 vp). Esitys selkeyttäisikin näitä sääntöjä mobiililaitteiden käytön osalta, joka on omiaan parantamaan oppilaiden yhdenvertaisuutta. Nykyinen lainsäädäntö ei myöskään mahdollista opetuksen järjestäjälle täydellistä puuttumista mobiililaitteiden käyttöön oppitunneilla ja välitunneilla ja esitys selvittääkin laitteiden käytön rajaamista myös näissä tilanteissa.

Toisena vaihtoehtona on pohdittu lainsäädäntömuutosta, jossa lakiin kirjattaisiin mahdollisuus oppilaiden puhelimen ja mobiililaitteiden käytön rajoittamiseen siten, että rehtorille säädettäisiin toimivalta antaa määräaikainen päätös henkilökohtaisten puhelinten ja

mobiililaitteiden käytön rajoittamisesta. Päätös voisi olla voimassa enintään lukuvuoden, mutta myös lyhyemmän ajan voimassa oleva päätös olisi mahdollinen. Päätöksessä määrättäisiin laitteiden käytöstä sekä oppi- että välitunneilla ja laitteiden säilyttämispaikasta. Rehtorin päätöksestä huolimatta puhelinten ja mobiililaitteiden käyttö voitaisiin sallia opetustarkoituksiin tai yksittäisille oppilaille esimerkiksi terveydellisten syiden vuoksi. Sääntely kattaisi kaikki mobiililaitteet, mukaan lukien esimerkiksi tabletit ja älykellot, mutta sääntelyllä ei rajoitettaisi opetushenkilöstön mobiililaitteiden käyttöä. Tämä vaihtoehto olisi edellyttänyt toimivaltasäännöksen muuttamista perusopetusasetuksen (852/1998) 18 §:n toimivaltasäännökseen. Lisäksi olisi kuitenkin säädettävä poikkeuksista, joissa laitteiden käyttö olisi mahdollista.

Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan vastaa nykytilan tarpeisiin sen osalta, että mobiililaitteiden käyttöön halutaan yhdenmukaisempia käytänteitä ja sääntöjä (SiVM 10/2013 vp). Valittu malli parantaakin oppilaiden yhdenvertaisuutta, kun järjestyssäännöissä edellytetään määräyksiä mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä.

Kolmantena vaihtoehtona on pohdittu oppilaiden puhelinten ja mobiililaitteiden käytön täyskiellon säätämistä koko työpäivän aikana. Tällöin lakiin olisi kirjattu oppilaiden mobiililaitteiden kieltä työpäivän ajaksi. Tämä vaihtoehto olisi yhdenmukaistanut oppilaitosten käytäntöjä, mutta samalla vaihtoehto olisi sulkenut pois oppilaitosten mahdollisuudet huomioida erilaisia tilanteita ja tarpeita mobiililaitteiden osalta. Vaihtoehto olisi myös nykyistä esitystä laajemmin tullut tarkasteltavaksi muun muassa perusoikeuksien rajoittamisen kannalta. Mobiililaitteiden käytön täyskieltoa olisi harkittava mm. sananvapauden sekä puhelun tai muun luottamuksellisen viestin suojan näkökulmasta. Kun perusoikeuksia rajoitettaisiin, olisi rajoitusedellytysten täyttyvä. Esimerkiksi perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoitetta ei voi saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvilla keinoin. Lisäksi rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Hyväksyttävyyssuhteiden perusoikeusrajoitukselle on toisen perusoikeuden turvaaminen. Voidaan arvioida, että puhelinten tai muiden mobiililaitteiden täyskielto ei toteuttaisi perusoikeuksien rajoittamisen edellytyksiä. Jos täyskiellosta säädettäisiin lain tasolla, se ei mahdollistaisi myöskään sääntöjen laatimisen toteuttamista henkilöstöä ja huoltajia osallistavalla tavalla. Valittu malli mahdollistaakin laajemmin paikallisten tarpeiden arvioinnin. Tämä vaihtoehto olisi edellyttänyt muutosta myös mm. opetuksen järjestäjän vastuisiin kuten esimerkiksi opetushenkilöstön tehtäväkuvaan. Lisäksi vaihtoehto olisi edellyttänyt taloudellista resurssointia.

Neljäntenä vaihtoehtona nykyiselle mallille on punnittavaksi tullut myös suoraan lakiin kirjattava velvoite oppilaiden puhelinten ja muiden mobiililaitteiden säilyttämisestä esimerkiksi niin kutsutuissa puhelinparkeissa. Vaihtoehdossa opetuksen järjestäjille syntyisi velvoite systemaattisesti ottaa oppilaan puhelin tai muu mobiililaitteita säilytykseensä oppituntien ajaksi. Tällainen vaihtoehto olisi omiaan kasvattamaan opetuksen järjestäjien vastuita oppilaiden omaisuudesta, koska opetuksen järjestäjän ottaessa oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen säilytykseensä syntyy opetuksen järjestäjälle myös vahingonkorvauslain (412/1974) mukaiset vastuut laitteista. Tällainen vaihtoehto olisikin myös omiaan lisäämään opettajien ja muun henkilökunnan työtä. Valittu malli mahdollistaa opetuksen järjestäjille mahdollisuuden järjestyssäännöillään määrätä oppilaiden laitteiden säilytyksestä oppituntien aikana, jolloin valittu malli mahdollistaa vaihtoehtoista mallia paremmin muun muassa paikallisten tarpeiden arvioinnin.

Lisäksi mahdollinen kokeilulaki ei tullut kyseeseen, koska se olisi edellyttänyt mm. vertailuaseman muodostamista ja tämä ei olisi ollut tarkoituksenmukaista mm. mobiililaitteiden yleisyyden vuoksi. Käytettävissä on lisäksi tutkimustietoa puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä.

5.1.2 Perusopetuksen laillisuusvalvonta

Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa pohdittiin myös muistutusmenettelyn mahdollistavan säännöksen lisäämistä perusopetuslakiin. Vastaava säännös sisältyy varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuksen muistutusmenettelyssä huoltajalla on mahdollisuus tehdä muistutus vastaavalle päiväkodin johtajalle, toimipaikan vastuuhenkilölle tai varhaiskasvatuksen johtavalle viranhaltijalle, jos hän on tyytymätön varhaiskasvatuksen laatuun. Vastaavasti aluehallintovirasto valvontaviranomaisena voi siirtää sille tehdyn kantelun käsiteltäväksi asianomaiseen toimipaikkaan tai varhaiskasvatuksen johtavan viranhaltijan käsiteltäväksi muistutuksena, mikäli asiassa ei jo ole tehty muistutusta. Muistutusmenettelyä ei kuitenkaan varhaiskasvatuksessa ole pidetty kovinkaan vaikuttavana minkä vuoksi se päätettiin jättää pois esityksestä. Muistutusmenettelyn arvioitiin pahimmassa tapauksessa pidentävän lapsen oikeuksien toteutumista, koska se voisi johtaa tilanteeseen, jossa kertaalleen tehty kantelu siirrettäisiin käsiteltäväksi muistutusmenettelyssä. Tämä voisi johtaa tilanteeseen, jossa huoltajat joutuvat tekemään uuden kantelun.

5.1.3 Liikunnallinen elämäntapa

Liikunnallisen elämäntavan muutos olisi voitu toteuttaa myös siten, että liikunta-oppiaineen tuntimäärää perusopetuksen tuntijaossa oltaisiin lisätty. Liikunta-oppiaineen lisäys perusopetuksen tuntijakoon olisi kuitenkin edellyttänyt tuntijaon kokonaistarkastelua, sillä lisäys olisi nostanut koko perusopetuksen vuosiviikkotuntimäärää. Perusopetuslain 24 §:n mukaisesti perusopetuksessa oppilaan työmäärä saa olla enintään sellainen, että hänelle koulunkäyntiin, koulumatkoihin ja kotitehtäviin käytettävä aika huomioon ottaen jää riittävästi aikaa lepoon, virkistykseen ja harrastuksiin. Liikunta-oppiaineen vuosiviikkotuntien määrä on lisäksi jo nykyisin varsin korkea muihin oppiaineisiin verrattuna. Opetuksen lisäämiseen ei myöskään ole varattu erikseen määrärahoja. Liikunta-oppiaineen opetuksen lisäämisellä ei olisi välttämättä ollut hallitusohjelmakirjauksen mukaista vaikutusta nimenomaan *liikunnalliseen elämäntapaan*, joka kattaa niin sanotun lajiliikunnan lisäksi myös muun fyysisen aktiivisuuden. Valitulla esitystavalla on vaikutusta nimenomaan esiopetuksen ja koulun toimintakulttuuriin, mikä toteuttaa hallitusohjelmakirjausta.

5.2 Puhelimet ja muut mobiililaitteet ulkomaiden lainsäädännössä

Useat Euroopan maat sekä Pohjoismaat ovat ryhtyneet toimenpiteisiin mobiililaitteiden ja puhelimien kieltämiseksi oppitunneilla. Keskustelua toimenpiteistä käydään tällä hetkellä sekä EU:n, Pohjoismaiden ministerineuvoston että Unesco-yhteistyön piirissä. Puhelimien käytön täyskieltoa ei ole EU-maissa ja puhelimia käytännössä käytetään edelleen oppimisen välineinä opettajan niin päättäessä.

Alankomaat

Peruskoulussa ja toisella asteella oppilaat eivät saa käyttää puhelimiaan oppitunneilla tai luokissa. Kielto koskee useita älylaitteita, kuten, puhelimia, tabletteja, älykelloja ja muita vastaavia laitteita. Mobiililaitteet ovat kuitenkin sallittuja esimerkiksi oppilaille, joilla on siihen jokin lääketieteellinen syy tai esimerkiksi vamma, joka edellyttää kouluarjessa mobiililaitteen käyttöä. Mobiililaitteiden käyttö on sallittu tunneilla, joiden aiheet liittyvät laitteiden käyttämiseen ja digitaalisten kehitteiden kehittämiseen.

Espanja

Puhelimet täysin kielletty alakouluissa. Yläkouluissa puhelimien käyttöä rajoitetaan mm. erilaisten puhelinparkkivariaatioiden avulla. Tästä ei ole säännelty laissa, vaan se on yleinen käytäntö.

Irlanti

Puhelimien pitää olla pois päältä oppitunnilla ja näyttö alaspäin oppilaan pöydällä. Puhelimia ei myöskään käytetä lounasaikoina. Irlannin opetusministeriö kuitenkin korostaa, että laitteiden rajoittaminen halutaan tehdä yhteisymmärryksessä oppilaiden ja vanhempien kanssa.

Islanti

Islannin opetusministeriö haluaa asettaa kansallisia ohjeistuksia älylaitteiden käytöstä alakouluissa.

Iso-Britannia

Oppilaat laittavat puhelimet työpäivän ajaksi niille osoitettuihin, henkilökohtaisiin kaappeihin tai lokeroihin, joista ne voi hakea työpäivän päätteeksi.

Italia

Puhelinten käyttö kielletty koko työpäivän aikana. Puhelimia voidaan käyttää poikkeuksellisesti, jos kyseessä on opetustilanne.

Kreikka

Koulun alueella ei saa käyttää puhelimia tai muita mobiililaitteita, joita käytetään viihdekäyttömerkityksessä.

Latvia

Latvia on päättänyt kieltää lailla puhelimien käytön kouluissa kuudesluokkalaisilta ja sitä nuoremmilta oppilailta. Kielto tulee voimaan 31.5.2025.

Norja

Peruskouluissa halutaan rajoittaa puhelimien ja tablettien käyttöä. Ministeriö on antanut suosituksen puhelinten käytön rajoittamisesta kouluissa.

Ranska

Puhelinten käyttö on koulussa kielletty 3—15 -vuotiailta oppilailta. Mobiililaitteet tulee jättää kotiin tai pitää suljettuina koko työpäivän ajan. Jos koululaiselta löytyy päällä oleva älypuhelin työpäivän aikana koulun alueen sisältä, seuraa tästä oppilaalle jälki-istunto. Koulu takavarikoi puhelimen ja palauttaa oppilaan huoltajille.

Ruotsi

Vuonna 2022 Ruotsi on muuttanut lainsäädäntöään niin, että mobiililaitteita saa käyttää koulussa vain opettajan hyväksynnällä ja tämän seurauksena osa Ruotsissa olevista kouluista on kieltänyt mobiililaitteiden käytön.

Ruotsissa on tarkoitus tiukentaa lainsäädäntöä vielä niin, että mobiililaitteen kielletäisiin työpäivän ja välituntien ajan kouluissa vuosiluokilla 1—9.

Lainsäädäntömuutoksia Ruotsissa on perusteltu muun muassa Pisa-tulosten heikentymisellä, mobiililaitteiden haitoilla lasten fyysiseen kuntoon ja mielenterveyteen sekä sillä, että PISA-tulosten mukaan moni oppilas Ruotsissa kokee koulussa puhelinten ja muiden digitaalisten laitteiden käytön häiritsevänä. Tiukennuksia on perusteltu muun muassa sillä, että mobiililaitteiden käytölle kouluissa on löytynyt oppilaiden toimesta tapoja, vaikka niiden käyttöä olisi koulun säännöissä rajoitettu.

Saksa

Ei liittovaltiotason säätelyä. Sekä liittovaltio että useat Saksan osavaltiot ovat parhaillaan pohtimassa toimenpiteitä mobiililaitteiden käytön rajoittamiseksi.

Tanska

Puhelimia ei lähtökohtaisesti saa käyttää peruskouluissa. Käyttö on mahdollista opettajan ohjeistuksesta tai lääketieteellisen perusteen johdosta (esim. diabeteksen sokeriarvojen mittausta).

Viro

Oppituntia ja opetusta häiritsevän laitteen voi takavarikoida. Käytännöt ovat samankaltaiset kuin Suomessa.

Romania

Puhelimia ei lähtökohtaisesti saa käyttää peruskouluissa. Käyttö on mahdollista opettajan ohjeistuksesta tai lääketieteellisen perusteen johdosta (esim. diabeteksen sokeriarvojen mittausta).

Unkari

Puhelinten ja digitaalisten laitteiden käytöstä päätetään oppilaitoksen tasolla. Lääketieteelliset poikkeukset mahdollistetaan.

Portugali, Slovenia

Puhelimia koskevaa säätelyä ei toistaiseksi ole, mutta keskustelu on käynnistynyt.

Malta

Puhelimia ei ole mahdollista tuoda kouluun, joten lainsäädäntömuutoksille ei nähdä tarvetta.

6 Lausuntopalaute

Esitykseen annettiin yhteensä 80 lausuntoa. Lausunnon antoivat Aivoliitto ry, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Espoon kaupunki, Finlands svenska lärarförbund FSL, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf, Förbundet Hem och Skola, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolan, Hengityслиitto ry, Invalidiliitto ry, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Kajaanin kaupunki, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Kehitysvammaliitto, Keskuskauppakamari, Kotilousopettajien liitto - Husshållslärarnas förbund ry, Kotkan kaupunki, Lappeenrannan kaupunki, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Lastensuojelun Keskusliitto, Liikenneturva, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Mediakasvatusseura ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Miesten tasa-arvo ry, Mikkelin kaupunki, Nuorisotutkimusseura, Näkövammaisten liitto ry, Oikeusministeriö, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, Opetushallitus, Oulun yliopiston DigiWellbeing-tutkimusryhmä, Paimion kaupunki, Pelastakaa Lapset ry, Savonlinnan kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Siuntion kunta, Sivistysala ry, Suomen Diabetesliitto ry, Suomen eOppimiskeskus ry, Suomen erityiskasvatuksen liitto ry., Suomen Judoliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Kuurosokeat ry, Suomen Liikunnan Alueet ry, Suomen Luokanopettajat ry, Suomen Nuorisolääkärit ry, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry, Suomen Olympiakomitea, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen Rehtorit ry, Suomen UNICEF ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Tampereen kaupunki, Tampereen yliopiston normaalikoulu, Terveystiedon ja hyvinvoinnin laitos THL, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Turun kaupunki, Turun yliopisto, Valtion liikuntaneuvosto, Valtiovarainministeriö, Vammaisfoorumi ry, Vantaan kaupunki, Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto, Åbo Akademi ja viisi yksityishenkilöä.

Puhelinten ja muiden mobiililaitteiden osalta useat lausunnonantajat kokivat esityksen hyvänä ja kannatettavana. Moni lausunnonantajista katsoi esityksen yhdenmukaistavan käytänteitä ja selkeyttävän mahdollisuuksia puuttua laitteiden häiritsevään käyttöön oppitunneilla. Jotkut lausunnonantajat kuitenkin katsoivat, että laitteiden kieltäminen olisi tarpeellista oppituntien lisäksi myös välitunneilla ja ruokatauoilla. Osa lausunnonantajista myös katsoi esityksen edellyttävän täsmenmukaistamista laitteiden etukäteisen haltuunoton osalta. Moni lausunnonantajista katsoi, että voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa hyvin riittävän puuttumisen, jolloin lainsäädäntöä ei ole tarpeen muuttaa. Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota myös siihen, että puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttämisen tulisi olla oppitunneilla luvallista myös apuvälineenä.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan osalta useat lausunnonantajat pitivät esitystä kannatettavana ja hyvänä. Useat lausunnonantajat katsoivat esityksen parantavan lapsen oikeusturvaa sekä yhdenvertaisuutta alueilla. Osa lausunnonantajista katsoi kuitenkin aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan laajentumisen ongelmalliseksi ja ohjauksen merkitystä jälkikäteisen oikeusturvan sijasta korostettiin. Moni lausunnonantaja kiinnitti myös huomiota aluehallintovirastojen riittävien resurssien ja osaamisen merkitykseen.

Liikunnallisen elämäntavan osalta useat lausunnonantajat pitivät esitystä kannatettavana. Useat lausunnonantajat kiinnittivät huomiota liikunnan merkitykseen lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin osalta ja esitystä pidettiin näin ollen hyvänä. Useat lausunnonantajat kuitenkin katsoivat esityksen toteuttamisen edellyttävän konkreettisia toimenpiteitä ja lausunnoissa kiinnitettiin huomiota riittävien resurssien ja opettajien koulutuksen merkitykseen.

Säädöshuollon osalta moni lausunnonantaja piti esitystä hyvänä. Lausunnonantajat pitivät kannatettavana lapsen edun ensisijaisuuden lisäystä esiopetuksen osalta. Moni lausunnonantaja piti myös kurinpitoon liittyvää säädöshuoltoa kannatettavana, mutta lausunnonantajat katsoivat esityksen edellyttävän täsmenmistä. Etenkin oikeusministeriö esitti täsmennyksiä asetuksenantovaltuuksiin.

Annetun lausuntopalautteen myötä esitykseen tehtiin korjauksia ja täsmennyksiä sekä pykäliin että perusteluihin ja esityksen vaikutusarvioita lisättiin. Puhelimien ja muiden mobiililaitteiden osalta pykälien yksityiskohtaisiin perusteluihin lisättiin ja täydennettiin muun muassa silloin, kun niitä käytetään apuvälineenä. Lisäksi esityksen perusteluihin on tarkennettu tilanteita, jolloin oppilas voisi käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta välttämättömään yhteydenpitoonsa.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan osalta pykälää muun ohella täsmennettiin siten, että rajanveto kantelun ja oma-aloitteisen valvonnan välillä on selkeämpi. Lisäksi aluehallintovirastojen oma-aloitteinen oikeus valvontaan rajoitettiin tilanteisiin, joissa aluehallintovirastolla on perusteltua syytä epäillä, että opetusta ei järjestetä perusopetuslain ja sen nojalla annettujen normien mukaisesti. Myös henkilötietojen käsittelyä koskevaa säännöstä tarkennettiin.

Asetuksenantovaltuuksia täsmennettiin lausuntopalautteen perusteella. Kurinpitolukua selkeytettiin lausuntopalautteen perusteella edelleen siten, että pykälien ja luvun 7 sisällä järjestettiin toimia niin sanottuun ankaruusjärjestykseen. Kurinpitoterminologiaa yhtenäistettiin, mikä myös korjaa suomen- ja ruotsinkielisen lain väliset eroavaisuudet. Myös perusteluihin näiltä osin lisättiin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

2 §. Opetuksen tavoitteet. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään esi- ja perusopetuksen tavoitteeksi edistää myös liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa huomioitaisiin lisäyksen myötä myös esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Tavoitetta ei siis lisättäisi koskemaan esimerkiksi aikuisten perusopetusta tai valmistavaa opetusta. Esi- ja perusopetus ovat koko ikäluokan läpileikkaavia opetusmuotoja.

3 §. Opetuksen järjestämisen perusteet. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä opetuksen järjestämistavoista. Asetuksenantovaltuus kattaisi voimassa olevan perusopetusasetuksen 1 ja 6 §:t.

3 a §. Lapsen edun ensisijaisuus. Pykälään esitetään lisättäväksi myös esiopetus, joka on epähuomiossa aiemmin puuttunut pykälästä.

7 §. Rekisteröity yhteisö tai säätiö opetuksen järjestäjänä. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 6 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä opetuksen järjestämisluvan hakemisesta ja lupahakemusten sisällöstä. Asetuksenantovaltuus kattaisi voimassa olevan perusopetusasetuksen 20 §:n.

14 §. Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siitä kävisi nykyistä paremmin ilmi, että kyseessä on valtioneuvoston päätöksen sijaan asetuksenantovaltuus. Asetuksenantovaltuus kattaisi koko voimassa olevan tuntijakoasetuksen.

15 §. Opetussuunnitelma. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan opetuksen järjestäjän tulisi laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma opetusjärjestelyistä ja työajoista. Velvoite on nykyisin säädetty perusopetusasetuksen 9 §:ssä ja se nostettaisiin lain tasolle. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä suunnitelman sisällöstä ja siitä ilmoittamisesta. Asetuksenantovaltuus kattaisi voimassa olevan perusopetusasetuksen 9 §:n.

18 §. Erityiset opetusjärjestelyt. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä korvaavan opetuksen järjestämisestä tai opetukseen osallistumisen vapauttamisesta tilanteissa, jossa oppilaalle ei lain 13 §:n mukaisesti opeteta uskontoa tai elämäntietoa taikka jonka opiskelu on tämän pykälän 1 momentin tarkoittamalla tavalla päätetty järjestää osittain toisin. Asetuksenantovaltuus kattaisi voimassa olevan perusopetusasetuksen 5 §:n.

22 §. Oppilaan arviointi. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siitä kävisi nykyistä paremmin ilmi, että kyseessä on asetuksenantovaltuus sekä Opetushallituksen määrättäväksi kuuluvia tehtäviä. Asetuksenantovaltuutuksen mukaan oppilaan arvioinnin ja opinnoissa etenemisen periaatteista säädetäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Asioista säädetään jo nykyisin perusopetusasetuksen 10—14 §:issä. Opetushallitus voisi antaa määräyksiä eri oppiaineiden opintasuoritusten ja opinnoissa etenemisen arviointitavoista ja -merkinnöistä sekä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

29 §. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi osana säädöshuoltoa siten, että siinä olevat termit jäsenettäisiin lievimmästä ankarampaan: kasvatukselliset toimet, kurinpitokeinot ja turvaamistoimet. Kasvatuksellisia toimia olisivat siivousvelvoite (35.4 §) ja kasvatuskeskustelu (35 a §). Kurinpitokeinoja olisivat lievemmästä ankaraan 36 §:ssä säädetty kotitehtävien tekeminen työpäivän päätyttyä, jälki-istunto, kirjallinen varoitus sekä määräaikainen erottaminen. Turvaamistoimenpiteitä olisivat oppilaan poistumiseen ja poistamiseen liittyvät toimet nykyisessä 36 §:ssä ja 36 b §:ssä, 36 c §:n mukainen opetuksen epääminen sekä 36 d § mukainen haltuunotto.

Pykälään esitetään säädettäväksi uusi 4 momentti. Sen mukaan oppilas ei saisi käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana. Tästä pääsäännöstä olisi poikkeuksena puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö oppimistarkoitukseen tai oppilaan henkilökohtaiseen terveydenhoitoon. Pykälän soveltaminen ei ole riippuvainen siitä, kuka oppilaan käytössä olevan laitteen omistaa, vaan häiritsevää käyttöä eli muu kuin pedagoginen käyttö, olisi kielletty kaikilla mobiililaitteilla.

Mobiililaitteella tarkoitettaisiin kannettavaksi suunniteltua laitetta, joka soveltuu tiedon tai median käsittelyyn tai langattoman tiedon siirtoon. Mobiililaitte voi olla esimerkiksi puhelin, tabletti, kannettava tietokone tai puettava laite kuten kuulokkeet tai älykello.

Puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö olisi lähtökohtaisesti sallittua oppimistarkoitukseen opettajan luvalla. Opettajan lupa voisi olla joko suullinen tai tarvittaessa kirjallinen ja se voisi kattaa esimerkiksi yksittäisen tai useamman oppitunnin. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan opettaja vastaa digitaalisten laitteiden pedagogisesti tavoitteellisesta ja tarkoituksenmukaisesta käytöstä. Digitaalisten laitteiden ja palvelujen käyttö oppitunneilla perustuu opetussuunnitelman perusteiden mukaisiin tavoitteisiin.

Ehdotuksella ei muutettaisi nykyistä tieto- ja viestintäteknologian, monilukutaitoon sisältyvän medialukutaidon sekä ohjelmoinnin opetusta kouluissa. Tieto- ja viestintäteknologian opetuksesta on säädetty perusopetuksen tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden käytön harjoittelu ja oppilaiden digitaalisen osaamisen kehittäminen olisivat siten edelleen osa opetussuunnitelman mukaista opetusta. Pykälä ei siten poissulje asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa olevaa velvoitetta opettaa digitaaliseen osaamiseen liittyviä sisältöjä ja taitoja.

Esityksen mukaan oppilas saisi käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnilla terveydenhoitoonsa vain opettajan tai rehtorin suullisella tai kirjallisella luvalla. Tällöinkään puhelinta tai mobiililaitetta ei saisi käyttää opetusta tai oppimista häiritsevällä tavalla. Puhelinta tai muuta mobiililaitetta olisi mahdollista käyttää terveydenhoidossa esimerkiksi diabeteksen hoidossa.

Kun puhelinta tai muuta mobiililaitetta käytetään terveydenhoitoon, on kyseessä useimmiten pitkäaikais sairaus, jolloin lupaa ei olisi tarpeen pyytää tai myöntää toistuvasti vaan se myönnettäisiin esimerkiksi koko lukuvuotta varten.

Opetussuunnitelman mukaan koululaisen lääkehoidosta vastaavat huoltajat ja lapsi itse oman kehitystasonsa mukaisesti. Tarvittaessa opetuksen järjestäjän yhteiset lääkehoitoon liittyvät toimintamallit voidaan kuvata esimerkiksi opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliitto ovat yhdessä laatineet toimintamallin lääkehoidon periaatteista. Toimintamallin mukaisesti vanhempien, koulun toimijoiden ja oppilasta hoitavan yksikön kesken järjestetään yhteisneuvottelu, jossa sovitaan työpäivän aikainen hoito ja tuki. Yhteisneuvottelussa voidaan sopia esimerkiksi verensokerimittauksista. Lisäksi toimintamalliin on tehty suunnitelmalomake, jolla voidaan sopia lääkehoidon periaatteista. Jos puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö olisi välttämätöntä oppilaan henkilökohtaiseen terveydenhoitoon, olisi opettajan tai rehtorin mahdollista saada nämä tiedot lapsen sairaudesta ja sen vaatimista toimista vanhemmilta, erikoissairaanhoidosta ja kouluterveydenhuollosta. Tämän perusteella opettaja tai rehtori voisi antaa esityksen mukaisen luvan puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla.

Mobiililaitteita voidaan käyttää koulussa terveydenhoidon lisäksi myös oppilaiden yksilöllisten tarpeiden tukemiseen, toimintakyvyn ylläpitämiseen ja oppilaan tuen tarpeisiin apuvälineinä, esimerkiksi kommunikoinnin tukemiseen ja digitaalisina apuvälineinä. Esitys ei estä sitä, että oppilas saisi käyttää oppilaan toimintakykyä ylläpitäviä digitaalisia laitteita oppimiseen tarvittavina apuvälineinä ja silloin, kun oppilas tarvitsisi puhelinta tai mobiililaitetta vammasta aiheutuvan toimintarajoitteensa vuoksi.

Kehitys- ja puhevammaisen oppilas saattaa tarvita digitaalisia apuvälineitä esimerkiksi kommunikointiin, tiedon käsittelyyn helpotetussa muodossa sekä toiminnanohjaukseen. Näkövammaiset oppilaat tarvitsevat puhelinta tai muuta mobiililaitetta apuvälineenä koulussa liikkumiseen tai näkemiseen. Esitys ei estä edellä mainittua apuvälineiden käyttöä. Lisäksi perusopetuslain 31 §:n nojalla vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät erityiset apuvälineet.

Jos oppilaalla tai huoltajalla olisi pakottava tarve olla yhteydessä oppitunnin aikana toisiinsa, voisi tämä toteutua opettajan kautta. Opettaja voisi tätä tarkoitusta varten antaa oppilaalle tarvittavaksi ajaksi oppilaan oman puhelimen. Tällaisia pakottavia tilanteita olisivat esimerkiksi äkilliset sairaustapaukset, onnettomuudet tai muut vastaavat ennalta arvaamattomat ja poikkeukselliset tilanteet. Näistä tilanteista ei esitetä säädettäväksi tässä esityksessä lain tasolla, vaan ne jouduttaisiin sopimaan erikseen opettajan kanssa. Lisäksi oppilaalla tulisi aina olla oikeus hätätilanteissa ottaa yhteyttä viranomaiseen tai huoltajaan, esimerkiksi soittaa hätänumeroon.

Pykälän 4 momenttia (esityksen 5 momentti) esitetään muutettavaksi siten, että opetuksen järjestäjän tulisi määrätä järjestyssäännöillä tai järjestysmääräyksillä puhelinten ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä esityksen 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Voimassa olevassa momentissa on säädetty, että järjestyssäännöillä tai muilla koulussa tai muussa opetuksen järjestämispäikässä sovellettavilla järjestysmääräyksillä edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Muulla opetuksen järjestämispäikällä tarkoitetaan voimassa olevan lainsäädännön mukaan koulun ulkopuolella tapahtuvaa opetusta, kuten opetusta liikuntakeskuksissa ja luokkaretkillä.

Esityksessä ehdotetaan, että järjestyssäännöissä määrättäisiin puhelinten ja muiden mobiililaitteiden säilyttämisestä oppitunnin aikana opetuksen järjestäjän ennalta määritellyssä paikassa. Tällainen säilytyspaikka voisi olla esimerkiksi puhelinparkki tai muu siihen soveltuva paikka, johon oppilaat veloitettaisiin luovuttamaan mobiililaitteensa oppitunnin ajaksi.

Muun kuin oppitunnin, esimerkiksi välitunnin aikana, järjestyssäännöissä määrättäisiin puhelinten tai muiden mobiililaitteiden käytön rajoittamisesta. Säilyttämisen osalta puhelimet tai muut mobiililaitteet määrättäisiin järjestyssääntöjen nojalla säilytettäväksi esimerkiksi laukussa tai puhelinparkissa.

Esityksessä oleva *muu kuin oppitunti* käsittäisi mm. välitunnin, ruokailun ja esimerkiksi siirtymiset paikasta toiseen.

Koulun järjestyssäännöt eivät saa olla ristiriidassa lain kanssa. Järjestyssäännöillä ei voida poiketa perustuslaissa säädetystä perusoikeuksista eikä muista lailla säädetystä asioista. Järjestyssääntöjen laatimiseen osallistetaan oppilaiden lisäksi opettajat, muu henkilökunta ja huoltajat.

Perusopetusasetuksen 3 §:n mukaan ”Opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia. Opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisesti opetusjaksoiksi”. Näin ollen oppitunnin pituus on 45—60 minuuttia. Oppituntien väliin on tarkoituksenmukaista järjestää virkistytymistaukoja.

Opetuksen välissä olevat välitunnit on yleisesti tarkoitettu opiskelijoiden virkistytymiseen ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen, jonka osaltaan voidaan katsoa edistävän opetuksessa jaksamista ja keskittymistä.

Järjestyssäännöillä voidaan rajoittaa mobiililaitteiden käyttöä myös muun kuin oppitunnin aikana. Jos koulu rajoittaisi järjestyssäännöissään mobiililaitteen käyttöä myös muun kuin oppitunnin aikana, olisi sen huolehdittava, että oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus esimerkiksi ottaa yhteyttä huoltajaansa tai hoitaa henkilökohtaisia asioitaan, joita ei voi siirtää myöhemmäksi.

Järjestyssäännöt ovat koulukohtaisia ja niissä otetaan huomioon paikalliset olosuhteet. Opetushallitus on antanut ohjeen järjestyssääntöjen laatimisesta (Ohje 1/012/2016). Ohjetta tullaan päivittämään esityksen mukaiseksi.

33 §. Majoitus. Pykälään esitetään lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä majoitukseen kuuluvista etuisuuksista. Asetuksenantovaltuus kattaisi voimassa olevan perusopetusasetuksen 21 §:n.

36 §. Kurinpito. Pykälä ehdotetaan osana säädöshuoltoa annettavaksi uudelleen, sillä sen 2 ja 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi ja jäljelle jäävät momentin järjestetään uudelleen. Pykälän nykyinen 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi ja sen sisältö siirrettäväksi 36 b §:än. Koska oppilaan poistumaan määrääminen on turvaamistoimi, olisi selkeämpää, että siitä säädettäisiin osana 36 b §:ä. Pykälän nykyinen 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi ja sen sisältö siirrettäväksi uuteen 36 c §:n. Koska opetuksen epäminen on turvaamistoimi, olisi selkeämpää, että opetuksen epämisestä säädettäisiin jatkossa omassa pykälässä.

Pykälän uudeksi 1 momentiksi tulisi nykyinen 4 momentti voimassa olevalla sisällöllä.

Pykälän uudeksi 2 momentiksi tulisi nykyinen 1 momentti muutoin voimassa olevalla sisällöllä, mutta siitä poistettaisiin viimeinen lause tarpeettomana. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitokeinoja siinä missä muutkin 36 §:n sisältämät keinot. Niitä koskisivat kuitenkin edelleen 36 a §:n mukaan eri menettelytavat, koska ne ovat kurinpitokeinoista ankarimmat. Lauseen poistamisella myös lain ruotsinkielinen versio selkeytyisi, sillä ruotsinkielinen laki ei ole sisältänyt kurinpitotoimen käsitettä.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi tulisivat nykyinen 5 ja 6 momentti voimassa olevalla sisällöllä.

36 a §. Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano. Osana säädöshuoltoa pykälän otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi opetuksen epäminen, koska se ei nykyisin sisälly kumpaankaan käytettyyn sanaan ”kurinpitoasia” tai ”erottaminen”. Otsikko kuuluisi: Menettely kurinpitoasiassa, opetuksen epämisessä ja erottamisen täytäntöönpano.

Pykälän 1 ja 6 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi 36 §:n muuttamisesta sekä 36 b ja 36 c §:in tehtävistä siirroista johtuvat tekniset muutokset.

36 b §. Häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen. Osana säädöshuoltoa pykälän otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi oppilaan määrääminen poistumaan, mikä vastaisi pykälään tehtävää siirtoa. Otsikko kuuluisi: Oppilaan määrääminen poistumaan sekä häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 momentti, johon siirrettäisiin nykyisin 36 §:n 2 momentissa oleva sisältö sellaisenaan.

Pykälän nykyiseen 1 ja 3 momenttiin tehtäisiin 36 §:n muuttamisesta sekä 36 b ja 36 c §:in tehtävistä siirroista johtuvat tekniset muutokset. Rehtorin ja opettajan päätösvallasta oppilaan poistumaan määräämisen suhteen säädettäisiin jatkossa lain tasolla. Lisäksi selkeytyisi, että oppilaan poistumiseen ja poistamiseen liittyvät toimet tulee kirjata.

36 c § (kumottu). Osana säädöshuoltoa ehdotetaan, että kumottu 36 c § otetaan uudelleen käyttöön otsikolla Opetuksen epäminen. Pykälään siirrettäisiin nykyisen 36 §:n 3 momentin sisältämät säännökset sellaisenaan. Uusi pykälä selkeyttäisi opetuksen epäamisen asemaa turvaamistoimenä kurinpitotoimen sijaan.

36 d §. Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita. Pykälän 1 momentissa on säädetty rehtorin tai koulun opettajan oikeudesta yhdessä tai erikseen työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

Viittaussäännökseen koskien 29 §:ä esitetään lisättäväksi uusi 4 momentti, joka koskisi oppilaan käyttämää puhelinta ja muuta mobiililaitteita. Tällöin rehtorilla tai koulun opettajalla olisi

yhdessä tai erikseen oikeus ottaa oppilaan puhelin tai muu mobiililaitte haltuunsa, jos oppilas häiritsee sillä opetusta tai oppimista.

Opetuksen tai oppimisen häiritsemisenä pidettäisiin esimerkiksi sitä, että puhelin tai muu mobiililaitte olisi esillä. Häiritsevä käyttö tarkoittaisi myös sekä oppilaan oman tai toisen oppilaan oppimisen häiritsemistä että opettajan opetuksen häiritsemistä.

Jos oppilaalle on annettu lupa puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön terveydellisistä syistä, mutta hän käyttää sitä häiritsevästi muuhun kuin terveydenhoitoonsa, otettaisiin laite tässä tapauksessa haltuun. Tämä koskee myös tilanteita, jossa puhelinta tai muuta mobiililaitetta käytettäisiin oppimistarkoituksiin tai apuvälineenä. Haltuunoton jälkeen olisi kuitenkin mahdollistettava puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö hoidollisessa tarkoituksessa esimerkiksi siten, että oppilas voisi pyytää puhelimen käyttöönsä opettajan hallusta tilapäisesti terveydenhoidolliseen tarkoitukseen.

Opetuksen järjestäjä vastaa puhelimesta tai muusta mobiililaitteesta säilyttämisen tai haltuunoton aikana. Vahingonkorvaukseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974).

36 h §. *Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä.* Osana säädöshuoltoa pykälän otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi oppilaan poistumaan määrääminen ja opetuksen epääminen, mikä selkeyttäisi 36 b ja 36 c §:n asemaa turvaamistoimina. Pykälän otsikko kuuluisi jatkossa: Oppilashuolto kurinpidon, oppilaan poistumaan määräämisen sekä opetuksen epäämisen yhteydessä. Jatkossa perusopetuslaissa ei käytettäisi käsitettä ojentaminen, mikä selkeyttäisi kurinpidollisia termejä.

Pykälään ehdotetaan tehtäväksi 36 §:n muuttamisesta sekä 36 b ja 36 c §:in tehtävistä siirroista johtuvat tekniset muutokset.

36 i §. *Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen.* Osana säädöshuoltoa pykälän otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi turvaamistoimet, mikä selkeyttäisi 36 b ja 36 c §:n asemaa turvaamistoimina. Lisäksi otsikko ehdotetaan järjestettäväksi niin sanottuun ankaruusjärjestykseen. Pykälän otsikko kuuluisi jatkossa: Kasvatuksellisten ja kurinpidollisten toimien sekä turvaamistoimien seuraaminen.

Pykälässä olevaan listaukseen ehdotetaan lisättäväksi uusi 36 c § ja samalla listaa selvennetään luettavammaksi.

37 §. *Henkilöstö.* Pykälään esitetään lisättäväksi osana säädöshuoltoa uusi 4 momentti, jonka mukaan perusopetusta voisi opettajan ohjauksessa antaa myös opettajaksi opiskeleva henkilö. Nykyisin perusopetusasetuksen 22 §:ssä oleva säännös nostettaisiin siis lain tasolle ja vastaava säännös asetuksesta kumottaisiin. Ruotsinkielistä säännöstä on siirron yhteydessä samalla myös täsmennetty.

41 a §. *Valvonta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi aluehallintoviraston oikeudesta myös oma-aloitteiseen opetuksen valvontaan. Pykälän mukaan aluehallintovirasto voisi perustellusta syystä myös oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko opetus järjestetty sen mukaan mitä tässä laissa tai tämän lain nojalla on säädetty. Jo nykyisinkin aluehallintovirasto voi kuntalain 10 §:n mukaan kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Vastaava säännös valtion ja yksityisen koulujen osalta on valtion ja yksityisen järjestämän opetuksen hallinnosta annetun lain 6 §:ssä. Päällekkäisen sääntelyn välttämiseksi pykälässä vain viitataan kuntalakiin ja valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annettuun lakiin. Opetuksella tarkoitettaisiin tässä yhteydessä opettajan antaman opetuksen lisäksi myös

muita oppilaan oikeuksia kuten esimerkiksi oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, oikeutta yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun, lapsen edun ensisijaisuutta, oikeutta saada opetussuunnitelman mukaista maksutonta opetusta, riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea sekä oikeutta opiskeluhooltoon ja oppilaanohjaukseen, oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön, oikeutta osallisuuteen, oikeutta koulumatkaetuun, oikeutta majoitukseen, oikeutta tapaturman hoitoon ja terveydenhuoltoon ja oikeutta ruokailuun. Sen sijaan esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kotiopetuksessa olevan oppilaan valvonta jäisivät oma-aloitteisen valvonnan ulkopuolelle. Jos kysymys olisi sellaisesta etuudesta, oikeudesta tai velvollisuudesta, josta opetuksen järjestäjä on velvollinen tekemään hallintopäätöksen, tulisi muutoksen saamiseksi ensisijaisesti käyttää perusopetuslaissa säädettyjä muutoksenhakeineja.

Esityksessä ehdotetaan, että aluehallintovirastolla olisi oikeus ottaa perustellusta syystä myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi opetuksen lainmukaisuus. Perusteltuna syynä voitaisiin pitää esimerkiksi sitä, että aluehallintoviraston tietoon on huoltajilta tullut huolenilmaisuja opetuksen järjestämisestä. Koska muutos ehdotetaan toteutettavaksi voimassa olevien voimavarojen puitteissa, olisi aluehallintoviraston oma-aloitteinen rooli laillisuusvalvonnassa pitkälti riippuvainen siitä, että missä määrin virastolla olisi tehtävään soveltuvia riittäviä henkilöstöresursseja. Pidemmän ajan tavoitteena on, että valvontaviranomaisen henkilöstörakenteen muuttuessa painopiste voisi siirtyä aiempaa enemmän oma-aloitteiseen ennakkolliseen valvontaan oikeudellisen osaamisen vahvistuessa. On tärkeää, että aluehallintovirastolla olisi mahdollisuus myös oma-aloitteiseen tutkintaan, jos sen tietoon tulee, että opetusta ei järjestetä normien mukaisesti. Nykyinen tilanne on aluehallintoviraston kannalta vaikea, koska sillä ei ole mahdollisuutta puuttua lainvastaisesti järjestettyyn toimintaan siinäkään tapauksessa, että esimerkiksi mediassa nostetaan esiin epäkohtia. Myös lasten oikeusturvan kannalta nykyinen tilanne on kyseenalainen. Oikeus oma-aloitteiseen tutkimiseen voisi kohdentua opetuksen järjestämiseen yleisesti tai vain yksittäisen oppilaan asiaan. Oikeus ottaa oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko opetuksen järjestäjä toiminut perusopetuslain mukaisesti ei kuitenkaan korvaa lakiin perustuvaa muutoksenhakujärjestelmää eikä ole sen vaihtoehto.

Hallintokantelun käsittelyssä noudatettavista menettelyistä säädetään hallintolain 8 a luvussa. Koska hallintokantelun käsittely aina edellyttää, että asiassa on tehty kantelu, eivät hallintolain 8 a luvun säännökset sellaisenaan sovellu oma-aloitteisen valvonta-asian käsittelyyn. Sen vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, hallintolain 53 § :ää vastaavasti, että oma-aloitteisessa tutkimisessä on noudatettava hyvän hallinnon perusteita ja turvattava niiden henkilöiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee. Oma-aloitteiseen valvontaan annettavaan ratkaisuun ja sen tiedoksiantoon sovelletaan hallintolain (434/2003) säännöksiä. Näiltä osin oma-aloitteiseen tutkimiseen perustuvan asian käsittely vastaisi hallintokanteluasian käsittelyä.

Esityksen tavoitteena on parantaa aluehallintovirastojen asemaa valvontaviranomaisena esimerkiksi tilanteissa, joissa mediasta nousee esiin epäkohtia opetuksen järjestämisessä. Ottaen huomioon, että uudistus toteutettaisiin voimassa olevien resurssien puitteissa ja että esityksen tarkoituksena ei ole palata vanhaan, jo vuosikymmeniä sitten poistettuun koulutarkastaja - järjestelmään, ei esitykseen sisälly säännöksiä koskien koulussa tehtävää tarkastusta. Oma-aloitteinen valvonta olisi siten pääasiassa kirjallisesti tapahtuvaa. Valvontaviranomainen voisi toki niin halutessaan vieraila koululla ja keskustella opetuksen järjestämiseen liittyvistä epäkohdista opetuksen järjestäjän kanssa. Valvontaviranomainen voisi myös perusopetuslain 19 § :n nojalla käydä seuraamassa opetusta koulussa.

41 b §. *Oikeus saada tietoja.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi aluehallintoviraston oikeudesta saada välttämättömiä tietoja opetuksen järjestäjältä. Menestyksellinen

valvontatehtävän hoitaminen edellyttää, että valvontaviranomainen saa käyttöönsä tehtävän hoitamiseksi välttämättömät tiedot. Näin ollen opetuksen järjestäjän olisi salassapitosäännösten estämättä annettava aluehallintovirastolle maksutta asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä kantelun tutkimiseksi tai lain 41 a §:ssä tarkoitetun valvontatehtävän suorittamiseksi. Koska kantelut ja oma-aloitteinen valvonta voivat kohdistua hyvin erilaisiin asioihin, on etukäteen mahdollonta määritellä, että mitkä tiedot ovat välttämättömiä kunkin asian käsittelemiseksi. Käsiteltäväksi voisi tulla myös esimerkiksi oppilaiden ja opettajien henkilötietoja. Kansallinen sääntely oikeudesta saada tietoja olisi välttämätöntä henkilötietoja koskevan yleislainsäädännön lisäksi sen vuoksi, että turvattaisiin aluehallintoviraston oikeus saada välttämättömiä tietoja opetuksen järjestäjältä nimenomaisesti tiettyä 41 a §:ssä säädettyä käyttötarkoitusta varten. Esitetty sääntely täydentäisikin yleislainsäädäntöä, jonka mukaan aluehallintovirasto on velvollinen käsittelemään saamiaan henkilötietoja EU:n yleisen tietosuojasetuksen ja sitä täydentävän tietosuojalain (1050/2018) mukaisesti. Lisäksi todettakoon, että julkisuuslain 29 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta silloin, jos asiakirja on tarpeen käsiteltäessä ennakkotietoa, ennakkoratkaisua, viranomaisen päätöksestä tehtyä muutoksenhakua taikka toimenpiteistä tehdyn kantelun tai alustusasian käsittelemiseksi. Esitys on tehty kansallisen liikkumavaran puitteissa. Kansallista liikkumavaraa suhteessa tietosuojasetukseen on käsitelty sääätämisyjärjestysperusteluissa.

41 c §. Huomautus ja huomion kiinnittäminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi aluehallintoviraston käytettävissä olevista sanktioista. Esityksessä ehdotetaan, että aluehallintovirasto voisi antaa huomautuksen vastaisen toiminnan varalle opetuksen järjestäjälle, jos asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin. Huomautus voitaisiin antaa kunnan ja sen virkamiehen lisäksi myös yksityiselle opetuksen järjestäjälle ja sen virheellisestä opetuksesta vastuussa olevalle henkilölle, oli henkilö virkasuhteessa tai työsuhteessa. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi huomautusta lievemmästä huomion kiinnittämisestä. Huomion kiinnittäminen tulisi kyseeseen tilanteissa, jossa opetuksen järjestäjän toiminta ei anna aiheutta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, mutta valvontaviranomainen haluaa kiinnittää opetuksen järjestäjän huomiota opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen. Sekä huomautuksen antaminen että huomion kiinnittäminen ovat myös varhaiskasvatuslaissa käytettyjä sanktioita, joten johdonmukaisuuden vuoksi on perusteltua säätää vastaavat keinot käytettäväksi myös perusopetuslaissa säädetyssä opetuksessa.

Huomautuksesta ja huomion kiinnittämisestä hallintokantelun johdosta säädetään jo nykyisin hallintolain 8 a luvussa. Selvyyden vuoksi on kuitenkin perusteltua säätää niistä myös perusopetuslaissa samaan tapaan kuin asiasta säädetään myös varhaiskasvatuslaissa, jotta koulutusta koskeva lainsäädäntö olisi johdonmukainen.

41 d §. Määräyksen antaminen Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi voimassa olevaa varhaiskasvatuslain 58 §:ää vastaavasti, että aluehallintovirasto voisi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta, jos opetuksen järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan oppilaan oikeuksia vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka opetuksen järjestäminen on muutoin tämän lain vastaista. Mahdollisia puutteita voisivat olla esimerkiksi opetuksen järjestäminen vastoin voimassa olevaa tuntijakoa tai oppilaan tarvitsemien tukitoimien laiminlyönti. Tällöin olisi asetettava myös määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi uhkasakon käytöstä. Uhkasakon asettamismahdollisuutta voidaan pitää viranomaisen tehokkaan toiminnan näkökulmasta tarpeellisena. Ehdotetun 2 momentin mukaan aluehallintovirasto voisi tehostaa 1 momentissa

tarkoitettua määräystä sakon uhalla. Tällöin sovellettaisiin lisäksi uhkasakkolain (1113/1990) säännöksiä.

Muutoksenhausta määräykseen säädetään perusopetuslain 42 a §:ssä.

42 d §. Valituskiellot. Osana säädöshuoltoa pykälään ehdotetaan tehtäväksi 36 §:n muuttamisesta sekä 36 b ja 36 c §:in tehtävistä siirroista johtuvat tekniset muutokset nykyistä sisältöä vastaavasti. Niiden toimien osalta, joista opetuksen järjestäjä ei tee hallintopäätöstä, vaan kirjauksen, käytettäisiin pykälässä ilmaisua ”toimenpide”. Koska toimenpiteet ovat lain soveltajille keskeisiä, olisi perusteltua, että myös kirjausten osalta valituskiellosta olisi säädetty, vaikka toimet eivät olekaan varsinaisia hallintopäätöksiä.

Pykälään lisättäisiin huomautusta tai huomion kiinnittämistä koskeva päätös (41 c §). Huomautuksen tai huomionkiinnittämistä koskevan päätöksen osalta sääntely vastaisi varhaiskasvatuslakia.

Samalla ehdotetaan selkeyden ja luettavuuden parantamisen vuoksi yhdistettäväksi nykyinen 1 ja 2 momentti, jotka molemmat koskevat valituskieltoa hallinto-oikeuteen, sekä muutettavaksi momentti listamuotoon. Nykyinen 3 momentti muuttuisi 2 momentiksi ja säilyisi sisällöllisesti ennallaan.

46 §. Aikuisten perusopetus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siihen lisättäisiin myös viittaus perusopetuslain 41 a – d §:iin. Näin turvattaisiin se, että myös aikuisten perusopetusta koskisi aluehallintovirastojen oikeus oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko opetus järjestetty tässä laissa ja sen nojalla säädetyn mukaisesti. Myös alehallintoviraston oikeus saada tietoja sekä määrätä sanktioita tulisivat sovellettavaksi aikuisten perusopetuksessa. Viittaus 36 §:än päivittäisiin vastaamaan 36 §:än ehdotettavia teknisiä muutoksia.

48 §. Tarkemmat säännökset. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälä sisältää perustuslain 80 §:n vastaisen yleisen asetuksenantovaltuuden. Valtuuden nojalla on annettu säännöksiä perusopetusasetuksessa ja tuntijakoasetuksessa. Asetukset pysyisivät voimassa perusopetuslakiin lisättävien valtuuksien nojalla (3, 7, 15, 18 ja 33 §:ä koskevat ehdotukset), vaikka yleisvaltuus kumotaan.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Perusopetusasetuksen 9 §:n 1. lause poistettaisiin perusopetuslain 15 §:n tehtävän lisäsehdotuksen myötä.

Kurinpitosäännöksiä koskevan säädöshuollon vuoksi perusopetusasetuksen 18 §:stä on päivitettävä perusopetuslain 36 §:än viittaavat kohdat.

Perusopetuslain 37 §:ään tehtävän lisäyksen vuoksi perusopetusasetuksen 22 § kumottaisiin.

9 Voimaantulo

Puhelimia ja muita mobiililaitteita koskevat muutokset, perusopetuksen laillisuusvalvontaa koskevan muutoksen, sekä säädöshuoltoa koskevien muutosehdotusten ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2025.

Perusopetuslain 2 §:ä eli liikunnallista elämäntapaa koskevan muutoksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2026, jotta Opetushallitukselle ja paikallisille opetuksen järjestäjille jää riittävästi aikaa opetussuunnitelmien muutoksiin.

Lainkirjoittajan oppaan mukaan kumottavan lain nojalla annettujen asetusten kumoutuminen voidaan estää vain säätämällä lain siirtymäsäännöksissä, että asetukset jäävät edelleen voimaan. Näin ollen ehdotetaan, että lain 48 §:n kumoutuessa ilmaistaan siirtymäsäännöksessä, että sen nojalla aiemmin annetut asetukset jäävät voimaan.

10 Toimeenpano ja seuranta

Opetushallitus tarkistaa esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet sekä päivittää järjestyssääntöohjeen ja mobiililaitteoppaan vastaamaan puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttöä koskevia lakimuutoksia. Myös kurinpitokeinoja koskevissa määräyksissä ja ohjeissa huomioidaan esityksen sisältämät säädöshuollolliset muutokset.

Mobiililaitteiden käyttöön liittyvien rajoitusten vaikutusta rauhallisen kouluympäristön turvaamiseksi peruskouluissa seurataan ja kiellon kattavuutta tullaan vielä tarvittaessa tarkastelemaan säädöstasolla.

Opetushallitus päivittää esi- ja perusopetuksen valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet vastaamaan liikunnallisen elämäntavan lakimuutosta. Opetushallitus tukee paikallisia opetuksen järjestäjiä opetussuunnitelmatyössä. Toimeenpanon tukemisessa voidaan hyödyntää jo olemassa olevia verkostoja (esim. Liikkuva koulu) ja toimintoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja aluehallintovirastot seuraavat oma-aloitteisen tutkimisen tapausten määrän kehitystä tulevina vuosina.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Suhde talousarvioesitykseen

Esityksellä ei ole suhdetta talousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen kannalta keskeisiä huomioitavia perusoikeuksia ovat perustuslain 16 §:n mukainen oikeus opetukseen, 21 §:n mukainen oikeus oikeusturvaan ja hyvään hallintoon, perustuslain 6 §:n mukainen oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen, 7 §:n mukainen oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10 §:n mukainen yksityiselämän suoja, 12 §:n mukainen sananvapaus, 15 §:n mukainen omaisuuden suoja, 22 §:n mukainen julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi ehdotusta arvioidaan 2 §:n 3 momentin ja 80 §:n lailla säätämisen vaatimuksen näkökulmasta sekä suhteessa perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon.

Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää lähtökohtaisesti perusoikeusmyönteisenä ja lapsen oikeuksia vahvistavana. Esitys kytkeytyy ihmisoikeussopimuksiin, keskeisimpänä YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 59—60/1991, jälj. *lapsen oikeuksien sopimus*) sekä vammaisten henkilöiden oikeuksista annettuun yleissopimukseen (SopS 27/2016, jälj. *vammaisyleissopimus*).

Esityksessä ehdotettu puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön kieltä oppitunneilla merkitsee jossakin määrin perusoikeuksien rajoittamista. Jos perusoikeuksia rajoitetaan lainsäädännössä, on rajoitusedellytysten täyttyvä. Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten osalta perustuslakivaliokunnan on antanut mietinnön (PeVM 25/1994 vp – HE 309/1993 vp).

Perusoikeuksiin puuttuminen edellyttää, että kussakin rajoitussäännöksessä mainitun edun turvaaminen sitä välttämättä vaatii. Säännöksen ilmentämän hyväksyttävyyperiaatteen mukaisesti lain mukaisia toimivaltuuksia ei saa käyttää muuhun, kuin säännöksestä ilmenevään ja siinä hyväksytyyn tarkoitukseen.

Säännösten korostaman suhteellisuusperiaatteen (lievimmän puuttumisen periaate) mukaisesti edellytetään paitsi, että toimenpide on laissa säädetyn tavoitteen saavuttamiseksi välttämätön, myös, että käytettävissä olevista toimenpiteistä aina valitaan lapsen itsemääräämisoikeutta tai muuta perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide. Jos lain tarkoittamia rajoitustoimenpiteitä lievemmat toimet ovat riittäviä, rajoituksia ei saa käyttää lainkaan. Rajoitustoimenpiteiden on aina oltava järkevissä ja kohtuullisissa suhteissa niiden käytölle asetettuun tavoitteeseen nähden.

Suhteellisuuden punninta voi tulla kysymykseen esimerkiksi tilanteissa, joissa opettaja ottaa haltuun oppilaiden esineitä. Perusoikeuksiin puuttuminen ei saa johtaa oppilaan kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Ilman oppilaan suostumusta tehdyssä haltuunotossa tai tavaroiden tutkimisessa kajotaan oppilaan omaisuuden- ja yksityisyydensuojaan sekä rajoitetaan oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Käytettävien keinojen tulee olla lainsäädännössä tarkasti rajattu ja toimille tulee olla välttämätön tarve. Perusteltuja tilanteita voi olla esimerkiksi silloin, kun tarkoituksena on suojella oppilaan omaa tai muiden oikeutta turvalliseen oppimisympäristöön tai oikeutta oppimiseen. Käytettävien keinojen tulee olla aina suhteessa tavoitteeseen sekä rajoittaa oppilaan perusoikeuksia mahdollisimman vähän (HE 66/2013 vp s. 47; PeVL 35/2013 vp s. 3). Suhteellisuusvaatimuksen keskeinen ulottuvuus on rajoituksen ”välttämättömyys”. Kaikissa kouluun liittyvissä ratkaisuissa oppilaan edun on oltava ensisijalla.

Puhelimen ja muun mobiililaitteen käytön rajoittamisessa ei ole kuitenkaan kysymys ainoastaan perusoikeuksien rajoittamisesta, vaan kyse on myös turvallisen oppimisympäristön mahdollistamiseksi annettavista velvoitteista ja toimivaltuuksista opetuksen järjestäjille sekä rehtoreille ja opettajille.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Lisäksi kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvoitteiden perusteista säädetään lailla. Tämän vuoksi puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön rajoittamisesta ehdotetaan säädettäväksi lailla.

Perustuslaki edellyttää, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää lailla. Tämän vuoksi järjestyssäännöillä voidaan puuttua yksilön oikeuksiin vain rajoitetusti. Sisäiset määräykset voi poiketa tai ne eivät saa olla ristiriidassa perustuslaissa säädetyistä perusoikeuksista tai muista lainsäädännön alaan kuuluvista asioista.

12.1 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 § 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lasten tasa-arvoinen kohtelu tarkoittaa, että on huomioitava lapsen asema yhteiskunnassa aikuisiin nähden ja kehitettävä myös oikeusturvaa sellaiseksi, että se on tosiasiasa lasten saatavissa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen (*jäljempänä LOS*) 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiensa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. Artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa. LOS 23 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat, että henkisesti tai ruumiillisesti vammaisen lapsen tulisi saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistävät itseluottamusta ja helpottavat lapsen aktiivista osallistumista yhteisönsä toimintaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus erityiseen suojeluun.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen kaikille vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella. Tätä varten sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan tai edistämään vammaisille henkilöille soveltuvan uuden teknologian, mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologia, liikkumisen apuvälineet, laitteet ja apuvälineteknologia, tutkimusta ja kehittämistä sekä edistämään niiden saatavuutta ja käyttöä, asettaen etusijalle kohtuuhintaisen teknologian (g-alakohta).

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 24 artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet mahdollistavat vammaisille henkilöille elämänhallinnan ja sosiaalisen kehityksen taitojen oppimisen helpottaakseen heidän täysimääräistä ja yhdenvertaista osallistumistaan koulutukseen ja yhteisöön. Tätä varten sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla muun muassa varmistetaan, että näkövammaisten, kuurojen, kuulovammaisten tai kuurosokeiden, erityisesti lasten, koulutus annetaan yksilön kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisilla kielillä, viestintätavoilla ja -keinoilla sekä ympäristöissä, jotka mahdollistavat oppimisen ja sosiaalisen kehityksen maksimoinnin (c-alakohta).

LOS 37 artiklan mukaan tulee taata mm., että lasta ei kohdella tai rangaista halventavalla tavalla. Laitteiden käytön rajoittamisessa ei olisi kyse rangaistuksesta tai kurinpidosta vaan rauhallisen oppimisympäristön turvaamisesta, jotta lasten yhdenvertainen mahdollisuus opetukseen voitaisiin taata.

Perusopetuksen valvontasääntelyn puutteellisuus ja ongelmat oppilaiden tosiasiallisen oikeusturvan toteutumisessa koskevat erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia lapsia. Kanteluihin perustuva valvonta edellyttää oppilaiden tai huoltajien aktiivisuutta. Perheiden osaaminen ja muut mahdollisuudet ryhtyä kantelun tekemiseen, vaihtelevat suuresti. Erityisen haavoittuvaisessa asemassa ovat ne lapset, joiden vanhemmat eivät joko osaa ryhtyä kantelun tekemiseen tai jotka mahdollisten vastatoimien pelon vuoksi eivät uskalla ryhtyä kantelun tekemiseen on vain hallinnollista ohjausta. Lisäämällä lakiin aluehallintovirastoille oikeus myös oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko opetus järjestetty normien mukaisesti, voidaan lisätä oppilaiden välistä yhdenvertaisuutta.

Koska kaikilla lapsilla ei ole esiopetus- tai koulupäivän jälkeen harrastuksia, kouluissa tapahtuva liikunnallisen elämäntavan edistäminen on samalla myös lasten välistä ja perustuslain 6 §:n mukaista yhdenvertaisuutta edistävää. Esiopetuksen ja koulujen toimintakulttuurissa liikunnallista elämäntavan vahvistamisessa keskeistä on luoda mahdollisimman tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet. Näin voidaan vahvistaa lasten ja oppilaiden kokemusta aktiivisesta toimijuudesta sekä edistää liikunnallista elämäntapaa.

12.2 Sivistykselliset oikeudet

Perustuslain 16 §:ssä säädetään sivistyksellisistä oikeuksista. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Samassa momentissa todetaan, että oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Momentissa säädetään perusoikeusuudistuksen perustelujen mukaan jokaiselle subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Momentin ensimmäinen ja toinen virke on tarkoitettu olemaan siten yhteydessä toisiinsa, että perusopetuksiksi on katsottava se opetus, joka kuuluu oppivelvollisuuteen (HE 309/1993 vp, s. 64/I)

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan 16 §:n 2 momentin säännös jokaisen yhtäläisestä mahdollisuudesta saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti opetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä kattaa opetuksen esiopetuksesta ylimpään opetukseen ja aikuiskoulutukseen asti (HE 309/1993 vp, s. 64).

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Yleissopimuksen 28 artiklan 1 kohdan e-alakohdan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi. Lapsen oikeuksien sopimuksen 29 artiklan 1 kohdan a-alakohdan mukaan lapsen koulutuksen tulee pyrkiä lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen. LOS 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. LOS 18 artiklan mukaan sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Vanhemmilla tai tapauksesta riippuen laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintansa.

Yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien takaamiseksi ja edistämiseksi sopimusvaltiot antavat vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatustehtäväänsä. Esimerkiksi päätös siitä, onko lapsella käytössään mobiililaitte, tehdään perheissä, mutta esityksen mukaan opetuksen järjestäjä voisi rajoittaa laitteen käyttöä turvatakseen lapsen oikeutta opetukseen

Esitys tukisi perustuslain 16 §:n ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaista sivistyksellisten oikeuksien toteutumista rajoittamalla oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöä oppitunnilla muuhun kuin oppimistarkoitukseen. Lisäksi puhelimen tai muun mobiililaitteen käytöstä työpäivän aikana olisi määrättävä koulun järjestyssäännöissä. Mobiililaitteiden käytön rajoittaminen turvaisi opiskelun esteetöntä sujumista ja oppilaille rauhallisen oppimisympäristön yhdenvertaisesti, kun opetuksen saaminen ei riippuisi esimerkiksi lapsen kyvystä säädellä omaa laitteen käyttöä. Myös liikunnallisen elämäntavan lisäämisellä esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin edistetään omalta osaltaan lapsen oikeutta perusopetukseen, sillä koulupäivän aikaisella liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia oppimisen mahdollistaviin tekijöihin, kuten tehtäviin keskittymiseen, käyttäytymiseen ja kouluviihtyvyyteen. Sivistyksellisten oikeuksien toteutumista voidaan pitää lapsen edun toteutumisena.

Myös aluehallintovirastojen oma-aloitteinen oikeus ottaa tutkittavaksi, onko opetus järjestetty perusopetuslaissa säädetyn mukaisesti, tukee osaltaan sivistyksellisten oikeuksien toteuttamista.

12.3 Sananvapaus

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja ja viestejä kenenkään ennalta estämättä, sekä ilmaista vapaasti mielipiteensä. (PL 12 §; LOS 13 artikla). Vaikka sananvapautta on totuttu näkemään poliittisena perusoikeutena, ei oikeus rajoitu vain poliittisiin ilmaisuihin vaan sen piirissä on myös muut ilmaisut sisällöstä riippumatta. (HE 309/1993 vp s. 56). Sananvapaussäännöksen soveltamisalaan kuuluu kaikenlaiset tiedot, mielipiteet ja viestit sisällöstä tai tarkoituksesta riippumatta. Sananvapaussäännöksen sananmuoto ”kenenkään ennakolta estämättä” vahvistaa ennakoesteiden kieltä. Sanamuodon mukaan kiello kohdistuu julkisen vallan lisäksi muihinkin tahoihin kuten yksityisiin henkilöihin. Ennakoesteiden kiellon piiriin kuuluu esimerkiksi oikeuden luvanvaraistaminen (HE 309/1993 vp s. 57).

Myös LOS 13 artiklan mukaan lapsella on oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä. Oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaista tietoa sekä ajatuksia. Oikeus kattaa suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteessa tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa ilmaisumuodossa. Oikeudelle voidaan artiklan mukaan asettaa rajoituksia, mutta vain laissa säätämällä tai mikäli ne ovat välttämättömiä muiden oikeuksien tai maineen turvaamiseksi tai kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai väestön terveyden tai moraalin suojelemiseksi. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan se ei loukkaa muiden oikeuksia.

Esityksessä ehdotetun puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön kieltämisen oppituntien aikana ei arvioida rajoittavan oppilaiden sananvapautta. Asiassa on huomioitava, että perusopetuksen oppilailla on oppivelvollisuuslain (1214/2020) mukaan oppivelvollisuus. Sananvapauden toteutumisen näkökulmasta ei voida pitää ensisijaisen tärkeänä, että oppilailla

olisi koko ajan ja myös oppituntien aikana mahdollisuus käyttää puhelimiaan ja muita mobiililaitteitaan. Oppilaille säilyisi mahdollisuus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa viestejä muuna aikana kuin oppitunneilla.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 §:ssä on säädetty yksityiselämän suojasta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Viestinnän luottamuksellisuus on perustuslain 10 §:n 2 momentin nojalla jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusoikeus. Kyseisen momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin.

Puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden suoja

Ehdotettavaa puhelimen tai muun mobiililaitteen käytön rajoittamista koskevaa sääntelyä on arvioitava myös puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan näkökulmasta. Perustuslain 10 §:n 2 momentin säännös luottamuksellisen viestin salaisuudesta on muotoiltu väline- ja tekniikkaneutraaliksi. Kirje- ja puhelinsalaisuus on säännöksessä mainittu erikseen, mutta säännöksellä turvataan yleisesti kaikenlaisen luottamuksellisen viestinnän salaisuutta (HE 309/1993 vp, s. 53). Näin ollen luottamuksellisen viestin salaisuus koskee esimerkiksi tekstiviestejä sekä sosiaalisen median ja sähköisten viestintäpalveluiden kautta lähetettyjä viestejä.

Luottamuksellisen viestin salaisuutta koskevan perustuslakisääntelyn ensisijaisena tarkoituksena on suojata luottamukselliseksi tarkoitettujen viestin sisältö ulkopuolisilta. Perustuslailla turvataan jokaiselle oikeus luottamukselliseen viestintään ilman, että ulkopuoliset saavat oikeudettomasti tietoa hänen lähettämiensä tai hänelle osoitettujen luottamuksellisten viestien sisällöstä. Säännös antaa kuitenkin turvaa muillekin tällaista viestiä koskeville tiedoille, joilla voi olla merkitystä viestin säilymiselle luottamuksellisena. Tyypillisesti tällaisia ovat esimerkiksi puhelujen tunnistamistiedot. (HE 309/1993 vp, s. 53—54.)

Luottamuksellisen viestin suoja merkitsee suojaa esimerkiksi kirjeiden ja muiden suljettujen viestien avaamista ja hävittämistä sekä puhelujen kuuntelemista ja nauhoittamista vastaan. Sääntelyllä ei suojata ainoastaan viestin lähettäjä, vaan kysymyksessä on viestinnän molempien osapuolten perusoikeus (HE 309/1993 vp, s. 53).

Esityksessä ei ehdoteta viestinnän luottamuksellisuuteen puuttuvia tai sitä rajoittavia säännöksiä. Opetuksen järjestäjä voisi järjestyssäännöissään antaa määräyksen puhelinten ja muiden mobiililaitteiden säilyttämisestä ennalta määritellyssä paikassa, esimerkiksi puhelinparkissa. Opetuksen järjestäjä voisi sisäisissä ohjeistuksissaan huolehtia, että laitteet säilytetään ja otetaan haltuun siten, ettei ulkopuolisella ole pääsyä oppilaiden puheluihin tai viesteihin. Lisäksi oppilaan olisi mahdollista omilla valinnoillaan estää puhelimen sisällön näkyminen esimerkiksi opettajalle tai muille oppilaille. Tarvittaessa oppilaita voisi ohjeistaa muuttamaan laitteidensa viesti- ja ilmoitusasetuksia, jotta viestin esikatselusta ei käy ilmi viestin sisältö ulkopuoliselle. Pakottavan ja äkillisen tilanteen sattuessa oppilaan ja huoltajan yhteydenpito voitaisiin mahdollistaa koulun kautta. Tällöinkään puhelun tai viestin ei voitaisi edellyttää kulkevan opettajan kautta, vaan oppilaille olisi tarjottava mahdollisuus käyttää omaa puhelintaan tai muuta mobiililaitetta tarvittavan ajan.

Henkilötietojen suoja

Esityksen henkilötietojen käsittely kuuluisi yleisen tietosuoja-asetuksen (luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus) annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679)) soveltamisalaan. Kun on kyse tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä, kansallinen erityislainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa. Esityksessä henkilötietojen käsittelyä liittyisi 29 §:ään ehdotettavaan 3 momenttiin sekä ehdotettuihin 41 a ja b §:ään.

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käsittelyllä tulee olla asetuksen 6 artiklan mukainen oikeudellinen perusta. Kansallinen, asetusta tarkentava lainsäädäntö on mahdollista muun muassa silloin, kun henkilötietojen käsittely perustuu asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, minkä mukaan käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Perusopetuslain 29 §:n mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja 30 §:n mukaan oppilaalla on oikeus saada opetusta. Esityksen mukaan oppilas saisi käyttää puhelinta tai mobiililaitetta oppimistarkoituksessa tai henkilökohtaisen terveytensä hoitamisessa oppitunnilla. Tähän oppilas tarvitsisi luvan joko opettajalta tai rehtorilta. Kun opettaja tai rehtori antaisi luvan mobiililaitteen käyttämiseen oppitunnilla terveydenhoitoon, joutuisi opettaja tai rehtori käsittelemään oppilaan terveystietoja luvan antamisen yhteydessä. Opettajat ja rehtorit käsittelevät jo nykyisinkin oppilaiden opetuksen järjestämiseksi välttämättömiä terveydentilatietoja, eikä esitys laajentaisi käsiteltävien henkilötietojen joukkoa.

Henkilötietojen käsittely ehdotetussa 29 §:n 3 momentissa perustuisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan eli rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseen. Ehdotetussa säännöksessä ei olisi kyse henkilötietojen käsittelyä koskevasta erityissääntelystä, vaan momentissa säädettäisiin lakisääteisestä velvoitteesta, jonka noudattamiseksi olisi tarpeen käsitellä henkilötietoja. Esityksellä ei siis tältä osin ole tarkoitus ehdottaa tietosuoja-asetusta täsmäntävää kansallista erityissääntelyä.

Henkilötietojen käsittelyä liittyisi myös aluehallintovirastoille 41 a §:ssä ehdotettuun oikeuteen ottaa oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko opetus järjestetty voimassa olevien normien mukaisesti. Lisäksi esityksessä käytettäisiin tietosuoja-asetuksen mukaista kansallista liikkumavaraa esityksen 41 b §:ssä, jossa ehdotetaan säädettäväksi aluehallintovirastojen oikeudesta saada opetuksen järjestäjältä kantelun tai oma-aloitteisen valvontatehtävän tutkimiseksi välttämättömät tiedot. Nämä tiedot voisivat pitää sisällään myös esimerkiksi oppilaiden henkilötietoja. Opetustoimen valvonnassa henkilötietoja käsiteltäisiin aluehallintovirastojen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi, jolloin käsittely perustuisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti lakisääteiseen veloitteeseen perustuvan lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja sen on oltava oikeasuhtainen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Lisäksi kansallisen erityissääntelyn on oltava selkeää, täsmällistä ja sen soveltamisen on oltava ennakoitavaa. Ottaen huomioon tietosuoja-asetuksen suoran sovellettavuuden sekä perustuslakivaliokunnan lailla säätämistä koskevan tulkintakäytännön (ks. erityisesti PeVL 14/2018 vp), erityissääntely tulisi rajoittaa vain välttämättömiin.

Ehdotetusta tiedonsaantioikeudesta säätäminen on välttämätöntä, sillä menestyksellinen ja tehokas valvontatehtävän hoitaminen edellyttää, että valvontaviranomainen saa käyttöönsä tehtävän hoitamiseksi tarvittavat tiedot. Merkitystä voidaan katsoa olevan myös hallintolain 31 §:llä, jonka mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Ehdotetulla sääntelyllä varmistettaisiin aluehallintovirastojen välttämätön tiedonsaanti kanteluiden ja oma-aloitteisten valvonta-asioiden selvittämiseksi. Ehdotuksella olisi yleisen edun mukainen tavoite, sillä kanteluiden kautta voidaan tutkia, onko opetus järjestetty säännösten mukaisesti ja näin varmistaa palveluiden lainmukaisuus ja laatu. Lisäksi aluehallintovirastojen toimivallan laajentamisen voidaan arvioida vahvistavan oppilaiden oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista. Sääntely olisi oikeasuhtaista, sillä tiedonsaantioikeudet rajattaisiin koskemaan vain niitä opetuksen järjestäjältä saatavia tietoja, jotka ovat välttämättömiä kanteluasian tai oma-aloitteisen valvontatehtävän tutkimiseksi.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty. Erityisiä henkilötietoryhmään kuuluvia tietoja ovat mm. terveyttä ja uskonnollista vakaumusta koskevat tiedot. Terveystietoa koskevat tiedot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella myös salassapidettäviä. Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittely on kuitenkin sallittu, jos yleisen tietosuoja-asetuksen jokin 9 artiklan 2 kohdan alakohdista täyttyy. Esityksen mukaan opettaja tai rehtori antaisi luvan oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla, jos oppilas sitä tarvitsee oppimistarkoitukseen tai henkilökohtaiseen terveydenhoitoonsa. Tällöin opettaja tai rehtori joutuisi käsittelemään oppilaan terveystietoja harkitessaan luvan antamista oppilaan puhelimen tai mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla.

Esityksessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyyn sovellettaisiin 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaa, jonka mukaan ”käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi”. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien terveyttä koskevien tietojen käsittely olisi oikeasuhtaista tavoitteeseen nähden, sillä oppilaan terveyttä koskevia tietoja käsiteltäisiin vain siltä osin kuin se olisi välttämätöntä oppilaan terveyden hoitamisessa. Kun oppilaan terveyttä koskevia tietoja olisi tarpeen käsitellä, voidaan tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 2 momentin suojatoimissääntelyä pitää riittävänä varmistamaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan edellyttämät asianmukaiset ja riittävät suojatoimet rekisteröityjen oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

On mahdollista, että myös aluehallintovirastoille tulevien kanteluiden ja oma-aloitteisesti tutkittavien valvonta-asioiden selvittäminen edellyttäisi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä tai pyytämistä opetuksen järjestäjältä. Esimerkiksi oppimisen tukea koskevan valvonnan yhteydessä voi tulla käsiteltäväksi oppilaan terveydentilaa koskevia tietoja, mikäli tuen tarve johtuu oppilaan terveydentilasta johtuvasta syystä. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja voisi tulla käsiteltäväksi myös esimerkiksi uskonnonopetuksen järjestelyihin liittyvän valvonnan yhteydessä. Tällöin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyssä sovellettaisiin tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaa. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely edellyttäisi, että aluehallintovirastot toteuttavat kanteluita tai oma-aloitteisia valvonta-asioita

selvittäessään tietosuojalain 6 §:n 2 momentin mukaisesti asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi.

Perustuslakivaliokunnan mielestä arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta. (PeVL 14/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp). Vaikka EU:n tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta kansallisessa lainsäädännössä tulee tietosuoja-asetuksen 9 artiklaan valitun erityisten henkilötietoryhmien käsitteen vuoksi välttää arkaluonteisten tietojen käsitteen käyttämistä sääntelyn selvyuden vuoksi (ks. myös PeVL 14/2018 vp), pitää perustuslakivaliokunta edelleen perusteltuna kuvata valtiosääntöisesti tiettyjä henkilötietoryhmiä nimenomaan arkaluonteisiksi (PeVL 15/2018 vp). Näillä tarkoitetaan laajempaa tietojoukkoa kuin vain tietosuoja-asetuksessa tarkoitettut erityiset henkilötietoryhmät (ks. tältä osin myös esim. PeVL 17/2018 vp.). Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia.

Myös tietosuoja-asetuksen 51 johdantokappaleen mukaan asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Perustuslakivaliokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 15/2018 vp). Ehdotetussa aluehallintovirastojen tiedonsaantioikeutta koskevassa sääntelyssä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen, kuten muidenkin henkilötietojen käsittely, olisi rajoitettu vain välttämättömään. Ehdotetun sääntelyn arvioidaan yhdessä tietosuojalain suojatoimia koskevien säännösten kanssa täyttävän perustuslain 10 §:stä seuraavat vaatimukset.

Tiedonsaantioikeudet

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 5—6). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 62/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 59/2010 vp, s. 4/I).

Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. PeVL 15/2018 vp ja esim. PeVL 38/2016 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. (ks. esim. PeVL 7/2019 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitattut lausunnot).

Koska kantelut ja oma-aloitteinen valvonta voivat kohdistua hyvin erilaisiin asioihin, on kunkin asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot määriteltävä tapauskohtaisesti. Etukäteen on mahdotonta määritellä aluehallintovirastojen tarvitsemia tietosisältöjä tyhjentävästi. Tämän vuoksi ehdotuksessa aluehallintovirastojen tiedonsaantioikeus olisi sidottu vaatimukseen tietojen välttämättömyydestä kantelun tai 41 a §:ssä säädetyn valvontatehtävän tutkimisen kannalta. Koska ehdotettu tiedonsaantioikeus olisi kohdennettu laissa säädettyjen aluehallintovirastojen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi välttämättömiin tietoihin, voidaan sääntelyä pitää perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön kanssa yhteensopivana.

12.4 Omaisuuden suoja

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslain kyseinen momentti sisältää omaisuudensuojaa koskevan yleislausekkeen (HE 1/1998 vp, s. 79—80). Esityksessä ehdotetaan, että rehtorilla tai koulun opettajalla olisi yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa ja säilytykseensä oppilaan puhelin tai muu mobiililaitte oppituntien ajaksi. Näin ollen esityksessä ehdotettu muutos rajoittaisi oppilaan omaisuuden suojaa, joten arvioitavaksi tulee, onko haltuunotolla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät ja riittävän painavat perusteet ja ettei omaisuuden suojaan puuttuminen osoittaudu oppilaan kannalta kohtuuttomaksi.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut aiemmin opetusta häiritsevien esineiden haltuunottoa. Perusopetuslain 36 d §:ää ehdotettaessa on perustuslakivaliokunta arvioinut esineiden ja aineiden haltuunotto-oikeudella olevan oppilaiden turvallisuuteen ja oppimisympäristön rauhallisuuden turvaamiseen liittyvät painavat ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet (PeVL 35/2013, s. 2—3). Esityksessä pykälään lisättäisiin oppilaille kieltö käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppituntien aikana pykälän poikkeuksia lukuun ottamatta sekä velvoite opetuksen järjestäjille järjestyssäännöissään määrätä laitteiden säilytyksestä.

Puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön rajoittamisesta säädettäisiin lain tasolla. Oppilaiden laitteiden säilyttämistä ja haltuunottoa voidaan pitää tarkkarajaisena, kun huomioidaan perusopetuslain 36 f §:ssä säännellyt haltuunoton yleiset periaatteet, jotka tulevat sovellettavaksi oppilaiden laitteita haltuun otettaessa. Näihin yleisiin periaatteisiin on myös perustuslakivaliokunta kiinnittänyt huomiota haltuunotto-oikeuden sääntelyn oikeasuhtaisuutta arvioitaessa (PeVL 35/2013, s. 2). Esityksessä oppilaan omaisuuden suojaan puuttumisen ei voida myöskään katsoa olevan kohtuutonta, koska puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttäminen olisi esityksen mukaan muutoinkin laintasolla kielletty oppituntien aikana lain 29 §:n 4 momentissa olevia poikkeuksia lukuun ottamatta. Laintasolla ei myöskään säädellä laitteiden säilyttämisestä, vaan opetuksen järjestäjien tulee määrätä näistä järjestyssäännöissään. Näin ollen laitteiden säilyttämisen osalta voidaan huomioida paikallisia tarpeita, joka on omiaan vähentämään lain kohtuuttomuutta. Opetuksen järjestäjä on vahingonkorvaussäädösten mukaisesti vahingonkorvausvastuussa puhelimesta ja muista mobiililaitteista silloin, kun laitteet ovat opetuksen järjestäjän säilytyksessä.

Sääntely voidaan katsoa oikeasuhtaiseksi, sillä laitteiden käytön rajoittamisella pyritään turvaamaan yhdenvertaisen opetuksen toteutuminen. Esityksessä on tuotu myös esiin puhelinten ja muiden mobiililaitteiden häiriökäytön negatiivisia vaikutuksia oppimiseen ja opetuksessa keskittymiseen. Nämä seikat ovat omiaan lisäämään esitetyn haltuunotto-oikeuden välttämättömyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Näin ollen esitetyn oppilaan puhelimen ja muun mobiililaitteen haltuunotolla on vaikutusta oppimisympäristön rauhallisuuden turvaamiseen.

12.5 Oikeusturva

Suomen perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Lisäksi 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Hallintolaki (434/2003) sisältää yleiset säännökset hyvän hallinnon perusteista ja hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä. Hallintolakiin sisältyy säännökset muun muassa asian selvittämisestä, asianosaisen kuulemisesta, hallintopäätöksen sisällöstä, hallintopäätöksen perustelemisesta, virheen korjaamisesta, valitusosoituksesta, tiedoksiannosta ja oikaisuvaatimuksesta. Hallintolain menettelysäännöksiä on noudatettava myös perusopetuslain mukaisia hallintopäätöksiä laadittaessa silloin kun hallintolain säännöksistä poikkeamisesta ei erikseen säädetä. Viranomaisen päätöstä voidaan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan luonnehtia perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla yksilön oikeutta koskevaksi silloin, kun lainsäädännössä on riittävän täsmällinen perusta oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille. (PeVL 51/2010 vp, s. 2, PeVL 52/2002 vp, s. 3, PeVL 16/2000 vp, s. 4, PeVL 12/1997 vp, s. 1) Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että velvollisuutta tuottaa valituskelpoinen päätös ei ole käsillä silloin, kun kyse on tosiasiallisesta hallintotoiminnasta (PeVL 32/2012 s. 5, PeVL 51/2006 s. 6, PeVL 52/2005 s. 2.)

Suuri osa perusopetuksesta on tosiasiallista hallintotoimintaa, josta ei tehdä hallintopäätöstä, jolloin myöskään oikaisun vaatiminen ei ole mahdollista. Oikeussuojakeino tosiasialliseen hallintotoimintaan on ollut kantelu aluehallintovirastolle tai ylimmille laillisuusvalvojille. Kyse on jälkikäteisestä valvonnasta, joka on edellyttänyt lasten tai heidän vanhempiansa aktiivisuutta.

Ennakollista oikeusturvaa esi- ja perusopetuksessa on toteuttanut lähinnä opetuksen järjestäjän suunnitelmat ja arviointi. Esityksellä vahvistettaisiin ennakollisen oikeusturvan toteutumista siten, että myös opetuksen järjestäjän ulkopuolisella taholla eli aluehallintovirastolla olisi mahdollisuus ottaa asia oma-aloitteisesti tutkittavakseen, onko opetus järjestetty säännösten mukaisesti, ja tarkastaa opetus. Laillisuusvalvonnan laajentaminen aluehallintoviraston oma-aloitteiseen tutkintaan tehostaisi ennakollisen oikeusturvan toteutumista yhdenvertaisesti. Ulkopuolisen ja oma-aloitteisen valvonnan lisääminen on tarpeellista erityisesti, kun opettajien ja rehtorin toimivaltuuksia puuttua oppilaan perusoikeuksiin lisätään. Lisäksi lapsille suunnattujen oikeussuojakeinojen tulee olla tosiasiallisesti tehokkaita siten, että oikeuksien toteutumisen valvonta ei voi olla pelkästään kantelun varassa, joka edellyttää lapsen huoltajilta tai lapselta tietoa ja osaamista ja jota ei voi pitää varsinkaan pienille lapsille, vammaisille lapsille tai muille erityisen haavoittuvassa asemassa oleville lapsille helposti saatavilla olevana oikeussuojakeinona. Tarve oikeussuojalle voi liittyä esimerkiksi oppimisen tuen saamiseen. Tuen tarpeessa olevat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, mikä korostaa tarvetta myös muille oikeussuojakeinoille kuin jälkikäteiselle ja aktiivisuutta vaativalle kantelulle tai valitukselle niiltä osin kuin tuen saamisesta on tehty valituskelpoinen päätös.

Opettajan tai rehtorin ja oppilaan välinen suhteeseen liittyy julkisen vallan käyttöä, jolle tulee olla tehokkaat oikeussuojakeinot. Lapsiin kohdistuvilla oikeudenloukkauksilla voi olla pitkäkestoisia ja myös ylisukupolvaisia vaikutuksia. Lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeusturvan toteutuminen edellyttää ulkopuolisen tahon valvontaa. Suurin osa opetuksesta on tosiasiallista hallintotoimintaa, josta ei tehdä valituskelpoista päätöstä. Silloinkin kun päätös tehdään, tarvitaan huoltajan osaamista

ja voimavaroja valituksen tekemiseen. Hallintolain mukaan 15-vuotias voi myös itse valittaa, mutta edellyttää lapselta vastaavaa osaamista ja voimavaroja kuin huoltajaltakin.

EIS:n 13 artiklan perusteella oikeussuojan tulee olla myös tosiasiasa tehokasta.

Myös esitykseen sisältyvät säädöshuollolliset toimet eli perusopetuslain asetuksenantovaltuuksien ja kurinpitoluvun täsmentyminen parantaisivat lainsäädännön selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ja tätä kautta parantaisivat perustuslain 21 §:n mukaista oppilaan oikeusturvaa.

12.6 Kuntien tehtävät

Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaisesti kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Kuntalain (410/2015) 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa sekä sille laissa säädetty tehtävät.

Esityksessä säädettäisiin puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä työpäivän aikana. Oppituntien aikana opettaja tai rehtori voisi antaa luvan oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön oppimistarkoituksessa tai oppilaan terveydenhoitoon. Luvan antaminen olisi tosiasiallista hallintotoimintaa eikä edellyttäisi opettajalta lisätyötä tai kirjaamista. Jos luvan mobiililaitetta käyttämiseen terveyssyiden vuoksi antaisi koulun rehtori, se edellyttäisi oppilaskohtaiseen asiaan ja tilanteeseen perehtymistä, tilanteen arvioimista sekä luvan myöntämistä. Tämän ei arvioida lisäävän rehtorien työtä merkittävästi, sillä tilanteet, jotka edellyttäisivät mobiililaitteen käyttöä koulussa terveyssyistä johtuen, ovat yleensä koulukohtaisesti harvalukuisia.

Voimassa olevan perusopetuslain 29 §:n 4 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Esityksessä veloitettaisiin koulua laatimaan järjestyssäännöt puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä oppitunnin, välitunnin ja ruokailun aikana. Tämä tarkoittaisi järjestyssääntöjen päivittämistä kouluissa. Joissain kouluissa tämä voi tarkoittaa järjestyssääntöjen laatimista. Järjestyssääntöjen laatiminen on kuitenkin kouluille jo tuttu prosessi, eikä niiden laatimisen osalta esitetä uutta sääntelyä.

Voimassa olevan 36 d §:n mukaan rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus yhdessä tai erikseen ottaa haltuun esineitä tai aineita, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista. Esityksen mukaan rehtori tai koulun opettaja voisi ottaa haltuunsa myös oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen, jos oppilas häiritsisi sillä opetusta tai oppimista. Tämä sääntely ei lisäisi merkittävästi sitä työtä, mitä kouluissa tosiasiallisesti nytkin jo tehdään.

Perustuslain 121 §:n 1 momentin mukaan Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Pykälän 2 momentin mukaisesti kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Tämä perustuslainvoimaisesti suojattu kunnallinen itsehallinto merkitsee kuntalaisille kuuluvaa oikeutta päättää kuntansa hallinnosta ja taloudesta sekä kuntalaisten oikeudesta itse valitsemiinsa hallintoelimiin (HE 1/1998 vp, s. 175—176). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että tavallisella lailla ei voida puuttua itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin tavalla, joka asiallisesti ottaen tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi (mm. PeVL 20/2013 vp, s. 6/II, PeVL 22/2006 vp, s. 2/I, PeVL 65/2002 vp, s. 2/II, PeVL 31/1996 vp, s. 1/II). Kuntalain (410/2015) 7 §:n mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen

ottamansa sekä sille laissa säädetyt tehtävät, joihin muun muassa perusopetuksen järjestäminen kuuluu. Kuntalain 10 §:n mukaisesti aluehallintovirasto voi kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Kuntien toiminnan valvonnasta säädetään lisäksi eri palvelusektoreita koskeissa erityislaeissa, kuten opetustoimen lainsäädännössä (HE 268/2014 vp, s. 141—142) ja muun muassa esityksen kaltainen aluehallintovirastoille osoitettu valvontatehtävä on jo varhaiskasvatuslaissa.

Esityksen myötä aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti ja lakiin lisättäisiin virastojen käytettävissä olevat sanktiot. Esityksessä aluehallintovirastojen toimivalta ja valvonta on rajatusti ja täsmällisesti asetettu koskemaan perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta. Näin ollen esityksen muutosten ei voida katsoa vaikuttavan kuntien itsehallinnon ominaispiirteisiin sellaisella tavalla, joka tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi. Voidaan myös katsoa, että laillisuusvalvonnan kasvattaminen perusopetuksessa on esityksen mukaisesti omiaan vaikuttamaan positiivisesti muihin perusoikeuksiin, kuten yksilöiden oikeusturvaan, joten aluehallintovirastojen toimivallan kasvattaminen on oikeassa suhteessa suojeltavien etujen tärkeyteen. Näin ollen esityksen ei voida katsoa olevan ongelmallinen kuntien itsehallinnon kannalta. Näkemystä tukee myös se, että varhaiskasvatuksen osalta aluehallintovirastoille on jo osoitettu esityksen kaltaisia valvontatehtäviä varhaiskasvatuslain mukaisesti.

12.7 Asetuksen antaminen

Perustuslain 80 §:ssä säädetään asetuksen antamisesta laissa säädetyin valtuuden nojalla. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään edellyttänyt, että valtuuden on oltava täsmällinen ja tarkkarajainen (esim. PeVL 38/2013 vp, s. 3—4, PeVL 10/2014 vp, s. 5—6, PeVL 11/2014 vp, s. 3, PeVL 7/2005 vp, s. 10, PeVL 29/2004 vp, s. 3/II, PeVL 40/2002 vp, s. 7/D).

Esitys vahvistaisi lainsäädännön perustuslainmukaisuutta, koska esityksellä saatettaisiin perusopetuslain valtuussäätely perustuslain 80 §:n ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön vaatimuksien mukaiseksi.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi lausunnon arvioitaessa omaisuuden suojaa niissä tilanteissa, kun opetuksen järjestäjä ottaa oppilaan puhelimen tai muun mobiililaitteen haltuunsa. Lisäksi pidetään suotavana, että perustuslakivaliokunta arvioisi puhelimen ja muun mobiililaitteen käytön rajoittamista mm. sananvapauden ja yksityiselämän suojan kannalta.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan perusopetuslain (628/1998) 36 §:n 2 ja 3 momentti ja 48 §

muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 a §, 14 §:n 1 momentti, 22 §:n 2 momentti, 29 §:n 3 ja 4 momentti, 36 §, 36 a §:n otsikko ja 1 ja 6 momentti, 36 b §:n otsikko ja 1 ja 3 momentti, 36 d §:n 1 momentti, 36 h §:n otsikko ja 36 h §, 36 i §:n otsikko ja 36 i §, 42 d §, 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 29 §:n 3 momentti laissa 1498/2016, 29 §:n 4 momentti laissa 1267/2013, 36 § laeissa 477/2003, 1267/2013 ja 163/2022, 36 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 477/2003, 36 d §:n 1 momentti laissa 1267/2013, 42 d § laissa 959/2015 ja 46 §:n 1 momentti laissa 1216/2020, ja

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 477/2003, uusi 4 momentti, 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1288/1999, uusi 6 momentti, 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 477/2003, uusi 4 momentti, 18 §:ään, sellaisena kuin se on laissa ___ / ___, uusi 3 momentti, 29 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1267/2013, 1498/2016 ja 163/2022, uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4—7 momentti siirtyvät 5—8 momentiksi, 33 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1216/2020, uusi 5 momentti, 36 b §:än, sellaisena kuin se on laissa 477/2003, uusi 1 momentti, jolloin nykyinen 1—4 momentti siirtyvät 2—5 momenteiksi, lakiin siitä lailla 163/2022 kumotun 36 c §:n tilalle uusi 36 c, 37 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1444/2009, uusi 4 momentti ja uusi 41 a-d § seuraavasti:

2 §

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa, oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Esi- ja perusopetuksen tulee lisäksi edistää liikunnallista elämäntapaa.

3 §

Opetuksen järjestämisen perusteet

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opetuksen järjestämistavoista.

3 a §

Lapsen edun ensisijaisuus

Esi- ja perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

7 §

Rekisteröity yhteisö tai säätiö opetuksen järjestäjänä

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opetuksen järjestämisluvan hakemisesta ja lupahakemusten sisällöstä.

14 §

Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tässä laissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen (tuntijako).

15 §

Opetussuunnitelma

Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma opetusjärjestelyistä ja työajoista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suunnitelman sisällöstä ja siitä ilmoittamisesta.

18 §

Erityiset opetusjärjestelyt

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvaavan opetuksen järjestämisestä tai opetukseen osallistumisen vapauttamisesta tilanteissa, jossa oppilaalle ei tämän lain 13 §:n mukaisesti opeteta uskontoa tai elämäkatsomustietoa taikka jonka opiskelu on tämän pykälän 1 momentin tarkoittamalla tavalla päätetty järjestää osittain toisin.

22 §

Oppilaan arviointi

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä. Opetushallitus voi antaa opintosuoritusten ja opinnoissa etenemisen arvioinnista sekä todistuksiin merkittävistä tiedoista tarkempia määräyksiä.

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kasvatuksellisten toimien, kurinpitokeinojen ja turvaamistoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelman laatimisesta.

Oppilas ei saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana lukuun ottamatta niiden käyttöä opettajan luvalla oppimistarkoitukseen taikka rehtorin tai opettajan luvalla henkilökohtaiseen terveydenhoitoon.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämipaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöillä tai järjestysmääräyksillä tulee määrätä puhelinten ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla.

33 §

Majoitus

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä majoitukseen kuuluvista etuisuuksista.

36 §

Kurinpito

Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä enintään tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään.

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä, harjoituksia ja tehtäviä, joiden tulee olla kasvatuksellista, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan. Jälki-istuntoa ei voida järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetussuunnitelman tai muun koulun toimintaa koskevan suunnitelman mukaisesta opetuksesta.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa, opetuksen epäämisessä ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opetuksen järjestäjän tulee edellä mainittuja toimia harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen kirjallisesta varoituksesta tai määräaikaista erottamisesta päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja 36 c §:n mukaisesta opetuksen epäämisestä tarvittaessa lisäksi koulun

sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä ja 36 c §:ssä tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Rehtorin ja opettajan päätösvallasta jälki-istunnon määräämisessä, 36 §:n 1 momentissa ja 2 momentin mukaisessa jälki-istunnon määräämisessä ja 36 c §:ssä tarkoitetusta toimesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

36 b §

Oppilaan määrääminen poistumaan sekä häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen

Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata 1 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 36 c §:ssä tarkoitetusta opetuksen epäämisestä.

Rehtori ja opettaja voivat 1—3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Pykälän 1—3 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

36 c §

Opetuksen epääminen

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan edellä mainitulla perusteella evätä myös seuraavaksi työpäiväksi, mikäli opetuksen järjestäjä tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

36 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 tai 4 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon, oppilaan poistumaan määrämisen sekä opetuksen epäämisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty kirjallinen varoitus tai joka on erotettu määräajaksi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi 36 c §:n nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 b §:n 1 momentissa ja 36 c §:ssä tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

36 i §

Kasvatuksellisten ja kurinpidollisten toimien sekä turvaamistoimien seuraaminen

Opetuksen järjestäjän tulee seurata 35 a, 36, 36 b–e §:n mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

37 §

Henkilöstö

Perusopetusta voi opettajan ohjauksessa antaa myös opettajaksi opiskeleva henkilö.

41 a §

Valvonta

Sen lisäksi mitä kuntalain (410/2015) 10 §:ssä ja valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain (634/1998) 6 §:ssä säädetään aluehallintoviraston oikeudesta valvoa opetuksen järjestämistä kanteluiden perusteella, aluehallintovirasto voi myös perustellusta syystä oma-aloitteisesti tutkia, onko opetus järjestetty sen mukaan, mitä tässä laissa tai tämän lain nojalla on säädetty.

Oma-aloitteisessa tutkimisessa on noudatettava hyvän hallinnon perusteita ja turvattava niiden henkilöiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee. Oma-aloitteiseen valvontaan annettavaan ratkaisuun ja sen tiedoksiantoon sovelletaan hallintolain (434/2003) säännöksiä.

41 b §

Oikeus saada tietoja

Aluehallintovirastolla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opetuksen järjestäjältä maksutta asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä kantelun tutkimiseksi tai lain 41 a §:ssä tarkoitetun valvontatehtävän suorittamiseksi.

41 c §

Huomautus ja huomion kiinnittäminen

Jos valvonnan yhteydessä todetaan, että opetuksen järjestäjä on opetusta järjestäessään menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä eikä asia anna aiheutta muihin toimenpiteisiin, aluehallintovirasto voi antaa opetuksen järjestäjälle tai opetuksen järjestämisestä vastuussa olevalle henkilölle huomautuksen vastaisen toiminnan varalle.

Jos asia ei anna aiheutta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, voi aluehallintovirasto kiinnittää opetuksen järjestäjän huomiota opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

41 d §

Määräyksen antaminen

Jos opetuksen järjestämisessä havaitaan oppilaan oikeuksia vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka opetuksen järjestäminen on muutoin tämän lain tai sen nojalla annettujen normien vastaista, aluehallintovirasto voi antaa opetuksen järjestäjälle määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Aluehallintovirasto voi velvoittaa opetuksen järjestäjän noudattamaan 1 momentissa tarkoitettua määräystä sakon uhalla.

42 d §

Valituskiellot

Valittamalla ei saa hakea muutosta

1) 36 §:ssä tarkoitettuun kotitehtävien laiminlyöntiä tai jälki-istuntoa koskevaan toimenpiteeseen;

2) 36 b §:n 1 momentissa tarkoitettuun oppilaan poistumaan määräämistä koskevaan toimenpiteeseen;

3) 36 c §:ssä tarkoitettuun opetuksen epäämistä koskevaan toimenpiteeseen;

4) 41 c §:ssä tarkoitettuun päätökseen; tai

5) aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 42 c §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus.

Hallinto-oikeuden päätökseen 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

46 §

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40, 41, 41 a – d, 42, 42 a–42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä

työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ . Tämän lain 2 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1. elokuuta 2026.

Seuraavat asetukset jäävät voimaan tämän lain tullessa voimaan:

- 1) perusopetusasetus (852/1998);
 - 2) perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annettu valtioneuvoston asetus (422/2012)
-

Helsingissä 30.12.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Opetusministeri Anders Adlercreutz

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan perusopetuslain (628/1998) 36 §:n 2 ja 3 momentti ja 48 §

muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 a §, 14 §:n 1 momentti, 22 §:n 2 momentti, 29 §:n 3 ja 4 momentti, 36 §, 36 a §:n otsikko ja 1 ja 6 momentti, 36 b §:n otsikko ja 1 ja 3 momentti, 36 d §:n 1 momentti, 36 h §:n otsikko ja 36 h §, 36 i §:n otsikko ja 36 i §, 42 d §, 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 29 §:n 3 momentti laissa 1498/2016, 29 §:n 4 momentti laissa 1267/2013, 36 § laeissa 477/2003, 1267/2013 ja 163/2022, 36 b §:n 1 ja 3 momentti laissa 477/2003, 36 d §:n 1 momentti laissa 1267/2013, 42 d § laissa 959/2015 ja 46 §:n 1 momentti laissa 1216/2020, ja

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 477/2003, uusi 4 momentti, 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1288/1999, uusi 6 momentti, 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 477/2003, uusi 4 momentti, 18 §:ään, sellaisena kuin se on laissa ___ / ___, uusi 3 momentti, 29 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1267/2013, 1498/2016 ja 163/2022, uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4—7 momentti siirtyvät 5—8 momentiksi, 33 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1216/2020, uusi 5 momentti, 36 b §:än, sellaisena kuin se on laissa 477/2003, uusi 1 momentti, jolloin nykyinen 1—4 momentti siirtyvät 2—5 momenteiksi, lakiin siitä lailla 163/2022 kumotun 36 c §:n tilalle uusi 36 c, 37 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1444/2009, uusi 4 momentti ja uusi 41 a-d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa, oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. *Esi- ja perusopetuksen tulee lisäksi edistää liikunnallista elämäntapaa.*

3 §

3 §

Opetuksen järjestämisen perusteet

Opetuksen järjestämisen perusteet

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opetuksen järjestämistavoista.

3 a §

3 a §

Lapsen edun ensisijaisuus

Lapsen edun ensisijaisuus

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. *Esi- ja* perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

7 §

7 §

Rekisteröity yhteisö tai säätiö opetuksen järjestäjänä

Rekisteröity yhteisö tai säätiö opetuksen järjestäjänä

14 §

14 §

Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet

Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet

Valtioneuvosto päättää tässä laissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen (tuntijako). *Valtioneuvoston asetuksella säädetään* tässä laissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen (tuntijako).

15 §

15 §

Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelma

Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma opetusjärjestelyistä ja työajoista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suunnitelman sisällöstä ja siitä ilmoittamisesta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 §

18 §

Erityiset opetusjärjestelyt

Erityiset opetusjärjestelyt

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä korvaavan opetuksen järjestämisestä tai opetukseen osallistumisen vapauttamisesta tilanteissa, jossa oppilaalle ei tämän lain 13 §:n mukaisesti opeteta uskontoa tai elämäntietoa taikka jonka opiskelu on tämän pykälän 1 momentin tarkoittamalla tavalla päätetty järjestää osittain toisin.

22 §

22 §

Oppilaan arviointi

Oppilaan arviointi

Opintosuoritusten arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä on voimassa, mitä niistä asetuksella säädetään ja opetushallitus määrää. Todistuksiin merkittävistä tiedoista päättää opetushallitus.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä oppilaan arvioinnista ja opinnoissa etenemisestä. Opetushallitus voi antaa opintosuoritusten ja opinnoissa etenemisen arvioinnista sekä todistuksiin merkittävistä tiedoista tarkempia määräyksiä.

29 §

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelman laatimisesta.

Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kasvatuksellisten toimien, kurinpitokeinojen ja turvaamistoimien käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelman laatimisesta.

Oppilas ei saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana lukuun ottamatta niiden käyttöä opettajan luvalla oppimistarkoitukseen taikka rehtorin tai opettajan luvalla henkilökohtaiseen terveydenhoitoon.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispai- kassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispai- kassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöillä tai järjestysmääräyksillä tulee määrätä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla.

33 §

Majoitus

33 §

Majoitus

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä majoitukseen kuuluvista etuisuuksista.

36 §

Kurinpito

36 §

Kurinpito

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.

Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta.

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa

Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä enintään tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään.

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä, harjoituksia ja tehtäviä, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa

opetustilassa työskentelevän henkilön istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan. Jälki-turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai istuntoa ei voida järjestää siten, että oppilas uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus joutuisi sen seurauksena jäämään pois tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu opetussuunnitelman tai muun koulun kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän toimintaa koskevan suunnitelman mukaisesta käyttäytymisen vuoksi. Oppilaan opetuksesta.

osallistuminen opetukseen voidaan edellä mainitulla perusteella evätä myös seuraavaksi työpäiväksi, mikäli opetuksen järjestäjä tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä enintään tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään.

Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä, harjoituksia ja tehtäviä, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan.

Jälki-istuntoa ei voida järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetussuunnitelman tai muun koulun toimintaa koskevan suunnitelman mukaisesta opetuksesta.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräämisaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa, **opetuksen epäämisessä** ja erottamisen täytäntöönpano

Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräämisaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen

johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opetuksen järjestäjän tulee *kurinpitotoimea* harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen *kurinpitotoimesta* päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa lisäksi koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opetuksen järjestäjän tulee *edellä mainittuja toimia* harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen *kirjallisesta varoituksesta tai määräaikaisesta erottamisesta* päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja 36 c §:n mukaisesta opetuksen epäamisestä tarvittaessa lisäksi koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä ja 36 c §:ssä tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.

Rehtorin ja opettajan päätösvallassa *jälkistunnon määräämisessä* sekä 36 §:n 2—4 momentissa tarkoitettusta asiasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Rehtorin ja opettajan päätösvallassa 36 §:n 1 momentissa ja 2 momentin mukaisessa *jälkistunnon määräämisessä* ja 36 c §:ssä tarkoitettusta toimesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

36 b §

Häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata 36 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 36 §:n 3 momentissa tarkoitettusta opetuksen epäamisestä.

Rehtori ja opettaja voivat 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai

36 b §

Oppilaan määrääminen poistumaan sekä häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen

Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta.

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata 1 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 36 c §:ssä tarkoitettusta opetuksen epäamisestä.

Rehtori ja opettaja voivat 1—3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. *Pykälän 1—3 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.* Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.

36 c §

(kumottu)

36 c §

Opetuksen epäminen

Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan edellä mainitulla perusteella evätä myös seuraavaksi työpäiväksi, mikäli opetuksen järjestäjä tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle oppilashuollon palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36 h §:ssä tarkoitettuna oppilashuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

36 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen

36 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 tai 4 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

36 h §

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Oppilashuolto kurinpidon, oppilaan poistumaan määrämisen sekä opetuksen epäämisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty kirjallinen varoitus tai joka on erotettu määräajaksi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi 36 c §:n nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 b §:n 1 momentissa ja 36 c §:ssä tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

36 i §

36 i §

Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen

Kasvatuksellisten ja kurinpidollisten toimien sekä turvaamistoimien seuraaminen

Opetuksen järjestäjän tulee seurata 35 a, 36, 36 b, 36 d ja 36 e §:n mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

Opetuksen järjestäjän tulee seurata 35 a, 36, 36 b–e §:n mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

37 §

37 §

Henkilöstö

Henkilöstö

Perusopetusta voi opettajan ohjauksessa antaa myös opettajaksi opiskeleva henkilö.

41 a §

Valvonta

Sen lisäksi mitä kuntalain (410/2015) 10 §:ssä ja valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain (634/1998) 6 §:ssä säädetään aluehallintoviraston oikeudesta valvoa opetuksen järjestämistä kanteluiden

perusteella, aluehallintovirasto voi myös perustellusta syyistä oma-aloitteisesti tutkia, onko opetus järjestetty sen mukaan, mitä tässä laissa tai tämän lain nojalla on säädetty.

Oma-aloitteisessa tutkimisessa on noudatettava hyvän hallinnon perusteita ja turvattava niiden henkilöiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee. Oma-aloitteiseen valvontaan annettavaan ratkaisuun ja sen tiedoksiantoon sovelletaan hallintolain (434/2003) säännöksiä.

41 b §

Oikeus saada tietoja

Aluehallintovirastolla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opetuksen järjestäjältä maksutta asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä kantelun tutkimiseksi tai lain 41 a §:ssä tarkoitetun valvontatehtävän suorittamiseksi.

41 c §

Huomautus ja huomion kiinnittäminen

Jos valvonnan yhteydessä todetaan, että opetuksen järjestäjä on opetusta järjestäessään menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä eikä asia anna aiheita muihin toimenpiteisiin, aluehallintovirasto voi antaa opetuksen järjestäjälle tai opetuksen järjestämisestä vastuussa olevalle henkilölle huomautuksen vastaisen toiminnan varalle.

Jos asia ei anna aiheita huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, voi aluehallintovirasto kiinnittää opetuksen järjestäjän huomiota opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

41 d §

Määräyksen antaminen

Jos opetuksen järjestämisessä havaitaan oppilaan oikeuksia vaarantavia puutteita tai

muita epäkohtia taikka opetuksen järjestäminen on muutoin tämän lain tai sen nojalla annettujen normien vastaista, aluehallintovirasto voi antaa opetuksen järjestäjälle määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Aluehallintovirasto voi velvoittaa opetuksen järjestäjän noudattamaan 1 momentissa tarkoitettua määräystä sakon uhalla.

42 d §

42 d §

Valituskiellot

Valituskiellot

Muuhun 36 §:n nojalla tehtyyn kuin kirjallista varoitusta tai oppilaan määräaikaista erottamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 42 c §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Valittamalla ei saa hakea muutosta 1) 36 §:ssä tarkoitettuun kotitehtävien laiminlyöntiä tai jälki-istuntoa koskevaan toimenpiteeseen;

2) 36 b §:n 1 momentissa tarkoitettuun oppilaan poistumaan määräämistä koskevaan toimenpiteeseen;

3) 36 c §:ssä tarkoitettuun opetuksen epäämistä koskevaan toimenpiteeseen;

4) 41 c §:ssä tarkoitettuun päätökseen; tai 5) aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 42 c §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus.

Hallinto-oikeuden päätökseen 42 §:ssä tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

46 §

46 §

Aikuisten perusopetus

Aikuisten perusopetus

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40—42, 42 a—42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali,

Tässä pykälässä säädettyyn perusopetukseen voi osallistua sen jälkeen, kun 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu perusopetuksen suorittaminen päättyy. Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10, 12—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 momentissa sekä 35, 37, 38 ja 40, 41, 41 a—d, 42, 42 a—42 d, 43 ja 44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu

työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 1 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa.

oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kuntayhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Opiskelijalle voidaan 36 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai opiskelija voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Tämän lain 2 § tulee kuitenkin voimaan vasta 1.8.2026.

Seuraavat asetukset jäävät voimaan tämän lain tullessa voimaan:

- 1) perusopetusasetus (852/1998);*
- 2) perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annettu valtioneuvoston asetus (422/2012)*